

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
YENİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

FÜRUZAN'IN ÖYKÜ VE ROMANLARINDA ÇOCUKLAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SEÇİL SARIBAYIR

İstanbul, 2006

T.C
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
YENİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

FÜRUZAN'IN ÖYKÜ VE ROMANLARINDA ÇOCUKLAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ DANIŞMANI: Prof. Dr. Emel KEFELİ

SEÇİL SARIBAYIR

İstanbul, 2006

MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

Yüksek Lisans öğrencisi Seçil Sarıbayır'ın "Füruzan'ın Öykü ve Romanlarında Çocuklar (1967-1994)" konulu tez çalışması jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı Yüksek Lisans tezi olarak oy birliği / oy çokluğu ile başarılı bulunmuştur.

Tez Danışmanı : Prof.Dr. Emel Kefeli
Üniversitesi Marmara

Üye : Doç.Dr. Muhammet Gür
Üniversitesi Marmara

Üye : Doç.Dr. Murat Koç
Üniversitesi Marmara

İmza

.....
.....
.....

ONAY

Yukarıdaki jüri kararı Enstitü Yönetim Kurulu' nun ...12.../...01.../ 2007 tarih ve ...1-6... sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof.Dr. Emel KEFELİ
Müdür

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	I
ÖZET.....	III
ABSTRACT	

I.BÖLÜM

Füruzan'ın Edebi Şahsiyeti.....	1
---------------------------------	---

II.BÖLÜM

Toplumsal Yansıma Alanı Olarak Füruzan'ın Hikâye ve Romanları (1950-1990)	6
--	---

III. BÖLÜM

Füruzan'ın Öykü ve Romanlarında Çocuk Tipleri.....	14
--	----

III.1. Çaresizliğin Kızları.....	17
III.2. Çocuk ve Göç.....	20
III.3. Anasız Babasızlar.....	29
III.4. Analar Kızlar.....	36
III.5. Analar Oğullar.....	54
III.6. Beslemeler.....	58

SONUÇ.....	65
------------	----

KAYNAKÇA.....	70
EK: HİKÂYE ve ROMAN ÖZETLERİ ÖZGEÇMİŞ	

ÖNSÖZ

Füruzan'ın hikâye ve romanlarında çoğu kez eserin odak noktasında olan çocuklar yaşadıkları ülkenin sosyal, ekonomik koşullarını ve sorunlarını yansıtır. Yazar dış dünyayı, yaşamı onların ağzından aktarmayı tercih eder. Çocuklar üzerinden toplumsal sorunları irdeleyen, onların kırılganlıkları ve umursamazlıkları üzerinden toplumu eleştiren yazar, çocukta bugünün sorunlarını işlerken bazen geleceğin umudunun da onlarda gizli olduğunu hissettirir.

Bu çalışmanın amacı, Füruzan'ın hikâye ve romanlarında yer alan çocuk tiplerinin incelenmesidir.

Tez:

1. Füruzan'ın Edebi Şahsiyeti
2. Toplumun Yansıma Alanı Olarak Füruzan'ın Hikâye ve Romanları
3. Füruzan'ın Hikâye ve Romanlarında Çocuk Tipleri

olarak üç bölüm ve Ek'ten oluşmaktadır.

Tezin birinci bölümünde Füruzan'ın edebi şahsiyeti üzerinde durulmuş, “Toplumun Yansıma Alanı Olarak Füruzan'ın Hikâye ve Romanları (1950–1990)” başlıklı ikinci bölümde Türkiye'nin kırk yıllık tarihsel sürecindeki değişiminin yazarın hikâye ve romanlarına nasıl yansıdığı ortaya konmuştur. Bu bölümde hikâyelerin yanı sıra “Sevda Dolu Bir Yaz”, 47'liler, Berlin'in Nar Çiçeği adlı romanlar incelenmiştir.

Üçüncü bölümde Füruzan'ın hikâye ve romanlarındaki çocuk tipleri şu alt başlıklarda ele alınmaktadır:

1. Çaresizliğin Kızları
2. Göç ve Çocuk
3. Anasız Babasızlar
4. Analar Kızlar
5. Analar Oğullar
6. Beslemeler

“Çaresizliğin Kızları” adlı alt başlıkta “Benim Sinemalarım” ve “Kuşatma” adlı hikâyeler; “Göç ve Çocuk” ta “Edirne’nin Köprüleri”, “Temizlik Kolu”, “Piyano Çalabilmek”, “Redife’ye Güzelleme” ve Berlin’in Nar Çiçeği adlı eserler incelenmiştir. “Anasız Babasızlar” da “Kış Gelmeden”, “Sokaklarından Gemilerin Geçtiği Kent”, “Nehir” ve “Yaz Geldi” adlı hikâyeler üzerinde durulmuş, “Analar Kızlar” da “Taşralı”, “İskele Parklarında”, “Parasız Yatılı”, “Gecenin Öteki Yüzü”, “Birinci Yaz Şarkıları”, “İkinci Yaz Şarkıları” ve 47’liler adlı eserlere alınmıştır. “Analar ve Oğullar” adlı alt başlıkta ise “Seyyid” ve “Çocuk” adlı hikâyeler üzerinde durulmuş, “Beslemeler” de “Haraç”, 47’liler, “Günübirlik Adada”, “Sevda Dolu Bir Yaz” adlı eserler incelenmiştir.

Sonuç kısmında, incelenen eserlerden elde edilen veriler tablolaştırılarak özetlenmiş; Fûruzan’ın hikâye ve romanlarında çizdiği çocuk tipleri değerlendirilmiştir.

Romanların ve hikâyelerin bütünü hakkında fikir vermek amacıyla tezin sonunda yer alan Ek’te incelenen hikâyelerin ve romanların özetleri verilmiştir.

Bu çalışma sırasında bana yardımını esirgemeyen tez danışmanım Prof. Dr. Emel Kefeli’ye teşekkürü bir borç bilirim.

ÖZET

Bu çalışmada, Fûruzan'ın hikâye ve romanlarındaki çocuk tipleri incelenmektedir. Bu doğrultuda, tarihi ve sosyolojik arka planı da göz önünde bulundurarak, yazarın eserlerinde çocukları nasıl ele aldığı, toplumun meselelerinin çocukların hayatındaki yansımaları değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmeler, yazarın eserlerinden hareketle,

1. Çaresizliğin Kızları

2. Çocuk ve Göç

3. Anasız Babasızlar

4. Analar Kızlar

5. Analar Oğullar

6. Beslemeler

adı altında altı başlıkta incelenmiştir.

ABSTRACT

In this work, children types in Füzûzan's stories and novels were studied. Considering historical and social background, the author's approach to children, and the repercussions of social problems on the lives of children was evaluated. These evaluations, focusing on the author's texts, were scrutinized in six chapters:

1. Girls of Despair
2. Child and Migration
3. Orphans
4. Mothers and Daughters
5. Mothers and Sons
6. Girl Servants Brought up in the Household.

1.FÜRUZAN'IN EDEBİ ŞAHSİYETİ

Füruzan, 29 Ekim 1932 tarihinde İstanbul'da doğdu. Asıl adı Feruze SELÇUK (ÇERÇİ). Esnaf olan babasını küçük yaşta kaybeder. 1946'da Yalova Demirköy İlkokulu'ndan mezun olur. Daha sonra öğrenimine devam edemez. 1958'de karikatürist Turhan Selçuk ile evlenir. Bu evlilik boşanma ile sonuçlanır. 1975–1976 yıllarında Almanya'ya davetli olarak gider. Buradaki gözlemlerini **Berlin'in Nar Çiçeği** adlı romanında ve **Yeni Konuklar** adlı kitabında görmek mümkündür.

İlk hikâyesi, “Olumsuz Hikâye” adı ile 1956 yılında yayınlanır. Daha sonraki hikâyeleri Dost, Papirüs ve Yeni Dergi'de çıkar. 1971 yılında ilk kitabı **Parasız Yatılı** yayımlanır. 1972'de bu kitap Sait Faik Hikâye Armağanı'nı alır. Bu kitabı için Füruzan, şöyle bir yorum yapar:

“İlk kitabım **Parasız Yatılı** yazarlık serüvenimin ilk ciddi adımındı. Kitap, okurlarına erişene değin, resme olan eğilimimi hala taşıyordum. Parasız Yatılı öyle büyük ilgi ile karşılandı ki, üstelik bu ilgi kesintisizlikle kitabı durmadan kuşatmakta. Çizimlere yükleyeceğim, renkle vurgulayacağım görseli sözcüklere aktararak edebiyatımı kurabilirim diye düşündüm.”¹

Parasız Yatılı adlı kitabı daha sonra **Kuşatma** (1972), **Benim Sinemalarım** (1973), **Gül Mevsimidir** (1973), **47'liler** (1974), **Gecenin Öteki Yüzü** (1982), **Berlin'in Nar Çiçeği** (1988), **Sevda Dolu Bir Yaz** (1999) adlı eserler izler. Hikâye ve romanlarının yanı sıra 1975 yılında Berlin'de kaldığı bir yıl içinde işçi ve sanatçılarla yaptığı röportajları **Yeni Konuklar** (1977) adı altında bir kitapta toplar. **Die Kinder Der Turkei** (Türkiyeli Çocuklar) adlı kitabını Doğu Berlin'de kaldığı sürede yazar. 1981'de gezi izlenimlerini anlattığı **Ev Sahipleri** yayımlanır. 1994'te Bulgaristan, Yunanistan, Bosna-Hersek gezi izlenimlerini içeren **İşte Bizim Rumeli** yayımlanır. İlk hikâyelerinde kötü yola düşen kız çocukları, Balkanlardan göçen insanların uyum süreci, yoksullukla boğuşan anneler ve çocukların dramını anlatır.

¹ Tanzimattan Bugüne Cumhuriyet Ansiklopedisi, cilt 1, İletişim Yayınları, İstanbul, 2001, s. 356.

“Gül Mevsimidir” adlı uzun hikâyesinde İzmir’in Yunanlılar tarafından işgalini bir kadının gözünden, farklı bir bakış açısıyla yansıtır. **47’liler** adlı romanı ile 1975 TDK roman ödülünü alır. Behçet Necatigil’e göre **47’liler**:

“Yazıldığı günlere yakın Türkiye’nin toplumsal otopsisini yapıyor. Bir yandan da bir ailenin tarihçesini sergiliyor, bir yandan da 1968’de üniversite reformu dilekleriyle başlayıp siyasal isteklere dönüşen öğrenci eylemlerini yorumluyor.”²

Berlin’in Nar Çiçeği adlı eserde Almanya’ya göçü işler. Bu romanında sevginin gücünü de göstermeye çalışır. **Sevda Dolu Bir Yaz** en son yayınlanan hikâye kitabıdır. Bu kitabın içinde yer alan Birinci Yaz Şarkıları” ve “İkinci Yaz Şarkıları” adlı hikâyelerinde 6-7 Eylül³ olaylarını arka planda kullanır.

Füruzan’ın bazı eserleri beyaz perdeye de aktarılmıştır. 1989 yılında senaryolaştırdığı ve 1990’da Gülsün Karamustafa ile birlikte yönetmenliğini yaptığı Benim Sinemalarım, 1990’da Cannes Film Festivali’nin “Eleştirmenlerin 7 Günü” ve “Altın Kamera” bölümlerinden çağrı alarak, 158 film arasından seçilen sekiz filminden biri olarak gösterime girer. 1991 İran Fecr Film Festivali’nde uluslararası jüriden “En İyi İlk Film“ ödülünü, 1991 Tokyo Film Festivali’nde ise “En İyi On Asya Filmi” arasına seçilir. Ankara Devlet Tiyatrosu’nun önerisiyle “Kış Gelmeden” adlı hikâyesini oyunlaştırır. Kuşatma adlı kitabında yer alan hikâyesi “Ah Güzel İstanbul” 1981 yılında Ömer Kavur’un yönetmenliğinde filme alınır. Aynı kitapta yer alan “Redife’ye Güzelleme” adlı hikâyesini de oyunlaştırmıştır.⁴

Füruzan, gerek hikâyelerinde gerek romanlarında, insan onurunun korunması gereken en önemli duygu olduğunu vurgular. Adnan Binyazar bu konudaki düşüncelerini şöyle belirtir:

“İnsanın, yoksulluklarının etkisiyle ezilen onurunu bir hoşgörü ve sanatsal bir duyarlılıkla yansıtıyor Füruzan. Bütün ezilmişliklerine karşın insanı, bitmeyen, tükenmeyen direnişi, sevgisi, yaşama sevinci yönlerinden ele almak, Füruzan’ın hikâyelerinin temel amacı gereğidir. İnsanın acı duyma özgürlüğünün bile olmadığı bir ortamda gene de onu var sayabilmek,

² A.g.e., s. 358.

³ 6-7 Eylül 1955 olaylarıyla ilgili bilgi sayfa 6’da verilmiştir.

⁴ A.g.e., s. 358.

bir varlık olarak onun etkilerini izlemek, edebiyatımızdaki gerçekçi bakışın sonucudur.”⁵

Füruzan, eserlerindeki bu gerçekçiliği çoğunlukla çocuğun bakış açısıyla vermeye çalışır. Füruzan’ın eserlerinde çocuk ya anlatıcıdır ya da anlatılandır. Füruzan bir dergiye verdiği röportajda eserlerinde çocuklar üzerinde durmasının nedenlerini şöyle açıklar:

“Genel bir yaklaşım içinde çocuk kimliği benim yazınımda önemli bir yer tutuyor. Çocuk öğretilmiş değer yargılarının hep dışındadır. Belleğini yeni kuruyor, bu bellek temiz bir bellek. Yani yardım almadan, duygularıyla düşünceye geçiremediği bir bellek ediniyor. [...] Çocuk kişiliği benim için en etkili, en temiz hikâye kişiliği. Bunun için seçiyorum çoğunluk onları.”⁶

Füruzan’ın çocuklara olan hassasiyeti yalnızca hikâye ve romanlarında sınırlı kalmaz. 1975 yılında sanatçılar programıyla gittiği Batı Berlin’de yalnızca Türk işçilerle görüşmekle kalmaz; onların çocuklarıyla da röportajlar yapar. Almanya’da bulunan Türk işçilerin çocuklarının eğitiminin Alman çocuklarla aynı kalitede olmayışından rahatsız olur. Almanların Türk çocukları için hazırladığı eğitim programının geçerliliğinin olmadığını düşünür.⁷ Füruzan, Türk okullarında gözlem yaparken Türk işçilerin çocuklarına “1000 D. Mark’ın olsaydı ne yapardın?” sorusunu yöneltir. Çocukların parayla olan ilişkilerinin böylesine çıkara dayanmasını yazar makul karşılar. Çünkü, anne babalarının Almanya’ya gidiş nedeni “para kazanmak”tır.

“[Bu sorunun] aldığı yanıt taze beyinlerdeki düş gücünün büyük tanrı para tarafından kısıtlanmışlığıdır. Tek gerçek mal edinmek, para edinmektir. Çünkü parasızlığın ne olduğunu bilen ana babaların çocuklarıdır onlar ve küçük yaşlarında pek çok şeyi öğrenmişlerdir. Çabuk büyümek durumunda bırakılmışlardır. Şımarmayı hiç tanımamışlardır. [...] Onlar “sanki çocuk olmamıştır” büyüklerin heykel gözlerinde.”⁸

⁵ Binyazar, Adnan, “Edebiyatın İşlevi ve Füruzan”, Türk Dili, S. 235, Nisan 1971, s. 48–53.

⁶ Kurdakul, Şükran vd., “Füruzan’la Öykünün Öteki Yüzüne Doğru”, **Çağdaş Eleştiri**, S. 9, Ocak 1982, s. 4–19.

⁷ Alman hükümeti yabancı işçi çocukları için bir program oluşturur, ancak “bu program sınırlıdır ve yeterli açıklıktan uzaktır. Kabul edilen bu program için bkz. Füruzan, **Yeni Konuklar**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2002, s. 63.

⁸ Füruzan, **Yeni Konuklar**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2002, s. 64.

Füruzan'ın hikâye ve romanlarının inandırıcı ve gerçekçi olmasının en önemli nedenlerinden biri eserlerinde ayrıntılara dikkat etmesidir. Yazar, ayrıntıların yazma bilincini oluşturduğunu savunur:

“Belki de benim edebiyatımı gerçekçi kılan, kimi zaman çok eleştirilmiş olan, eleştirilmekte olan ayrıntılar, ayrıntılardır. Ama ben ayrıntıların edebiyata kaçınılmaz bir sağlamlık getirdiğini düşünen biriyim. Benim için birinci yazım aşaması yazma bilincine geçişi sürekli kılar. Bu, kesinlikle farklı bir bilinçtir benim için. Eskiler, bu durumu 'ilham', yeniler 'esin' sözcükleriyle tanımlamış olsalar bile benim için 'yazma bilinci'dir bu.”⁹

Füruzan'ı ayrıntıların ustası kılan şeyler konu seçimleri ve aktarırken dili çok iyi kullanma yetisine sahip olmasının yanı sıra, beş duyu işlevini de öykülerinin içine ustaca yerleştirip okuyucularına öyküdeki atmosferi olduğu kadar, öyküde olmayan her şeyi de çağrıştırabilmeyi sağlamadaki yeteneğidir.¹⁰ Özellikle koku duyusunu kullanarak okuyucuya öyküyü yaşatmak ister.

“Sokak kapısına vardıklarında burunlarına yeni biçilmiş bir çayır kokusu çarptı.”¹¹

“Hemen bir kekik kokusu uydurdum uzaktan gelen.”¹²

“Hasta pisliği dökmekten, koridorlarda koşuşturmadan kurtulurum. Hele o lizol kokusu yok mu, içini üşütüyor insanın.”¹³

“Kızarmış etin kokusu fırının kapağı kapandığında dağıldı mutfağa, pencerenin açıklığında arı havayla kesişti, çam ağaçlarının ince hışırtılarını aşamadı. Cennet, üç aydır duyduğu sakızlı çam kokusunu iyice soludu.”¹⁴

Füruzan, “tarihin ilk çağlarından beri kayda düştüğü acılarla” ilgilendiğini belirtir ve eserlerinde işlediği değişik hayatların içinde horlananları ve buna neden

⁹ Duruel, Nursel, “Tarihin İlk Çağlarından Beri Kayda Düştüğü Acılarla İlgileniyorum”, **Kitap-lık**, S. 99, Kasım 2006, s. 62.

¹⁰ Tuncel, Şebnem Sema, “Füruzan Öykülerinde Koku”, **Kitap-lık**, S. 99, Kasım 2006, s. 88

¹¹ Füruzan, **Benim Sinemalarım**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2004, s. 215.

¹² Füruzan, **Parasız Yatılı**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2004, s. 32.

¹³ Füruzan, **a.g.e.**, s. 105-106.

¹⁴ Füruzan, **Benim Sinemalarım**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2004, s. 134.

olanların profillerini çıkarmaya çalışır. İnsanların eşit koşullara sahip olamayışının nedenleri eserlerinin temelini oluşturur.¹⁵

¹⁵ Duruel, Nursel, “Tarihin İlk Çağlarından Beri Kayda Düştüğü Acılarla İlgileniyorum”, **Kitap-lık**, S. 99, Kasım 2006, s. 59.

2. TOPLUMUN YANSIMA ALANI OLARAK FÜRUZAN’IN HİKÂYE VE ROMANLARI (1950–1990)

Füruzan’ın eserleri geniş bir zaman dilimini kaplar. İnsanın geçmişten gelen tüm algılamaları, bilgileri, duyarlıkları ve kütleşmeleri beyinde taşıdığını belirtir.¹⁶ Bu yüzden “bellek” Füruzan için çok önemlidir.

“Bir edebiyatçının ve hatta bütün sanat disiplinleri içindekilerin algılama, aktarma, gösterme yolları ortak bir belleğe ihtiyaç duyar. Yani yaşanan zamanın, geçmiş zamanın, gelecek beklentisinin kodlarını taşıyan bir belleğe. Bu elbette sanatçının özgünlüğünü sağlayabilecek güçteki bellek kayıtlarını gerektirir. Bellek dediğiniz paylaşılabılır olsa da sanatçının özgünlüğünü taşır.”¹⁷

Türkiye’nin geçirdiği 1950–1990 arasındaki çalkantılı kırk yıllık süreç Füruzan’ın tüm hikâye ve romanlarına açıklıkla yansımaz. Bununla birlikte hikâyelerin politik bir amaçla yazıldığını söylemek ne kadar güçse, aynı şekilde politik bir auradan beslenmediğini söylemek de güçtür. Füruzan’ın hikâyeciliği, 50 kuşağına yaslanmadığı gibi salt bir gerçekçiliği de barındırmaz. İnsanlık durumlarını amaçlayan yanıyla, özellikle karşıtlıklar kurarak bir sınıfsal çatışmayı naif bir dille anlatması Füruzan’ı toplumcu bir izlek güden Sabahattin Ali ve Orhan Kemal’e yakın durmasını sağlar.¹⁸

Füruzan, hikâye ve romanlarında olayın geçtiği zamanı açık bir şekilde belirtmekten kaçınır. Onun bazı hikâyeleri adeta zamansızdır. Anlatılanlar dün olmuş gibi canlı bir şekilde verilir. Çoğu eserinde olayın geçtiği zaman ayrıntılarda gizlidir. Örneğin “Gecenin Öteki Yüzü” adlı hikâyesinde annenin Gelincik sigarası içmesinden hikâyenin zamanı kabaca tespit edilebilir. Ancak kesin bir zaman yoktur. Bu zamansızlıkla birlikte bazı hikâyelerde karakterlerin ismi bile belirtilmez.¹⁹ Erkek, kadın ve çocuk vardır. Bir anlamda insan anlatılır. Bu

¹⁶ Duruel, Nursel, “Tarihin İlk Çağlarından Beri Kayda Düştüğü Acılarla İlgileniyorum”, **Kitap-lık**, S. 99, Kasım 2006, s. 63.

¹⁷ A.g.e., 63.

¹⁸ Akçay, Ahmet Sait, “Füruzan’ın Öykülerinde Melodramatik Gerçekçilik”, **Kitap-lık**, S.99, Kasım 2006, s.99.

¹⁹ “Sabah Eskimişliği”, “Özgürlük Atları”, “Taşralı”, “İskele Parklarında”, “Yaz Geldi”, “Gecenin Öteki Yüzü”, “Çocuk”, “Parasız Yatılı”, “Sevda Dolu Bir Yaz” adlı hikâyelerde isim belirtilmemiştir.

özelliğine rağmen **47'liler** (1974), **Berlin'in Nar Çiçeği** (1988) ve “Birinci Yaz Şarkıları”, “İkinci Yaz Şarkıları” (1999) adlı eserlerinde tarihsel süreç verilir. Bu üç eserin arka planındaki ipuçları okuru eserin kesin zamanına götürür.

Füruzan'ın en son basılan **Sevda Dolu Bir Yaz** (1999) adlı eserinin içinde yer alan “Birinci Yaz Şarkıları” ve “İkinci Yaz Şarkıları” adlı birbirine bağlı hikâyelerinin tarihsel arka planında 6–7 Eylül 1955 olayları vardır.

1955 yılının 6 Eylül'ünü 7'sine bağlayan gecede Rum azınlığa yönelik tahrip ve yağma hareketi olur. Kıbrıs sorunda İngiltere, Yunanistan ve Türkiye arasında Ağustos – Eylül aylarında yapılan görüşmeler, basının körüklemesiyle milliyetçi bir coşkuya yol açar. Bu sırada Atatürk'ün Selanik'teki evinin bombalandığı yolundaki haber, var olan gerilimi son noktasına getirir. Menderes, haberin radyodan yayınlanması için talimat verir. Bu haberin ardından “Ya Taksim ya ölüm” “Kıbrıs Türktür” sloganları atan gruplar Tünel'deki Rum gazetelerine saldırır.²⁰ Ardından Taksim'e ve İstiklal caddesine yayılan yakıp yıkma eylemleri tüm İstanbul'a yayılır. 73 kilise, 8 ayazma, 1 havra, 2 manastır, 4340 dükkân, 110 otel ya da restoran, 27 eczane, 21 fabrika, 3 Rum gazetesi, 5 Rum kulübü, 2600 ev, 52 Rum ve 8 Ermeni okulu tahrip edilir. Kimse olayların bu şekilde kontrolden çıkacağını düşünmemektedir. Zürcher'e göre bu olay, büyük olasılıkla, Menderes ile dışişleri bakanı Zorlu'nun Türkiye'de halkın Kıbrıs meselesine olan duyarlılığını göstermek için İstanbul'da öğrencilere “kendiliğinden oluşan” sınırlı bir gösteri yaptırma kararı almasından kaynaklanmaktadır. Polis bu olayları müdahale etmeden izlemiştir. Hükümet üç büyük kentte (İstanbul, Ankara, İzmir) sıkıyönetim ilan etmiş, içişleri bakanı Namık Gedik de istifa etmek durumunda kalmıştır.²¹

Romanda Kerim Ali dayılarının hastalığıyla uğraşan aile bu olayların farkına bile varamaz. Olaylar bittikten sonra azınlık vatandaşların, özellikle Rumların, gidişine üzülmeler, çünkü sevdikleri ev sahipleri Rum; en yakın arkadaşları Hrisula Ermenidir. Bu olaylardan sonra konuşan iki kız kardeş arasında eserde şöyle bir diyalog geçer:

²⁰ **Cumhuriyetin 75 Yılı**, cilt 2, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1999, s. 392.

²¹ Erik Jan Zürcher, **Modernleşen Türkiye'nin Tarihi**, çev. Y. S. Gönen, İletişim Yayınları, İstanbul, 2003, s.336.

“Ta ki annemi eve götürdüğüm gün duyduk her şeyi demişti küçük teyzem. Bütün camlara bayrak asmışlar. Hatta annem hastaneye giderken sokakların böyle birdenbire bayraklarla donatılmasına şaşmış. Acaba hangi bayramdır bu diye düşünmüş. Günün ortasında işini bırakan dükkânını kapatan evlerine sığınyormuş. İstasyon çıkışındaki Ermeni gazeteci elinde koca bir bayrakla konuşup duruyormuş. Bir hastahane bayrak asılmamış. Sonra her şeyi parçalamaya girişmişler. Kumaşları sokaklara fırlatmışlar. Kristalleri kaldırımlara atıyorlarmış. Ben de görmüşüm gibi anlatıyorum. Madam Efili günler sonra iki parça eşyasını denk etmeye uğraşırken bir el bile uzatamadık. Ne olduğunu anlayamadık ki. Beyoğlu’nda Balık Pazarında Hacı Vasil’in balıkçı tablalarını altüst etmişler. Kapatılan mağazaların kepenklerini kırıp o canım avizeleri, ipekleri, kadifeleri kaldırımlara sererek üstünde tepiniyorlarmış.”²²

Tüm bu yaşananlar Debrececi ailesini sarsar. Çok sevdiği komşuları ve arkadaşlarının böyle tatsız bir olay yüzünden ülkeyi terk etmeleri karşısında çaresiz kalırlar. Tek yapabildikleri onların arkasından hayıflanmaktır. Bu olayı talihsizlik olarak değerlendirirler. 6–7 Eylül olayları bu aile için gelecek felaketlerin başlangıcını oluşturur. Bu olaydan sonra Kerim Ali Dayı ölür, eserin merkezinde bulunan Şemsişül Şehrazat Debrececi adlı çocuğun babasının gemisi denizde batar, arkadan anneanne ve dede ölür. Teyzenin de evlenerek Almanya’ya gitmesiyle çocuk ve annesi iyice yalnızlığa gömülür. 6–7 Eylül 1955 olayları çocuğun hatırladığı ilk yazın olayları olarak bilinç altına kazınır. Şemsişül Şehrazat Debrececi bu olaylar yaşandığında yedi yaşındadır. 1990’lara gelindiğinde avukat olur ve ismini Gül Debrececi olarak değiştirir. 1990’lar etiket ve markalaşmanın ön plana geçtiği yıllardır. Komşu için üzölmek, onlar için ağlamak çok gerilerde kalmıştır. Gül Debrececi, artık lüks bir dairede oturmaktadır. Annesi ile kendisini ziyarete gelen teyzesine bile artık sevgiyle yaklaşamaz. Hatıralarıyla yaşayan annesiyle hayatı algılayışları farklıdır. O, 90’lı yılların yoğun iş temposuna ayak uydurmuş başarılı bir avukattır.

Berlin’in Nar Çiçeğı adlı eser Türkiye’den Almanya’ya işçi olarak göçen²³ Korkmaz ailesi ile komşuları Frau Lemmer arasında gelişen ilişkiyi temel alır.

²² Füzuran, **Sevda Dolu Bir Yaz**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2004, s. 107- 108.

²³ İlk kez 1956 yılında Kiel Üniversitesi’ne bağılı Dünya Ekonomi Enstitüsü, Alman sermayesinin Türkiye’de yapacağı yatırımlarda kullanılmak üzere, Türkiye’den Almanya’ya eğitilmek üzere işçi getirilmesini önerir. 1961 yılının 13 Haziran’ında Türkiye ile Batı Almanya arasında işgücü göndermeye ilişkin esasları düzenleyen bir protokol hazırlanır. Bu tarihten sonra Türkiye’den Almanya’ya işçi göçü başlar. Eldeki sayılar 1975 yılı ortalarına kadar Türkiye’den yabancı bir ülkeye giden işçilerin büyük çoğunluğunun Federal Almanya Cumhuriyeti’ne gittiklerini göstermektedir. Batı Almanya ile imzalanan protokolü 1964’te Avusturya, Hollanda ve Belçika, 1965’te Fransa,

Korkmaz ailesi Sivas'tan Almanya'ya ekonomik açmazlar yüzünden göçer. Karı koca bir fabrikada çalışırlar. Eserde Almanya'nın 2. Dünya Savaşı'nın izlerini yeni yeni silmesinden bahsedilir. Yenilenen Almanya'da yeni yollar yapılmakta, büyük alışveriş merkezleri açılmaktadır. Buna rağmen, insanlar yalnızlaşmaya başlamıştır. Eserde Korkmazların komşusu olan Frau Lemmer'in oğlu da kızı da onu yalnız bırakarak farklı yerlere taşınırlar. Yaşını epeyce almış olan Frau Lemmer de son günlerinde mutluluğu Korkmaz ailesinin üçüncü çocuğu olan Ümmühan bebek de bulur. Anne ve babası isteyken Ümmühan'a ve onun iki erkek kardeşine de Frau Lemmer bakar.

Almanya işçi kabul ettiği ilk yıllarda, ülkesinde iş bulamayan insanlar için, iyi bir ekmek kapısı olarak gözüke de zamanla burada yaşayan Türk ailelerin çocukları anne ve babalarıyla kuşak çatışması yaşar. Anne ve babaları Almanya'ya para kazanmak için kendi istekleriyle gelmiş, onlarsa Alman toplumuna girmeye zorlanmışlardır.

Almanya'da çoğalan Türk nüfusuna karşı bazı çeteler oluşur, bu sokak çetelerindeki gençler ile Türklerin çocukları arasında zaman zaman kavgalar çıkar.²⁴ Eserde bu türdeki bir kavga da yer alır. Korkmaz ailesinin iki erkek çocuğundan birini sanat okulu öğrencisi olan üç genç döver. Ertesi gün aynı kişiler Adem ile Kamber'i sözle taciz ederler.

“Bok Türkler, amma rüzgar estiriyorsunuz. Çekin arabanızı Almanya'dan. Gidin pis kokulu memleketinize.”²⁵

1967'de İsveç izler. 1970'lere girerken Avrupa'da görülen ekonomik durgunluk işçi sayısının azalmasına neden olur. 1980'den sonra Türk işçilerinin Suudi Arabistan, Libya gibi petrol zengini ülkelere gittiği görülür: Bkz. **Cumhuriyetin 75 Yılı**, cilt 2, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1999, s. 492; Füzün, **Yeni Konuklar**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2002, s. 312.

²⁴ Füzün **Yeni Konuklar**'da Almanya'ya göç eden işçilerle ilgili olarak şu düşüncelere yer verir: “İhtiyar nüfuslu Avrupa'nın özellikle Almanya'nın gençlerine çizdiği yol, nasıl bir yolsa, orda yürümeyi istemeyen bir gençlik çoğunluktadır. Onlar uyuşturucuyla, kavgayla sokaklara taşıdıkları hayatlarını kendilerini yıkmak pahasına sürdürmektedirler. Merkezlerin odağında öbeklenen şimdi daha başka ve daha değişik gruplar vardır. Bunlar sıfır tıraşa vurulmuş kafaları, kara deri ceketleri, küstah sözcüklerden oluşan cümleleriyle, saldırgan beden dilleriyle duruşlarını sürdürürler. Onlar Almanya'nın kesinlikle Almanlar'a ait olduğunu söyleyenlerdir. Eğer, ‘bugün elde edilen üretimdeki zenginliğinizde yabancı işçilerin payı büyüktür’ dersiniz, ‘yabancıları biz çağırmadık. Bu elde edilen zenginlik doğrudan kapitalistlerin cebine girdi. Bizi ilgilendirmeyen konuların sorusu da bize sorulamaz’ yanıtını alırsınız. Dazlaklardan en etkin oldukları bölgelerden birinin, adının önüne artık Batı ekini almayan Berlin olduğu bilinmektedir.” Bkz. Füzün, **Yeni Konuklar**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2002, s. 16.

²⁵ Füzün, **Berlin'in Nar Çiçeği**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2001, s. 140.

Büyük umutlarla gidilen Almanya bir müddet sonra Türk işçiler için “acı vatan” haline gelmiştir.

47’liler, (1974) Füzûzan’ın 12 Mart 1971 Muhtırasını²⁶ arka planda ele alan romanıdır. Roman, Emine adlı sosyoloji bölümü öğrencisinin işkence gördüğü yerde çocukluğuna geri dönüşüyle başlar. Emine’nin çocukluğu anne ve babasının öğretmen olması yüzünden Erzurum’da geçmiştir. Ailenin ortanca çocuğu olan Emine, lisede anneannesinin yanına İstanbul’a gelir, üniversiteye burada başlar. Emine, çocukluğundan beri, annesinin tüm katı prensiplerine rağmen, çevresiyle sıcak ilişkiler kurabilen biridir. Emine’nin, annesi Nüveyre’yle olan ilişkisi alışlagelen anne kız ilişkisine pek de benzemez. Müge Karahan’a göre Nüveyre karakteri gerek söyledikleriyle, gerek yaşam biçimi ve inançlarıyla, gerekse çocuklarını eğitme yöntemleriyle kadını cinsiyetsizleştiren, araç ve sembol olarak feda edip ötekileştiren bir karakterdir ve o, bu roman içinde cinsiyet ayrımına bilinçli olarak destek veren tek kadındır.²⁷ Emine’nin üniversitedeki öğrenci olaylarına karışmasının nedenlerinden biri de annesinin kadın kimliği anlayışını Emine’ye ve diğer kızı Seçil’e dayatmaya çalışmasıdır. Seçil bu baskı altında annesinin istediği kadını olmaya çalışır, ama mutlu olamayarak intiharı seçer. Emine’nin isyanı, düzene olduğu kadar bu düzeni destekleyen annesine de karşıdır. Yine Müge Karahan’a göre, bu romanın en dikkat çekici noktalarından biri, kadınların ideolojiler ve dayatılan toplumsal projelerle –sosyalizm/solculuk ve Kemalizm- aynı roman içinde anlatılmış olmasıdır.²⁸

Füzûzan, bu romanı yalnız Emine karakteri üzerine kurmaz. Zaman zaman Emine’yle birlikte aynı durumda kalan arkadaşlarının da yaşamlarından ve ailelerinden bahseder. Bu gençler farklı sınıf ve bölgelerden gelmişlerdir; çoğunun ortak özelliği ise 1947 doğumlu olmasıdır.

²⁶ 12 Mart 1971 tarihinde TSK üst yönetimi hükûmete bir muhtıra verir. Başbakan Süleyman Demirel istifa eder. 12 Mart muhtırası 1961 Anayasası’nın getirdiği temel hak ve özgürlükleri kısıtlar. İnönü ise generaller tarafından göreve atanan yeni hükûmetin başında, uzun yıllardır yakın ilişkide olduğu Nihat Erim’in olacağı belli olur olmaz bu hükûmeti desteklediğini açıklar. Bu durum Ecevit’i o kadar öfkelenendirir ki genel sekreterlikten istifa eder. Soldaki pek çok kişi başlangıçta muhtırayı umutla karşılar. Kısa zamanda bunun müthiş bir yanılgı olduğu ortaya çıkar. Aynı yıl Milli Nizam Partisi ve Türkiye İşçi Partisi kapatılır. Bkz. **Cumhuriyetin 75 Yılı**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1999, s. 638.

²⁷ Karahan, Müge, “47’liler’de Kadın Kimliğinin Kurulması: Kadının Simgeleştirilmesi”, **Varlık**, S. 1184, 2006, s. 56 – 62.

²⁸ A.g.e., s. 59.

“Hüseyin Cemşit Kerimoğlu, 1947 Tunceli, Hozat doğumludur. İTÜ Makine Fakültesi’nde burslu öğrencidir. Köylü bir ailenin çocuğudur. Hacer Melek Ötüken, 1948 İstanbul, Kadıköy doğumludur. İstanbul Üniversitesi İktisat bölümü öğrencisidir. Seçkin bir ailenin kızıdır. Bilge Sümer Onurkan, 1948 Ankara, Kayaş doğumludur. Babası ordonat albaydır. İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi’nde okumaktadır. Necil Seyhan Öztürk, 1947 Adana, Seyhan doğumludur. İTÜ Mimarlık Fakültesi’nde okumaktadır. Babası yargıç, annesi eczacıdır. Ali Ahmet Kadiroğlu, 1946 Aydın doğumludur. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi’nde öğrencidir. Şirvan Zülkadir Zasa, 1947, Siirt Pervari doğumludur. İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi öğrencisidir. Fatma Şerife Aysu, 1948 İstanbul doğumludur. İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi’nde öğrencidir. Baba demiryolu müfettişliğinden emeklidir. Mehmet Kadir Tepeoğlu, 1947, Erzurum, Aşkale doğumludur. ODTÜ’de öğrencidir.”²⁹

Füruzan, bu isimler ve bu isimlerin aileleri hakkında roman içinde geriye dönüşlerle bilgi verir. 1971 sonrası yaşanan bu olaylara adı karışan gençlerin nereli oldukları, aileleri tanıtılır. Türkiye’nin her yerinden ve kesiminden genç olayların içinde yer alır. Bu bahsedilen gençlerin çoğu çatışmalarda ölür, kimisi idamla yargılanır - ki Emine’nin sevgilisi Haydar da idamla yargılananlardandır- kimisi de işkence gördükten sonra hapisten çıkarılır.

Öğrenci olaylarına, boykotlara karışan gençlerin ailelerinin içinde dönemin AP iktidarının önde gelenleri bile mevcuttur. Füruzan, böyle bir kurgu yaparak dönemde yaşanan çelişkiyi daha da keskinleştirir. 1947 doğumlu Sami Kaya Elçin’in ölümü ile ilgili olarak AP’li babası:

“Durum için söyleyeceğim yoktur. Gerçek bir Türk çocuğunun böylesine bir yanılsa düşmesi bir baba için zuldür. Başka”ca söyleyeceğim yoktur.”³⁰

Füruzan, belli ki bazı gençlerin ailelerinin de öğrenci olaylarını değerlendirmişini yansıtmak ihtiyacı duymaktadır. Özellikle Emine’nin annesi Nüveyre Hanım öğrencilerin neden bu eylemleri yaptıklarını bir türlü anlayamaz, kızının da bu olayların içinde oluşunu bir türlü sindiremez. Emine’nin kitaplarını Ankara’da yakar. O yıllarda evlerde sistemin reddettiği yazarların- özellikle sol görüşlü olanların- kitaplarını bulundurmamak ruhsatsız silah bulundurmaktan beterdir.³¹ Nüveyre Hanım, işkence duyumlarının gerçek olup olmadığından şüphe

²⁹ Füruzan, **47’liler**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1996, s. 161–162.

³⁰ Füruzan, **47’liler**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1996, s. 62.

³¹ A.g.e., s. 409.

eder. Hapisten çıktıktan sonra Emine'yi alıp Ankara'ya götürmek ister. Nüveyre Hanım'a göre İstanbul olayları görmüş, Ankara ise gazetelerden okumuştur. O yüzden Ankara Emine, için daha yaşanılacak bir yerdir. Emine, annesi ile aynı fikirde değildir.

“İstanbul hiçbir şey görmedi anne. Hem düşünmediniz mi, bakın bazılarımızı salıyorlar. Kimilerimiz müebbet tutuklu ilan edildi, kimilerimiz asıldı. Kimilerimiz vuruldu. İdam isteğiyle yargılanmada olanlar da var. Dikkat edin korku havası yaratma eğilimi daha ustaca işleniyor artık. Ankara, İstanbul, İzmir illerimiz çok şey görmüş sayılmazlar. Gazetelerden okunanlarsa... ne yazdılar ki neler okundu sanıyorsunuz?”³²

Emine'nin bu söylediklerinin üzerine Nüveyre Hanım'ın işkence ile ilgili şüpheleri kesinleşir. Ne yazık ki ailesi ve öğretmenliği ile övünen Nüveyre Hanım'ın ortanca kızı Emine, eylemlere katılmış ve işkence görmüştür. Nüveyre Hanım, kızının bu olaylarda yer almasından içten içe utanç duyar.

Eserde, Emine'ye uygulanan işkence sahneleri de sarsıcı bir şekilde aktarılır. Emine yaşadıklarını hapisten çıktıktan sonra bile unutamaz, ablasının cenazesinde bile yaşadığı bu kötü günler aklına gelir.

“Suçlunun gözlerini bağlayın. Dört ayak eğimine getirip yürütün. Kişiliği bölünsün. Soyun çabuk. Diretiyor mu? Davranın. Elektrotları sıkılayın. Voltajı yükseltin. Daha... daha... daha yükseltin. Beyni bölünsün. Bize karşı çıkmamanı ne olduğunu öğretmeliyiz. Dışkılarını sürünsün varsın. Yaptıklarını bunların ağzına doldurmalı.”³³

Füruzan, bu romanında işlediği tarihsel arka planı zaman zaman bir belgesel havasında verir. O dönem yapılan yürüyüşlerde atılan sloganların eserde yer alması da dikkati çeker.

“Sağ sol yok, boykot var.

Türkiye'de Türk subaylarının bile giremediği Amerikan üsleri

Çalışanların % 90'ı gelirin % 42'sini, kalan %10'u nasıl %58'ini alabiliyordu bakalım.

27 Mayıs demokratik özgürlükçü anayasasını savunup geçerli yasalar haline getirmek, halkımıza mal etmek görevimizdir.

³² A.g.e., s. 406.

³³ A.g.e., s. 463.

. . .

Daha çok Vietnamlar.

Ekim 1969 Samsun- Ankara Mustafa Kemal yürüyüşü.

Şubat 1969 emperyalizme karşı işçi yürüyüşü.

Kanlı Pazar.

Mart 1970, Bağımsızlık için ant.”³⁴

12 Mart 1971 Muhtırası’nın üzerinden üç yıl sonra basılan bu eser, bir dönem romanı olarak ele alınmasının yanı sıra Cumhuriyet’e yönelik değerlendirmeleriyle de dikkati çeker.

Romanın tarihsel arka planında 12 Mart 1971 Mart muhtırasının öncesinde yaşananlar ve hemen sonrası işlenir. Romanın ana karakteri Emine’nin çocukluğuna geri dönüşlerle de Cumhuriyet’in ilk dönemleri değerlendirilir. Emine adlı Sosyoloji bölümü öğrencisi bir genç kızın romanın baş karakteri olarak seçilmesi 1970 – 1971 öğrenci olaylarının içerden bir bakış açısıyla verilmesi bakımından önemlidir. Emine’nin ablası Seçil’in zengin bir iş adamıyla evlenerek mutsuz bir evlilik yapması ve sonrasında intihar etmesi, erkek kardeşi Kubilay’ın Amerika’ya okumak için gitme hazırlıkları yapması Emine ile kardeşleri arasında olan çatışmayı derinleştirir. Yazar, Emine’nin ailesindeki kişileri bu şekilde oluşturarak bireysel çatışmalardan toplumsal çatışmalara geçişi kuvvetlendirir.

³⁴ A.g.e., s. 302.

II. 2. FÜRUZAN’IN ÖYKÜ VE ROMANLARINDA ÇOCUK TİPLERİ

“... Çocukluk, yalnız sonu ergenliğe, rüşde varan bir yol değildir. O aynı zamanda bir yığın tatlı hususiyetin, tabiatla derin kaynaşmanın, hayatla her tecrübeden uzak şahsi bir bakışın mevsimidir. Onu kendinde kuvvetle devam ettirebilenler daha ziyade şahsiyetlerindeki aksayışlarla sevilirler.”

Ahmet Hamdi
TANPINAR

Çocuk, gelişen bir insan yavrusu, olgunlaşmamış, “reşit” sayılmayan küçük yurttaş³⁵ olarak tanımlanır ve eğitimciler çocukluk çağını üç bölüme ayırır:

- a) İlk çocukluk çağı (oyun çağı): 2-6 yaş
- b) İkinci çocukluk çağı (okul çağı): 6-10 veya 6-12 yaşları
- c) Son çocukluk çağı (erlilik çağı): 10-13 veya 12-14 yaşları³⁶

Çocuk, ilk eğitimini ailede aldıktan sonra okul çağına gelir. Aile ve arkadaş çevresi çocuğa öteki bireylerle çalışma ve oynama alışkanlığı kazandırırken, okul

³⁵ Yörükoğlu, Atalay, **Değişen Toplumda Aile ve Çocuk**, Aydın Kitabevi, İstanbul, t.y., s.3

³⁶ Başaran, İbrahim E., **Eğitim Psikolojisi**, Ay Yıldız Matbaası, Ankara, 1966, s. 60.

toplumsal bir kurum olarak bu alışkanlığı sürdürür.³⁷ Çocuğun bu iki kurum dışında başka mekânlarla da teması vardır. Bu mekânlardan sokak, çocuğun gelişiminde etkilidir.³⁸

Çocuk, tüm toplumlarda önem taşır ve onlarla ilgili meseleler edebiyatımıza da girer. İlk sözlü ürünlerimizde (**Oğuz Kaan Destanı, Dede Korkut**, ninniler, masallar), İslamiyetin etkisi altında yazılan eserlerimizde (**Kutadgu Bilig, Divan-ı Lügâti't-Türk, Kâbusname, Mesnevi**) çocuk, önemli bir yer tutar. Divan şiirinde çocuğa nasihat verilir. (**Hayriye, Mârifetnâme**) Tanzimat dönemine gelindiğinde çocuğun eğitimiyle ilgili verilen eserlerin fazlalaştığını görürüz. (**Ehemmiyet-i Terbiye-i Sıbyan**, Münif Paşa; **Defter-i Âmal, Emile Tercümesi**, Ziya Paşa; **Hace-i Evvel, Kıssadan Hisse**, Ahmet Midhat Efendi vs.) Şemsettin Sami, Nabizade Nazım, Halit Ziya Uşaklıgil, Hüseyin Rahmi eserlerinde çocuğa yer verir. Milli mücadele döneminde Ziya Gökalp ve Ömer Seyfettin çocukların eğitimi üzerine yazılar yazar. Cumhuriyet döneminde de Halide Edip, Reşat Nuri Güntekin, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Peyami Safa, Vedat Nedim Tör, Sabahattin Ali, Orhan Kemal, Faik Baysal yazdıkları eserlerde çocukları işlemiştir.³⁹ Çocuğun eğitimi, ailesi, çevresi, duyguları, çocukluk kavramı edebiyatımızın her döneminde işlenen bir konu olmuştur.

Füruzan ilk kitabı **Parasız Yatılı** (1971) yayınlandığından beri eserlerinde çocuğu ya da çocukluğu işler. Çocuk anlatıcılarından vazgeçmeye niyeti olmadığını ısrarla vurgular. Çocuklar, Füruzan'ın yaşama baktığı çıplak gözlerdir.⁴⁰ Çocukların yanında çocukluk da eserlerinde önemle vurgulanır. “Sabah Eskimişliğin”, “Özgürlük Atları”, “Tokat Bir Bağ İçinde” adlı eserlerinde karakterler çağrışımlarla çocukluklarına dönerler. Çocuklukta yaşananların izlerini beleklerinde taşıyarak hayatlarına devam ederler.

Bu bölümde Füruzan'ın hikâye ve romanlarında işlenen çocuk tipleri tasnif edilerek değerlendirilmeye çalışılmıştır. Çocuk tipleri:

³⁷ Yavuzer, Haluk, **Çocuk Psikolojisi**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2003, s. 146.

³⁸ Sınar, Alev, **Hikâye ve Romanımızda Çocuk (1872- 1950)**, Alfa Yayınları, İstanbul, 1997, s. 13.

³⁹ Geniş bilgi için bkz. Sınar, Alev, **Hikâye ve Romanımızda Çocuk (1872- 1950)**, Alfa Yayınları, İstanbul, 1997.

⁴⁰ Duruel, Nursel, “Tarihin İlk Çağlarından Beri Kayda Düştüğü Acılarla İlgileniyorum”, **Kitap-lık**, S. 99, Kasım 2006, s. 56.

1. Çaresizliğin Kızları
2. Çocuk ve Göç
3. Anasız Babasızlar
4. Analar Kızlar
5. Analar Oğullar
6. Beslemeler

olarak altı başlık altında incelenmiştir.

“Çaresizliğin Kızları” adlı kısımda “Benim Sinemalarım” ve “Kuşatma” adlı hikâyelerdeki genç kızlar işlenir. “Göç ve Çocuk” adlı kısımda “Temizlik Kolu”, “Edirne’nin Köprüleri”, “Redife’ye Güzelleme”, “Piyano Çalabilmek” adlı hikâyeler ve “**Berlin’in Nar Çiçeği**” adlı romandaki çocuk karakterler işlenmektedir. “Anasız Babasızlar” adlı kısımda “Kış Gelmeden”, “Sokaklarından Gemilerin Geçtiği Kent”, “Yaz Geldi” adlı hikâyelerin çocukları değerlendirilmiştir. “Analar Kızlar” başlıklı kısımda “Taşralı”, “İskele Parklarında”, “Parasız Yatılı,” “Gecenin Öteki Yüzü”, “Birinci ve İkinci Yaz Şarkıları” adlı hikâyelerdeki çocuklar ve **47’liler** adlı romandaki Emine’nin çocukluğu ele alınmıştır. “Analar Oğullar” başlığı altında ele alınan kısımda “Seyyid ve Çocuk” adlı hikâyeler değerlendirilmiştir. ”Beslemeler” adını taşıyan kısımda ise “Haraç”, “Günübirlik Adada”, “Sevda Dolu Bir Yaz” adlı hikâyelerdeki çocuklar ve **47’liler** romanındaki Kiraz adlı çocuk ele alınmıştır.

III.1 ÇARESİZLİĞİN KIZLARI

Maddi durumu bozuk aileler, çocuklarının beslenmesini ve eğitimi sağlıklı bir şekilde sağlayamamakla birlikte onların isteklerini de karşılayamaz. Bu durum çocukların okula gitmek yerine çalışmasına neden olur. Böylece dış dünyayla tanışan çocuk, fakir ve zengin tezdının farkına varır. Çocuk, özellikle ergenlik çağına geldiğinde zenginlerin sahip olduğu imkânları elde etmek ister. Bu imkânlarla ulaşamayınca da dışarıdan gelen tehlikelere maruz kalır. Özellikle kız çocukları için bu durum büyük bir tehlikedir, çünkü sonunda istedikleri hayatı yaşamak için vücutlarını satarlar. Füzuran, bu durumu, “Benim Sinemalarım”⁴¹ ve “Kuşatma”⁴² adlı hikâyelerinde işler.

“Benim Sinemalarım” adlı hikâyenin Nesibe’si ile “Kuşatma” adlı hikâyenin Nazan’ının pek çok ortak noktası vardır. Nesibe, on altı yaşında; Nazan, on dört yaşındadır. İkisi de Beyoğlu’nda çalışrlar. Nazan ‘Çeşit’ adlı bir bijuteride Madam Sara’nın yanında çalışır. Nesibe’nin çalıştığı yer belli değildir. İkisi de yoksuldur, Nesibe Haliç’teki vapurların seslerinin geldiği bir semtte oturur. İkisi de oturdukları yeri beğenmez. Nazan, “Nasip kısmet. Bana soran yok ama. Artık bu mahalleyi istemiyorum.”⁴³ derken; Nesibe ise sevdiği gence Tepebaşı’nın biraz aşağısında oturduklarını söyler.⁴⁴ Nesibe, sinemayı çok sever, ama kendi semtlerindeki sinemaları değil. Üç yıldır kendi semtlerindeki sinemalara hiç gitmemiştir. Sevdiği, beğendiği sinemalara da yaşlılarıyla gidemez. Nesibe, filmlerde izlediği ülkeleri görmek ister. Sevdiği genç delikanlının denizci olması, filmlerde izlediği Mısır’a ve Afrika’ya gidebilme olanağının olması onu mutlu eder. Nesibe, yaşadığı gerçekliğin dışında bir hayat ister. Hayal ettiği hayat tarzında yaşamak isteyen Nesibe bovarizmin⁴⁵ özelliklerini ortaya koyan bir kahraman görünümü verir.

“Hiçbir yere gitmeyecek miyim ben? Sabahın yedisinden akşamın yedisine kadar çalış çalış, canım çıkıyor. Büyüdüm artık anne, görmüyor musun? Dünyadan haberin yok senin! Çık, bak, herkes nasıl yaşıyor! Nasıl

⁴¹ Füzuran, **Benim Sinemalarım**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2004.

⁴² Füzuran, **Kuşatma**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1996.

⁴³ A.g.e., s. 84.

⁴⁴ Füzuran, **Benim Sinemalarım**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2004, s. 26.

⁴⁵ Bovarizm, Gustave Flaubert’in **Madam Bovary** adlı eserinde yer alan Emma Bovary karakteri ile ortaya çıkan bir kavramdır.

gamsız! Çoğu karnını ekmek bile yemeden safi yemekle doyuruyor. Durmadan eğleniyorlar. Ben hep uzaktan bakayım istiyorsunuz. Sokağa birlikte çıktığımızda ayağına hala lastik giyiyorsun. Artık eskisi kadar parasız değiliz ya! Bir şey gördüğünüz yok babamla senin. Ama ben görüyorum.”⁴⁶

Nesibe, yattığı yaşlı adamlara düşünde yer vermediği için onları yok, yaşanmamış sayar. Yaşananları yok sayma, sürekli filmlerde gördüğü hayatları yaşama isteği, gerçeklerle çatışma, Nesibe’yi isyankâr ve öfkeli kılmıştır. Nazan ise ilk cinsel deneyimini Haluk Bey denilen yaşlı bir adamla bir sinemada yaşamasına rağmen sinemaya gitmeyi sever. Erinlikten ergenliğe geçen bu iki genç kız için sinemalar bir kaçış yeri olacaktır. Sinema, aynı zamanda Nesibe’nin arzu ettiği hayatı ona sunan bir fırsattır. Gerçek dünyadan uzaklaşan genç kız mutluluğu beyaz perdenin gerçek dışı dünyasında bulur. Bir bakıma 19. yüzyıl romanlarının yerini alan sinema yaşanmamış hayatları, hayalleri yaşama fırsatı verir.

Nazan’ın aksine Nesibe’nin babası sağdır. Nesibe’nin babası iş bulursa çalışır, düzenli bir işi yoktur. Kızının genç bir delikanlıyla görülmesi üzerine onu döver. Bu durum Nesibe’nin evden kaçmasına neden olur. Nazan’ın babası ise genç yaşta zatürreden ölmüştür. Ölümle gelen yoksulluk Nazan’ı ilkokuldan sonra çalışmak zorunda bırakmıştır. Nazan’ın tek isteği –Nalan gibi- annesine bir daire almaktır. Nesibe’nin de böyle bir isteği vardır.

“Anneme, babama acıyorum. Ben daha çok para kazanmanın yolunu bulsam da, onları rahata çıkarabilsem diye düşünüyorum hep.”⁴⁷

Her iki kızın ailesinin de yaşama bakışları, hayattan beklentileri aşağı yukarı aynıdır. Namus, her şeyin önünde gelir. Nazan’ın annesi kocası öldükten sonra bir arkadaşına:

“Bizim masrafımız ne olacak ki, aç kalmayacak kadar yemek, açık kalmayacak kadar barınak. Olmaz. Artık evlenmek bana haramdır.”⁴⁸

Nesibe’nin annesi aynı şekilde Nesibe’ye:

“Yoksuluz, ama namusluyuz. Eskiden iyi günlerimiz vardı bizim de. Sen hatırlamazsın, küçüktün.”⁴⁹

⁴⁶ Füzüzan, **Benim Sinemalarım**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2004, s. 14.

⁴⁷ A.g.e., s. 11.

⁴⁸ Füzüzan, **Kuşatma**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1996, s. 56.

Nesibe'nin annesinin ikiyüzlü bir namus anlayışı vardır. Kızının yaşlı erkeklerle gezdiğini bilmesine rağmen sesini çıkarmaz. Kızının genç bir delikanlıyla görünmesi onu daha çok rahatsız eder. Nesibe, annesinin bu riyakârlığına isyan eder. Annesinin defalarca “sus” demesine rağmen annesine karşı gelerek içindekileri döker:

“Sen de biliyorsun, bu kadar para kazanılmayacağını. Bizim mahallenin kızlarından biliyorsun. [...] Yaşlı adamlarla gezdiğimi de bal gibi biliyorsun. Genç adamlar hoşunuza gitmiyor yalnız.”⁵⁰

Nesibe'nin annesinin göstermelik namus anlayışı da Nesibe'yi yok olmaktan kurtaramaz. Nesibe, evden kaçtığı gece sinemadaki kalabalığa karışarak kaybolur. Nazan da ilk cinsel deneyimini yaşadığı gece eve her zamankinden geç gelir ve o artık başka bir dünyada yaşar.

Varoşlardaki yoksul hayattan renkli şehir hayatına geçen çocuk ve genç kızları hayal ettikleri bir dünya beklemez. Onlar istedikleri hayatı kısa bir süre yaşamak için bile bir bedel ödemek zorundadırlar. Çoğu kez bu bedel de bedenleridir.

⁴⁹ A.g.e., s. 15.

⁵⁰ A.g.e., s. 16.

III.2. ÇOCUK VE GÖÇ

Füruzan, “Temizlik Kolu”⁵¹, “Edirne’nin Köprüleri”⁵², “Piyano Çalabilmek”⁵³, “Redife’ye Güzelleme”⁵⁴ adlı hikâyelerinde Balkanlardan göç edenlerin dramını ortaya koyar. Yazarın da Balkan göçmeni olması, eserlerinde göç olgusunu işlemede etkili olur. Toprağı ekip biçmeye alışık insanların İstanbul’a göçleri onları mutlu etmez. Bu kuşağın kendileri mutlu olmadığı gibi çocukları da mutlu değildir. Yoksulluk, hor görülme, iş bulamama, köklerden kopuş onları dar boğaza sokar, ama her güçlüğe rağmen dürüstlüklerinden ve temizlik anlayışlarından taviz vermezler. Füruzan, Balkan göçmenlerinin yaşama sevinçlerinin, dikbaşlılıklarının altını çizerek iki kuşağın yaşamlarını ‘temiz bellek’⁵⁵ dediği çocukların gözünden okuyucuya aktarır.

“Temizlik Kolu” ve “Edirne’nin Köprüleri” adlı hikâyelerdeki kız çocuklarının babaları ölmüştür. Buna karşın güçlü, ama bir yanları hep eksik, memleketini özleyen babaanneler karşımıza çıkar. “Temizlik Kolu” adlı hikâyedeki Hediye’nin babaannesi:

“Yok gelinim, öfke içimi kavurur. Yaşlılıktan geçimsiz oldu demeyin....İnansam ki unuttuğuna oraları, açmam fikrimdekileri sana. Lakin bilirim güzellik, koşuşturma, sevinme unutulmaz. Tiril tiril dururlar yürekte.”⁵⁶

diyerek memleketine özlemini belirtir. Bu hikâyedeki babasız çocuğun iki dayanağı yengesi ve babaannesidir. Kız çocuğu ilkokula gider. Okulda kundura tamircisinin kızı Şahver ile Temizlik Kolu’na seçilir. Hediye, öğretmeninden çok çekinir. Bildiği bir sorunun bile cevabını veremez. Öğretmeni, temizlik işini hep Şahver ile Hediye’nin yapmasını sınıfa onaylatınca Hediye, çok sevinir. Babaanne bu durumda bir terslik olduğunu görür: “Niçin yapılmaz sınıfınızda her bir iş sırayla.

⁵¹ Füruzan, **Benim Sinemalarım**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2004.

⁵² Füruzan, **Parasız Yatılı**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2004.

⁵³ A.g.e.

⁵⁴ Füruzan, **Kuşatma**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1996.

⁵⁵ Kurdakul, Şükran vd., “Füruzan’la Öykünün Öteki Yüzüne Doğru”, **Çağdaş Eleştiri**, S. 9, Ocak 1982, s. 4-19.

⁵⁶ Füruzan, **Benim Sinemalarım**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2004, s. 46.

Var bir terslik bunda.”⁵⁷ diyerek çok sevdiği torununu uyarır. Öğretmenin istediği önlüğün bile tek bir şartla alınacağını torununa söyler. Ne zaman torunu gidip öğretmene temizlik kolunda olmak istemediğini söyleyecektir, o zaman okul önlüğü alınacaktır. Kız, babaannesinin bu tavırlarından çekinir, hatta korkar. Ancak bu durum babaanneye olan sevgisinin azalmasına neden olmaz.

“Senin her dediğini yaparım ben vallahi. Yıllar geçse de unutmam bana söylediklerini. Hatta ölsen bile nineciğim... Hiçbir sözünü unutmayacağım vallahi.”⁵⁸

Hediye, tüm olumsuzluklara, yoksulluğa rağmen kocaman gülüşü ile umut dolu, samimi bir çocuktur. Yazar, Hediye’yi geleceğin simgesi olarak görür. Her şeye rağmen umutludur.

“Edirne’nin Köprüleri” adlı hikâyenin adı, hikâyenin kahramanlarından Hala Adile’den kaynaklanır. Hala Adile oğlu, gelini, Sabahat adlı torunu bir de hikâyenin anlatıcısı olan yetim torunu ile önce Edirne’ye yerleşir. Hala Adile, memleketi kadar olmasa da Edirne’yi sever.

“O Edirne şehrini gördüğümde, gitmem diye direnmelerimi unutmuştum. [...] Hele Edirne’nin o taş köprüsü yok muydu. Apak mermerden, orta yerinde padişah oturma yeri.”⁵⁹

Yine de memleketin yeri yüreğinde başkadır Hala Adile’nin. İstanbul’a gelince memleketine duyduğu özlem daha da çoğalır. İstanbul’u sevememiştir:

“Abe kızanlarım, topraksız yerde yaşanmaz. Her yer burada ev. Güneşi gördüğümüz yok. [...] Ah kışın bile duvarları sıcak olan evim. [...] Toprağı kazardık, yarılr gevşerdi. Bolluğu, bereketi ancak toprak anlatır”.⁶⁰

Anlatıcı çocuğun gözünde, babaannesinin memleketine olan serzenişleri hikâye boyunca sürer. Mahalledeki çocukların, kuzeni Sabahat’e “Edirne çingenesi, ne de uzun yelesi” demeleri ve Sabahat’le atçılık oynamaları çocuğu etkiler. Bu durumu gören yengesi Sabahat’in saçlarını keser. Göçmenlerin geldikleri yere kendilerini kabul ettirmeleri zor olmuştur. Yabancılık duygusu yengeyi çok etkiler,

⁵⁷ A.g.e., s. 55.

⁵⁸ A.g.e., s. 64.

⁵⁹ A.g.e., s. 87.

⁶⁰ A.g.e., s. 79.

iki küçük kız bu durumun farkında değildir. Onlar, çocukların yaptıklarının bir oyun olduğunu zannederler. Bu aşağılanmalara inatla karşı çıkan yine Hala Adile olur.

“Edirne’nin köprülerini görmüş mü de bu yalak ağızlıların kızanları, derler Sabahat’e Edirne Çingenesi... akılsız gelinim de, keser onun altın saçlarını. Bak! Ben çıkarmış mıyım ak örtümü kafamdan? Bağırırlar bana sokak uçlarına kadar, ‘Gavur nine! Gavur nine! diye. Belli ki bunlar gavuru sanırlar bir başka fenalık. Cahil olmasın kimse, bilmez o zaman başkaları da insandır. Kesme Naciye saçlarını bu masumun.”⁶¹

Hala Adile’nin bu yakarışları Naciye yengenin kızının saçlarını kesmesini engellemez. Öfkesi geçince Hala Adile gelinine hak verir. Hala Adile ile gelini arasındaki bu ilişkiyi çocuk gıptayla izler. Babaannesi ile yengesinin bir ortak özelliği de amcası Hasan’ı rahat ettirmektir. Mezbahada çalışan amca eve ekmek getiren tek kişidir. Hala Adile hayatta kalan tek oğlunun soğuk yerde çalışmasına üzülür, ona sık sık yün çorap örer. Çocuk da amcasını sever.

“Babam ölmüştü üç yıl önce, ama sanırım babamı da, yaşasa, daha çok sevemezdin. Yengem, “ Amca demek, yarı baba demektir” derdi.”⁶²

Çocuk amcasını da yengesini de sever, ama onun gözünde yaşlı olmasına rağmen babaannesi son derece saygıdeğer bir kadındır. Çocuk, babaannesinin temizliğine de hayrandır. Babaannesinin ayaklarının temizlikten saydamlaştığını söyler. Onun temizliği, dürüstlüğü, güvenilirliği, çocuk üzerinde etkilidir.

Bir bayram günü memleketten tanıdıkları olan İshak ve eşinin onlara ziyarete gelmesi evi hareketlendirir. Misafir gelen kadının memleketlerine ait hasat zamanı söylenen bir türküyü dokunaklı bir şekilde okuması orada bulunan herkesi etkiler. Hala Adile dahil ev halkı bu türküde yöresel oyunlarını oynar. Çocuk, şaşkın; ama aynı zamanda mutludur. Naciye yengesi de gerçekten güler.

Füruzan eserlerinde çocuklara pek isim vermez. Bu hikâyesinde de anlatıcı anası babası olmayan isimsiz bir çocuktur. Onun gözünden göçmen bir ailenin İstanbul’a alışma çabaları, zaman zaman memleketlerine, ağaca, toprağa duydukları özlem anlatılmaktadır.

“Redife’ye Güzelleme” adlı hikâyede üçüncü tekil kişi anlatımı vardır. Redife, yedi yaşlarında “keçi damarlı” bir kız çocuğudur. Babası ve annesi Balkan

⁶¹ A.g.e., s. 88.

⁶² A.g.e., s. 85.

göçmenidir. İstanbul’da yaşarlar. Temir, Tepebaşı semtinde seyyar ciğer, sakatat vs. satıcılığı yapar. Öylesine yoksullardır ki en son yün yataklarını bile satarlar. Buna rağmen Redife’nin babası eli açık bir adamdır. Kapısına gelen, çocuğunun doğumu için para isteyen bir adama cep saatini verir. Temir de bu gruptaki diğer hikâyelerin kahramanları gibi zaman zaman memleketini özler. Kendine yüksek sesle itiraf edemediği sözleri karısı Kadriye söyleyince, ikinci çocuğuna hamile olmasına rağmen karısını döver. Kadriye, kızının ateşini düşürmek için ceviz yaprağı toplarken bahçenin sahibi tarafından kovulur, gururu kırılır.

“[Kadriye] Biz buralarda yaşayamayız. Ölelim...Ölelim... Benim yıllardır düşündüklerimi söylüyordu. Ben kimselere söylemedim bu sözleri. Kendime karşı bile içimden geçirmemeye baktığım şeyleri söylüyordu durmadan.”⁶³

Annesinin dövüldüğü bu sahneyi Redife, olayın üstünden dört ay geçmesine rağmen, unutmaz. Babası onun bu olayı unutmayışını hayretle karşılar. Bu durumu arkadaşı ayakkabı tamircisi İsmail Usta’ya söylediğinde aldığı cevap etkileyicidir:

“Çocukluk bir ak kitaptır. Her şey derin yazılır bre dağlı Temir.”⁶⁴

Bu tip bir ailenin çocuğu olan Redife; cılız, zayıf, takunya giyen, elbisesi yamalı bir kızdır. Onun da bir korkusu vardır: Annesinin doğumda ölmesi. Babası bu korkusuna karşı onu İsmail Usta ile teselli eder. Bu esnada sokağa kör bir tamburacı ile kör bir kemancı gelir. Redife ağladığını unuttur, çalgıcılara dalıp gider. Çalgıcılar, kendilerine para vermek isteyen işçiden para almayıp şarkılarını Redife için çaldıklarını söylerler. Bu durum Redife’yi çok şaşırtır. Bu durumu kavramak için yazarın deyişiyle “ yedi yıllık yaşamının ona öğretebildiği her şeyi zorlar kafasında.” Sevinçten coşmuştur Redife. İsmail Usta’nın yanından ayrılırken Redife, geldiğinde çekinerek öpmediği ustanın elini giderken öper. Usta da onu kucağına alır, sever. Redife’nin gülme dolu çılgınlıkları duyulur.

Her aile için yeni doğacak çocuk yeni umuttur. Bu hikâyede de Temir doğacak çocuğundan umutludur. Oğlu olsun, ama okusun ister. Temir:

“Onu okutacağım. . . Ne yapıp edip okutacağım. . . Lakin, olur derim Redife’ye destek ilerde. İşte bunu isterim en çok. [...] Redife kızdır biçare,

⁶³ A.g.e., s. 149.

⁶⁴ A.g.e., s. 149.

büyür erişirse, bir de yoksulluk... Ezilir gider. Kanından birisi, erkek kardeşi savunur anca onu. Okumuşlar nasıl savunurlarsa kendilerini.”⁶⁵

Her ataerkil ailede olduğu gibi babanın Redife’nin okuması için hayalleri yoktur. Yine erkek çocuk okuyacak, kardeşine sahip çıkacaktır. Oysa Redife yedi yaşında olmasına rağmen yüze kadar sayabilir, ama hikâyede yer alan çevre bu durumun farkına varacak nitelikte değildir.

”Piyano Çalabilmek” adlı hikâyedeki anlatıcı küçük bir kız çocuğudur. Kişiler çocuğun gözünden aktarılarak işlenir. Hikâyede ara ara annenin, ara ara babaannenin söyleyişlerine, düşüncelerine dönülür. Bu hikâyedeki çocuğun da anne ve babası sağdır. Babası Demir Ali Balkan göçmeni, anne Müberra İstanbulludur. Bu sebeple annenin yer yer Demir Ali’yi ve annesini aşağıladığı görülür. Bu evlilik, Müberra’nın ikinci evliliğidir. İlk eşi Hamit Rusya’ya Enver Paşa’nın ordusuna katılmak için gider, bir daha da dönmez. Batum’da frengiden ölür. Bu ilk evliliğinden de bir kızı vardır Müberra’nın. Açıkça anlaşılmaktadır ki Müberra ilk evliliğini ve geçmişteki yaşamını unutamaz. Müberra varlıklı bir ailenin kızıdır. Çocukken kendisine piyano dersi vermek için Ermeni bir madam gelirmiş. Küçük kız, annesinin anlattıklarının pek çoğuna inanmaz.. Onun anlattıkları kıza yabancı gelir. En çok bu piyano çalma işine inanmaz.

“Anlatırdı hep annem. [...] Onu çok yabancılıyordum. Çevremizin dışındaydı anlattıkları. Hele o piyano çalma işi yok mu, en korktuğumdu. Çünkü piyanoyu biliyordum. Mahallemizdeki Yavuz Sineması’nda⁶⁶ baştan sona piyano denilen aygıtı çalan bir adamın filmini görmüştüm. Büyük bir çalgıydı. Annemin anlattıklarına inanırdım ama – zaten diğerleri bilmiyorum neydi- piyano denilen şeyi çalmak iş değildi. O da sinemada görmüş olmalıydı.”⁶⁷

Kız anneyi yabancılamağa, anne de eşini ve eşinin annesini yabancılamağa. Müberra, kızının babaannesine gitme isteğine karşı: “Ninenin ağlamalarından bıktım. Üç oğlu da öldü, o sekseninde diye, yaşıyor diye başlamıyor mu.”⁶⁸ diyerek karşılık verir. Bu hikâyedeki babaanne de diğer hikâyelerdeki babaanneler gibi istememiştir İstanbul’a gelmeyi.

⁶⁵ A.g.e., s. 152.

⁶⁶ Buradaki Yavuz Sineması “Benim Sinemalarım” adlı hikâyede de geçmektedir.

⁶⁷ Füzûzan, **Parasız Yatılı**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2004, s. 35.

⁶⁸ A.g.e., s. 34.

“Ben dedim, gitmeyelim. Hükümetler değişecek buralarda dediler. Gurbetlik bize göründü. Abe gelin hükümetlerden bize ne?”⁶⁹

Babaanne memleketini özler, ama yapacak bir şey yoktur. İstanbul üç oğlunu da elinden alır. Bir tek Demir Ali kalmıştır bir de onun kızı. O yüzden gelini Müberra’dan oğlunun kıymetini bilmesini ister. Demir Ali memlekette arıcılık yaparken burada ciğercilik yapar. Bu fikri ona memleketten arkadaşı Kozma vermiştir. Kozma mandıracılık yapar. Kızını bir kez Kozma’ya götürür Demir Ali. Ancak kız Kozma’yı çok sever. Annesinin kızını Kadıköy’e götürme isteğine karşı kız Kozma’ya gitmek istiyorum diye tutturunca anne kendisinin sevilmediğini ve talihsiz bir kadın olduğunu düşünür.

Bu hikâyede yazar, kendine, eşine, çevresine hatta kızına yabancılaşmış bir anneyi çizer. Anne, sürekli geçmişine özlem duyar, bu yüzden kendiyle ve çevresiyle çatır. Onun gözündeki oturduğu çevrenin kadınları çocuklarının burnunu bile silmeyen, bulaşık sularını sokağa döken mahalle kadınlarıdır. Eşi ve annesi ise dillerini bile düzeltemeyen dağlılardır. Kendisi ise konaklarda büyümüş, piyano çalabilen bir hanımefendidir. Tüm bunlara karşı küçük kızı ise dağlılara benzeyen, kibarlığa özenmeyen bir çocuktur. Anne, çocuğu soyuna çekmekle suçlar.

Eşine ve çevresine oranla kendini daha görgülü bulan anne ile kızını da görgülü, bilgili yetiştirme isteğiyle doludur. Maddi güçlük yaşadıkları için istediklerini yapamaz. Bu durum da onu, eşini ve ailesini aşağılamaya iter. Anne çektiklerini kızına yansıtarak savunma mekanizması oluşturur. Böylece ne kendi mutlu olabilir ne de kızını ve eşini mutlu edebilir. Farklı kültürlerden gelen insanlar ve bunların birbirlerine yabancılaşmaları vurgulanır.

Göç, yalnızca Balkanlardan Türkiye’ye olmaz. 1960’larda Türkiye’den Almanya’ya olan işçi göçü de Füzûzan’ın eserlerine yansır. “**Berlin’in Nar Çiçeği**” adlı eserde Sivas’tan Almanya’ya göçen Korkmaz ailesinin altı aylık bebeği Ümmühan’ın yaşlı bir Alman olan Frau Lemmer’in son günlerine nasıl umut ışığı olduğu anlatılır. Yoksulluk yüzünden ekonomik nedenlerle yapılan göçler her ne kadar acı da olsa Füzûzan, sevginin ırk, din, dil tanımadan her yere, herkese ulaşabileceğini bu eserinde vurgular.

⁶⁹ A.g.e., s. 36.

Romanın hikâye edilen zamanı tam olarak verilmemekle birlikte eserin 1960 – 1970 arası geçtiğini söyleyebiliriz. 2. Dünya Savaşı’nın bıraktığı enkazı silmeye çalışan Almanya diğer ülkelerden işçi almaya başlar. Korkmaz ailesi de bunlardan biridir. Selman Korkmaz ve Güldane Korkmaz’ın üç çocukları vardır. Daha iyi şartlarda yaşamak ve yoksulluklarını yenmek için Sivas’tan Berlin’e göçerler. Selman Korkmaz’ın lakabı “kuşbaz”dır. Bu ailenin Adem, Kamber adlı iki oğlu bir de altı aylık Ümmühan adlı bebekleri vardır. Güldane, kızını – eserin de adı olan – ‘nar çiçeğim’ diyerek sever.

Yan komşuları Frau Lemmer yetmiş yaşlarındadır. Oğlu Johannes Amerika’dadır ve Lemmer onu yaklaşık on beş yıldır görememekten şikayet eder. Kızı Gudrun ise evlidir ve başka bir şehirde yaşar. Lemmer’in yalnızlığı sadece çocuklarının olmaması değildir. Eşi Herman da 2. Dünya Savaşı’ndan sonra veremden ölür. Herman’ın haricinde Frau Lemmer’in iki erkek kardeşi de savaşa katılır. Birisi savaştan sonra ölmüş diğeri ise kayıptır. Savaşların yalnız bıraktığı Frau Lemmer’i iki çocuğu da yalnız bırakır, kızı onu huzur evine yerleştirmeyi teklif eder ancak Frau Lemmer kabul etmez. Frau Lemmer’in Sarah adını verdiği bir kuşu vardır. Bu kuş yaşlı kadını adeta hayata bağlar. Kış mevsimine girilirken Sarah hasta olur. Frau Lemmer çok üzülür. Yaşlı kadının elinde kafesi gören Selman Korkmaz, kuşu iyileştirebileceğini söyleyerek alır ve bir iki gün içinde de iyileştirir. Bu aileye ya da daha genel anlamı ile yabancılara ön yargılı olan Frau Lemmer için bu bir mucizedir. Korkmaz ailesine elmalı pasta yaparak teşekkür eder. Bu hareketi onun yaşamında mutlu anların yeniden başlamasına olanak sağlar. Onları ziyaret ettiğinde Güldane, Ümmühan bebeği kucağına verince Frau Lemmer yaşama sevinci ile dolar.

“Kucağındaki bebekle o günlerde yaşadığı hiçbir şeyle ölçemeyeceği anın içinde kendi gövdesinin de uçuculuk kazandığını duyumsuyordu yaşlı kadın. Yüksek sesle konuşmak ya da artık yitirdiği geçmişin epeydir inanmadığı yıllarının güzellikleriyle onanmış bir Noel ağacının çevresinde, kardeşleri Michael’le Mathias’ın uyduruverdikleri şarkıcıklardan birini söyleyivermek isteğiyle can damarı doluyordu.”⁷⁰

Ümmühan bebek, Frau Lemmer’e geçmiş hatırlatır ve hayata bağlanmasına neden olur. Frau Lemmer, Korkmaz ailesine Ümmühan’a bakmayı teklif eder. Ümmühan’a bakmak Frau Lemmer’e kendi çocuklarına baktığı günleri hatırlatır.

⁷⁰ Füzün, **Berlin’in Nar Çiçeği**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2001, s. 83.

Ümmühan’a unuttuğu ninnileri söylemek ister. Ninni sözünü ettiğinde Lemmer’in aklına ölen komşusu yüzbaşı Haabe’nin söyledikleri gelir:

“Ah işte, siz de bizim ninnileri bilemezsiniz Frau Lemmer.[...] Zamanın yorgunluğuna, yalnızlığa yenik düşmüştür ninnilerimiz. Masallarımızı da yitirdik. İnsanoğlunu ölümsüz kılan tek şey sevgidir değil mi? Sevgiyi tanımamışsak onurlu olmayı da bilemeyiz.”⁷¹

Ümmühan’ın Frau Lemmer’e yaşattığı duygular, yaşlı kadının bu aileye sık sık gidip gelmesini sağlar. Lemmer, insanlarla birlikte yalnızlığından uzaklaşmak ister. Korkmaz ailesi onun yalnızlığını paylaştığı gibi ona uzun zamandır unuttuğu güven duygusunu da verir. Korkmaz ailesi ile tanışmasının üzerinden çok geçmeden Frau Lemmer üşütüp hastalanır. Bu zor günlerinde yine Korkmaz ailesi yanında olur ve Frau Lemmer’i iyileştirir. Artık o yan komşu değil, Ümmühan’ın “oma”sıdır, çünkü. Korkmaz ailesi omalarını – yazarın söyleyişiyle- yeni işlere girişecek birinin tazeliği ile diriltir. Frau Lemmer, önce kuşunu sonra kendisini iyileştirdikleri için Korkmaz ailesine minnettar olur. İyileştikten sonra ilk işi Ümmühan bebeğe bir hırka örmek olur.

Frau Lemmer ile Korkmaz ailesi arasındaki bu sevgi dolu ilişki sürerken Frau Lemmer’in de komşularında bulunduğu bir akşam Kamber ve Adem Alman çocuklarla kavga ederek gelir. Kamber bu kavgada yaralanmıştır. Anne ve baba bu durumu görünce şok olur. Baba ne olup bittiğini öğrenmek ister, Kamber anlatmayınca onu dövmeye başlar. Adem durumu anlatır. Bu manzara karşısında Frau Lemmer ne yapacağını şaşırır.

Almanya’da “öteki” olmaya, bu durumu kanıksamaya yetişkinler – belki mecburen- daha çabuk alışıp uyum gösterirken çocuklar için durum aynı olmaz. Kamber de yabancı bir ülkede “öteki” olmaktan nefret eder. Alman çocukların:

“Bok Türkler, amma rüzgâr estiriyorsunuz. Çekin arabanızı Almanya’dan. Gidin pis kokulu memleketinize.”⁷²

⁷¹ A.g.e., s. 84.

⁷² A.g.e., s. 140.

demeleri üzerine kavga çıkar. Kamber, hınç ve öfke ile doludur. Filmlerdeki gibi başka bir gezegene giderek oradan dünyayı havaya uçurmayı düşünür. Kamber babasından dayak yiyişini de unutmadığını ileriki günlerde tutumuyla belli eder.

Korkmaz ailesi o yıl memlekete gideceklerini, memlekette kızı Ümmühan için bir fidan dikeceğini, oradaki ninesi ile Almanya'daki ninesini tanıştırmak istediğini bu yüzden Frau Lemmer'in de kendileri ile gelmelerini istediklerini söylerler Yaşlı kadın bu teklife çok sevinir, ama kızının ne tepki vereceğini kestiremez. Frau Lemmer yıllar sonra başka bir yer göreceği için çok heyecanlanır. Kafasında bu yolculuğun nasıl olacağını, ne gibi hazırlıklar yapması gerektiğini bile tasarlar. Böyle umut dolu düşüncelerle Ümmühan bebeğin başında örgü örerken on beş yaşında Henrik ile yaşadıklarını anımsar. O, hayatında ilk kez Henrik ile öpüştür. Bu güzel anıların yanında birden erkek kardeşinin savaşta bir kıza tecavüz edişi ve yıllar sonra bundan pişman oluşu aklına gelir. Bu düşünceler içindeyken Frau Lemmer, Ümmühan bebeğin baş ucunda sessizce ölür.

Savaşta enkaz haline gelen, bu yaraları sarmaya çalışan, kapitalizmin ağlarının ördüğü bir kent haline gelen Berlin'de, uzaklardan gelen yoksul bir ailenin bebeği, ömrünün son günlerinde bu yaşlı Alman kadının umut ışığı olur. Füzûzan'ın bir röportajında da belirttiği gibi çocuklar, ciddi küçük insanlardır.⁷³ Onları küçümsememek gerekir. Çocukların anlattıkları ya da yaşadıkları olaylara verdiği tepkiler büyüklere göre daha tarafsızdır. Onlarda fırsatçılık, çıkarıcılık gelişmemiştir. Nasıl hissediyorlarsa öyle yaşarlar. Olayları kendilerine göre çarpıtarak anlatmak, yanlı bakmak büyüklere özgü davranışlardır. “ Berlin'in Nar Çiçeği”nde görüldüğü gibi varlığı ile mutluluk, huzur veren çocuk yaşlı bir insanın yaşamını yeniden şekillendiren güçtür.

⁷³ Kurdakul, Şükran vd., “Füzûzan'la Öykünün Öteki Yüzüne Doğru”, **Çağdaş Eleştiri**, S. 9, Ocak 1982, s. 4 –19.

III. 3. ANASIZ BABASIZLAR

Anne veya babanın ölümü, boşanma sonucunda ebeveyninden biri ya da diğer aile fertleri çocuğun sorumluluğunu üstlenmek zorunda kalır. Genellikle büyükanne ve büyükbabalar torunlarına sevgiyle bağlanmakta, ellerinden geldiği kadar onlara anne ve babalarını aratmamaya gayret etmektedirler.⁷⁴ Füzûzan'ın hikâyelerinde anne ve babaları ölen çocukların sorumluluğunu ablaların, halaların da üstlendiği görülür. Akrabaların dışında, kan bağı olmayan kişiler de kimsesiz çocukların sorumluluğunu almaktan kaçınmaz.⁷⁵ Füzûzan, “Kış Gelmeden”⁷⁶, “Sokaklarından Gemilerin Geçtiği Kent”⁷⁷, “Yaz Geldi” ve “Nehir”⁷⁸ adlı hikâyelerinde anasız babasız çocukların yaşam mücadelelerini işler.

“Kış Gelmeden” adlı hikâyede, Alişan'ın çocukluğuna geriye dönüşlerle gidilir. Alişan altı yaşındayken annesini kaybeder. Babasını ise hiç bilmez. Büyük ablası Mehlika, Namık adında dar gelirli bir memur ile evlidir. Anne ve baba ölünce ortanca ablası Ayten'le eniştesi ve ablasının yanında kalmaya başlarlar. Eniştesinin ve ablasının yanında iki çocuk da mutlu değildir. Ayten ile Alişan eniştelere karşı cephe almışlardır. Kendi harçlıklarını kazanmak için ablası Ayten'le eniştesinden gizli, merdiven altlarında kese kağıdı yaparlar. Onlar bu işle meşgulken apartmanın üst katında yaşayan çocukların annelerinden aşağıya para atmalarını istemeleri, özellikle Alişan'ı üzer. Bodrum katında oturdukları için Alişan çocukların bu davranışından rahatsız olur. Bu noktada sınıfsal farklılık belirginleşir ve Alişan yoksulluğu derinlemesine hisseder. Ayten ablası, Alişan'a küfür etmesini de öğretir. İki kızdıkları herkese küfrederek rahatlama yolunu seçerler. Onca yoksulluğun ve çaresizliğin içinde Ayten'in bulduğu çıkış yolu küfretmektir. Alişan zaman zaman ablası küfredince onun erkek gibi küfretmesine şaşırır.

⁷⁴ Sınar, Alev, **Hikâye ve Romanımızda Çocuk (1872- 1950)**, Alfa Yayınları, İstanbul, 1997.

⁷⁵ **Gecenin Öteki Yüzü** adlı eserde yer alan “Sokaklarından Gemilerin Geçtiği Kent” adlı hikâyede Bünyamin'in babasının asker arkadaşı Kirman yoksul olmasına aldırmadan Bünyamin'in sorumluluğunu üstlenir.

⁷⁶ Füzûzan, **Benim Sinemalarım**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2004.

⁷⁷ Füzûzan, **Gecenin Öteki Yüzü**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2001.

⁷⁸ Füzûzan, **Parasız Yatılı**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2004.

Alişan'ın okul yaşamı da çok iyi değildir. Arka sırada oturur Alişan. Burada yazarın deyişiyile 'unutulmanın özgürlüğüne' alışır. Öğretmeni onu tahtaya kaldırdığında utançla karışık, şaşkın bir şekilde güler. Sınıftan birinin kağıttan uçak yapıp öğretmene atmasının suçu bile Alişan'a kalır. O, hiç sesini çıkarmaz. Öğretmen nedense cezayı, yapanlara değil, Alişan'a verir. Alişan okula karşı ilgisizdir.

On iki yaşına geldiğinde evden kaçma isteği belirir kafasında. O yıl sigara içmeye ve bir tutku halinde resimli roman okumaya başlar. “ Para çalmanın getirdiği kirlilik duygusunu gizlice sigara içmekle yenmeye çalışır”⁷⁹ Artık tek isteği futbolcu olmaktır. On dört yaşına geldiğinde eniştesine çakı ile saldırır. Ondan nefret eder. Bu olayın üzerinden çok geçmeden de kış sonunda evden kaçır. Evden kaçtığında on beş yaşındadır. O gidince Ayten Ablası Alişan'ı çok özler. Gazetede onun futbol takımıyla çıkan fotoğraflarını bulur. Bir tanesini çerçeveletip kaldığı odanın duvarına asar.

Alişan sekiz yıl sonra tüm umutlarını geride bırakarak ablasının kaldığı yere tekrar gelir. Hayallerini gerçekleştirememiş, ünlü bir futbolcu olamamıştır. Bu arada dizi de sakatlanmıştır. Yıllar sonra kaçtığı eve geri döndüğünde değişen hiçbir şey yoktur. Eniştesi yine onu istemez. Ablası bu durumu onun evden kaçmasına bağlar, ama Alişan aynı görüşte değildir.

“Kaçmak hep benim hatam değildi. Şimdi büyüdüm. Buralar beni kovdu sayıyorum. Bu kovalama okulda da sürdü. Beni kimsenin sevmediğini büyüdükçe anlıyorum. [Eniştem] bizleri hiç benimsemedi. Senle evlenirken bizleri kabullenmesinin ona verdiği büyüklüğü durmadan kullandı.”⁸⁰

Alişan, kendisini kimsenin sevmediğine inanır. Anneanneyi küçük yaşta kaybetmek, babayı bilmemek, yabancı bir adamın yanında ezilerek büyümek Alişan'ı sevgiye aç bırakır. Sekiz yıl sonra döndüğü ablasının evinde aradığı sevgiyi yine eniştesinden göremese de bu kez ablası onu yalnız bırakmaz. Abla, o gece, istemediği bu hayatı bırakarak kardeşiyle evi terk eder. Abla kardeş, kış gelmeden sabaha karşı bodrum kattaki evden ayrılırlar.

“Sokaklarından Gemilerin Geçtiği Kent” adlı hikâyenin merkezinde Bünyamin Doksan adlı sokak çocuğu anlatılır. Bünyamin, sekiz yaşındadır, ama

⁷⁹ Füzûzan, **Benim Sinemalarım**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2004, s. 198.

⁸⁰ A.g.e., s. 202.

nüfus kağıdında yaşı on üç olarak gözüktür. Yazar, Bünyamin'in nüfus kâğıdındaki yaşıyla gerçek yaşının aynı olmadığını belirterek toplumsal bir soruna dikkati çeker.

Bünyamin, kızıl saçlı, yeşil gözlü ve cılız bir çocuktur. Bünyamin'in köyü dört yüz haneli bir köydür, ancak bu köyde yalnızca yirmi hane kalmıştır. Köyün çoğunluğu Almanya'ya, İstanbul'a, İzmir'e, Adana'ya göçer. Kimi kimsesi kalmayınca hemşerileri de Bünyamin'i babasının asker arkadaşı olan bir ambarda gece bekçiliği yapan Kirman'ın yanına getirirler. Bünyamin'in babası askerde ciğer hastalığından ölür. Annesinin akıbeti hakkında bir bilgi verilmez. Bünyamin, Kirman'dan annesi ile babasının birbirlerini çok sevdiklerini, babasının annesini kaçırdığını öğrenir. Bünyamin ara sıra da olsa anne özlemi duyar:

“Çuvallardan eskimiş, belki ilk süt emdiği zamanlardan kalma, toz ve kıtık kokusunu anıştıran havayı soluyup yatışıyor, korkusu yavaşça siliniyordu. Kendisini okşayan, saçlarındaki her belığın ucunda çingiltılı boncuklar, gümüşçükler kıpırdayan bir kadın yüzü görüyordu.”⁸¹

Bünyamin, sürekli Galata kulesine bakar. Bir gün para toplayıp o kuleye çıkmayı düşünür. Kule, burada refahın simgesidir.

“Kuleye bakardı. Baktıkça bir gün üstüne çıkıp da öteleri herkesin göç ettiğini söyledikleri yeri, boz köpekle kadının orada durdukları yeri görebileceği umudu içinde boy veriyor, büyüyor büyüyor, isteklenmesi dayanıksız, kıkırdaksı göğüs kemiklerine dayanıyordu.”⁸²

Sonra içine bu sokaklarından gemilerin geçtiği kentten gitme isteği doğar. Bünyamin çelişkiler içindedir. İstanbul'u sever, ama burasının yaşamak için zor bir şehir olduğunu da bilir. Kaç tane kentin sokaklarından gemiler geçer ki İstanbul'dan başka? Bir yandan da annesinin olduğu, onu beklediği bir yer de varsa - ki burası bir bozkır bile olsa - onun yanında olmak, güven duyabilmek için bu şehri terk edebilir.

Bünyamin Kirman'a “dede” der. Dede; namaz kılan, elinde kehribar renginde tesbih taşıyan, Tanrı'ya şükreden bir kişidir. Dede ile yemeklerini aşevinde yerler. Dedenin bir gece uykusunda ani ölümüyle Bünyamin yapayalnız kalır.

“Bünyamin, ambarın bittiğini, bir daha oraya hiç gidemeyeceğini anladı. Dedenin ölüşü ile saçları boncuklu kadının; yüzünü yasladığı, sütlerin

⁸¹ A.g.e., s. 67.

⁸² A.g.e., s. 69.

gerdiği, atardamarların beslediği memelerin yok olup gitmesi demek olduğunu da anlayarak ağlıyordu.”⁸³

Bünyamin, ilk kez ölümle bu kadar burun buruna gelir. Dedenin ölümünden sonra Bünyamin, aşağıda yemek yedikleri yere koşar. Bu aşevinin sahipleri Erzincanlıdır. Bünyamin dedesinin de Erzincanlı olduğunu söyleyerek yardım ister. Gelen doktor dedesini muayene ederken tesbihini Bünyamin’e verir ve sonra onu unuturlar. Bünyamin’in bu olaydan sonra nasıl Kurtuluş’tan inen dik yokuşta Marlboro satmaya başladığı anlatılmaz. Bu işi nasıl bulmuştur, ona kimler yardım etmiştir? Bu soruların cevabına hikâyede rastlanmaz. Benzer işleri yapan Cansu, Zafer ile birlikte karakola düşerler. Karakolda Cansu, Bünyamin’e konuşmamasını yoksa bir daha bu işten para kazanamayacağını belirtir. Bu kıvılcı saçlı, yeşil gözlü küçük çocuk sabıka kayıtlarına ‘imam lakabıyla tanınan Erzincanlı Bünyamin Doksan’,⁸⁴ olarak geçer. Çok beğendiği kent için övgü dolu sözler söyler:

“Ne İstanbul bura, hey anam! [...] Sokağından gemiler geçer, balıkları toprağa oturmuş, uğultusu dinmez. Güzel ki, bir masal, masal.”⁸⁵

İstanbul, Bünyamin’i de yutar.

Bu hikâyedeki diğer bir çocuk Cansu’dur. Onun da lakabı karakoldur. Bir kış gecesi bir polis tarafından bulunarak karakola getirilir. Onu bulan polisin “Can suyu gitmemiş daha sübyancığın” demesi üzerine çocuğun adını Cansu koyarlar. Oysa Cansu erkektir. Bu esnada yakalanan hırsızlardan biri çocuğun ağlamasını duyarak:

“Bu ses nereden geliyor? Artık İstanbul’daki kundaklık çocukları da mı tırnakçılıktan içeri alıyorsunuz?” sorusu üzerine komiserin verdiği yanıt ilginçtir: “Yok, onu büyüdüğünde yakalayacağız.”⁸⁶

Komiserin bu sözleri yıllar sonra gerçekleşir. Böylece hikâyenin en gerçekçi karakteri komiser olur.

Cansu’nun saçları sıfır numaradır. Argo konuşur. O gün karakola alınanların içinde en olgunu, sokakların en tecrübelisidir. Bünyamin gibi değildir Cansu.

⁸³ A.g.e., s. 84.

⁸⁴ A.g.e., s. 89.

⁸⁵ A.g.e., s. 63.

⁸⁶ A.g.e., s. 65.

Allah’a olan inancını kaybetmiştir. Karakolda, Bünyamin’in “ Ey büyük Allahım ey!” demesi üzerine Cansu:

“Ne matrak adamsın sen de, be Bünyamin! Gemiymi, kuleydi, Allah’tı... Allah, polise düşeni unuttur, bir kere bunu böyle bil oğlum kereviz. Büyük Allah’ın öyle çok işi var ki, onunla sohbet yapacak bir sen mi kaldın haşlak, garibin zurna bölümü piyadesi. Hayda!..”⁸⁷

Cansu, Bünyamin’i orada bulunan diğer çocuklara karşı korumayı ihmal etmez. Hayatın zorluklarını küçük yaşta öğrenen bu iki şansız çocuk, yaşama tutunurlar. Her şeye rağmen bu çocukların yüreğinde sevgiye yer vardır.

Füruzan, çoğu hikâyesinde olduğu gibi, “Yaz Geldi” adlı hikâyesinde de zaman olarak yaz mevsimini seçer. Füruzan’ın çocuk karakterleri de yaz mevsimini severler. Yoksul insanlar için yaz mevsimi, aydınlık, üşümemek ve aç kalmamak demektir. Bu hikâyede de anası babası olmayan bununla beraber ismi de belirtilmeyen kız çocuğu⁸⁸ yaz mevsimini çok sevdiğini, yazın yemek için dışarlarda hep bir şeyler bulunduğunu ve canının sıkılmadığını söyler. Hikâyede mekân olarak bir iskele karşımıza çıkar. Bu iskele küçük, bakımsız ve kentin tüm çöpünün döküldüğü bir yerdir. Bu hikâyenin kahramanı olan kız, dokuz yaşlarındadır. Kirli, yapışık saçlarında mavi kurdela; ayaklarında da topuklu, eski kadın ayakkabıları vardır. Ekmek ve zeytini çok sevdiği için cebinde sürekli ekmek ve zeytin taşıdığını söyler. Aslında bu davranışın temelinde aç kalma korkusu yatar. Halası bir okulda hademelik yapar, ninesi ise felçlidir. Kız çocuğu, zamanının çoğunu bu iskelede kedilere bakarak geçirir. Ekmeğini onlarla bölüşür. Kedilerden bazılarının güneşte kuruyup ölmesine çok üzülür. Onlara gazete kâğıdından gölgelikler yapar. Bu gölgelikleri yaparken yanına gelen, onun yaşlarındaki bir oğlan çocuğu ile tanışır. Bu çocuğun üzerinde büyük erkek pantolonundan uydurulmuş bir pantolon, ayaklarında da bağırsız asker postalları vardır. İyice tıraş edilmiş kafasında yer yer eski yara yerleri gözüktür. Gözpınarları çapaklı olmasına karşı güleç bir ağzı vardır. Samimidir. Oğlan çocuğu, kıza hemen yaşamını anlatır:

⁸⁷ A.g.e., s. 76.

⁸⁸ Bu hikâyedeki kız çocuğu Orhan Kemal’in “Çikolata” adlı hikâyesindeki yoğurtçunun kızıyla benzer özellikler gösterir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Kantarcı, Aslı, “Orhan Kemal’in Hikâyelerinde Çocuk Tipleri”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul, 2006.

“Babam kömür deposunda hamal. Biz anamla yenilerde geldiydik buraya. Anam dün gece başka adama kaçtı.[...] Babam gece iyice dövdü beni, duvarlara çarptı, kaldık elin yabanlarında, diye.”⁸⁹

Kız, başta bu çocuğa yüz vermez. Bu iskeleye üç yıldır geldiğini, buradaki herkesin onu tanıdığını söyleyerek övünür. Kız, bunları anlatırken oğlan çocuğu birden ağlamaya başlar. Kızın yüreği bu duruma dayanamaz ve onu teselli etmeye çalışır. Hayatında bir kez ninesine inme geldiği gün ağladığını sonra da hiç ağlamadığını, ninesinin ona anlattığı masalları isterse oğlana anlatabileceğini, buraları ona gezdireceğini söyler. Sonra bayramda salıncakların kurulduğu yere gelirler. Kız, oğlana bayramda onu buraya getirebileceğini söyleyince oğlan çok sevinir. Anasının kaçmadığını şimdi eve gidince onu görebileceğini bile düşünür. Tam bu mutluluk anında kızın:

“Bak, yukarıyı bilmezsin sen... Ben bir gün çıkacağım oralara. Halam ‘Çıkacan tabii’ diyor. Ama daha var, daha birkaç yıl var. Hele büyü, büyü de kalma buralarda ‘ diyor. Halam’ Hayatını rezil etme kızım’ diyor. ‘Bir namus derdine’ diyor.”⁹⁰

demesi üzerine oğlanın bayram yerine gelme hayalleri yıkılır. Kız gitmeme daha çok var diyerek oğlan çocuğunu teselli eder. Akşam olmak üzeredir. İki çocuk geldikleri yere doğru giderler.

Bu hikâyede yazar, kız çocuğu üzerinden sınıf çatışmasını ön plana çıkartır. Hayallerine kavuşamamış bir hala, yatalak bir nine arasında kalan kızın hayalleri - namus pahasına da olsa- bir kaç yıl sonra yukarı semte çıkabilmek olarak verilir. Oysa bu kız, ölen kedilere dahi üzülen, yeni tanıştığı birinin derdine ortak olabilen, her şeye rağmen hayatı seven bir çocuktur. Ancak yukarılara çıkma isteği onu da “Benim Sinemalarım”ın Nesibe’sine ya da “Kuşatma” adlı hikâyenin Nazan’ına dönüştürebilir.

Füruzan, “Nehir” adlı hikâyesinde kız çocuğunun ve hikâyenin geçtiği yerin adını vermez. Hikâyenin girişinde mevsimin bahar olduğu belirtilir. Portakal kokan, bir nehrin geçtiği, güneydeki bir kentten bahsedilir. Topakoğulları denilen bir ağa ile evlendirilen valinin kızı yaşadığı bu kenti beğenmez. Vali babasının kumar ve çapkınlık meseleleri yüzünden buraya taşınmışlardır. Valinin kızı da sık sık evini

⁸⁹ A.g.e., s. 112.

⁹⁰ A.g.e., s: 119.

bırakarak soluğu İstanbul’da alır. Bu evin aşçılığını yapan kız, kardeşini de buraya almak ister. Bu abla kardeşin anne ve babaları yoktur. Ölü ağlayıcılığı yapan iki teyzeleri vardır. Teyzeler, ölü ağlayıcılığı işi giderek yok olunca ‘kale kapısı’ denilen yerde dilencilığe başlarlar. Onlarla kalan on üç yaşındaki kız bu durumdan çok utanır. Teyzeleri, dilencilik yapmaktan utanmazlar, insanların başlarının gözlerinin sadakalarını verdiklerini düşünürler.

Kız, ablası onu yanına çağırınca hayaller kurar. Görmediğı büyüklükte bir saraya gittiklerini düşünür. Hayal ettiğı yiyeceklere kavuşmayı umar: “ Hurma da var mı? “ diye ablasına sorar. Onun hayalindeki değişik yiyecek hurmadır. Evin hanımı İstanbul’dayken ablası onun biraz etlenmesini ister. Ona hiç bir iş yaptırmaz. Sabahları kardeşine pekmez içirir. Kız, durmadan yemek yer. Arada ağanın ayaklarını yıkar. Ağanın ayaklarının yanında elleri küçücük kalır. Kız, gün boyu mutfağın nehre bakan camındaki içerlek yere oturarak nehir sularının akışını seyreder.

Kız, hayalindeki bir evde yaşayıp istediğı yiyecekleri yer. Ablası, ona iş yaptırmaz, iyi bakar. Böyle bir ablası olduğı için şanslıdır. Elde ettikleri bu yaşamın bedelini abla çalışarak öder. Kız da ara sıra ağanın ayaklarını yıkayarak ablasının kendisi için yaptığı bu fedakârlığa katkıda bulunur.

III. 4. ANALAR – KIZLAR

Terk edilen ya da eşini kaybeden anne, her türlü güçlüğü göğüs gererek çocuğunu en iyi şekilde büyötmeye çalışır. Annenin tek başına çocuk yetiştirme çabası Tanzimat döneminden beri edebiyatımızda işlenen bir temadır.⁹¹ Bununla birlikte edebiyatımızda evini terk eden anneler de vardır. Bunun üzerine babalar çocuklarını ya kendi yetiştirmeye çalışır ya da evlenirler. Bu yüzden edebi eserlerde pek çok üvey anne karakteriyle karşılaşırız.⁹² Föruzan'ın eserlerinde evini terk eden anneye, “Çocuk” adını taşıyan hikâyesinin dışında, rastlanmaz. Bu bölümde ele alınan “Taşralı”⁹³, “İskele Parklarında”⁹⁴, “Parasız Yatılı”⁹⁵, “Gecenin Öteki Yüzü”⁹⁶, “Birinci Yaz Şarkıları” ve “İkinci Yaz Şarkıları”⁹⁷ adlı eserlerde anneler fedakârlık gösterir. “47'liler” adlı romanda ise anne ve baba sağdır, ama anne-kız ilişkisi sağlıklı değildir.

Mehmet Doğan, “Föruzan'da Tip Geliştirimi” adlı makalesinde Föruzan'ın “İskele Parklarında” adlı hikâyesinde boyuna geliştirdiğı, belki de ilerde bir romanın iskeletini oluşturacağı ana - kız temasının yeniden ortaya çıktığını belirtir. Önce “Taşralı” adlı hikâyede görölen daha sonra Parasız Yatılı'da daha da belirlenen temanın Kuşatma'da geniş bir toplumsal çevre içine oturtulduğunu söyler.⁹⁸

Mehmet Doğan'ın da belirttiğı gibi “Taşralı” adlı hikâyede geçen ve yine adı verilmeyen kız çocuğı Föruzan'ın eserleri içinde ilk kez bu hikâyede görülür. Bu kız çocuğı, ayrıntıya inilmeden belki de bir silüet halinde ortaya konur. Bu hikâyede

⁹¹ Şemsettin Sami'nin **Taaşşuk-ı Tal'at ve Fitnat**, Fatma Aliye Hanım'ın **Muhazarat**, Memduh Şevket Esendal'ın **Çamaşırcı Kadın**, Ercüment Ekrem'in **Beyaz Şemsiyeli**, Cevdet Kudret'in **Sınıf Arkadaşları**, Vedat Nedim Tör'ün **Resim Öğretmeni**, İlhan Tarus'un **Kalfa Ana** vb. eserlerinde bu tema üzerinde durulur. Bkz. Sınar, Alev, **Hikâye ve Romanımızda Çocuk (1872-1950)**, Alfa Yayınları, İstanbul, 1997.

⁹² Halit Ziya Uşaklıgil'in **Aşk-ı Memnu**, Fatma Aliye Hanım'ın **Muhazarat**, Yakup Kadri'nin **Bir Tercüme-i Hal**, Halide Edip'in **Ana Hisleri**, Aka Gündüz'ün **Üvey Ana**, Server Bedii takma adıyla yazan Peyami Safa'nın **Korkuyorum**, Reşat Nuri'nin **Bir Yudum Su** adlı eserlerinde üvey annelere rastlanır. Bkz. Sınar, Alev, **Hikâye ve Romanımızda Çocuk (1872-1950)**, Alfa Yayınları, İstanbul, 1997.

⁹³ Föruzan, **Parasız Yatılı**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2004.

⁹⁴ A.g.e.

⁹⁵ A.g.e.

⁹⁶ Föruzan, **Gecenin Öteki Yüzü**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2001.

⁹⁷ Föruzan, **Sevda Dolu Bir Yaz**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2004.

⁹⁸ Doğan, Mehmet H., “Föruzan'da Tip Geliştirimi”, *Yeni Dergi*, S. 9, Ekim 1972, s. 183 – 187.

‘taşralı’ diye tabir edinilen kız Orta Anadolu’dan teyzesinin yanına sıcak bir akşamüstünde, Pazar günü gelir. Taşralı teyzesini ilk kez görecektir. Teyzesini, annesinin anlattığı kadarı ile tanır.

“Okumuş yazmış kadındır. Evinin titizliği temizliği dillere destandır. Koskoca paşayı kaybetti. [...] [Ü]stelik gençliğinde de sayılı güzellerdendi.”⁹⁹

diyerek anne, kızına bahsetmiştir. Teyze, annesinin anlattıklarına benzer. Annesi teyzesinden on yaş küçük olmasına rağmen, çok çektiği için ablasından daha büyük gösterdiğini söyler. Teyze’ye göre taşralının annesinin bu şekilde yaşamasının nedeni kendisidir. Taşralının annesi yakışıklı, ama alkolik bir koca ile aşk evliliği yapmıştır. Teyze, bu durumu hiç onaylamaz. Nihayetinde alkolik baba kız altı yaşındayken ölür. Teyze, kızının kendinden yirmi yaş büyük ve zengin biriyle evlilik yaptığını övünerek yeğenine anlatır. Taşralı’nın teyzesinden hoşlandığı pek söylenemez. Geldiği bu koca kenti ve teyzesini yadırgar. Taşralı olmanın buruk acısını bile teyzesinin ona tattırmayacağından emindir.

“Ders kitaplarımı değil, en sevdiğim yazarları alıp elime bir dolu yeri gezeceğim. Dostoyevski’yi, İstrati’yi okuduğum kireç badanalı çıkmadaki kayıpların sessiz karanlıklarını ve su kokusunu hep arayacağım.”¹⁰⁰

Taşralı’nın bu sözleri, teyzesinin tutumuna rağmen onu dinlemeyeceğini gösterir. Taşralı, hikâyede adı geçen evin hizmetlisi Yurdağül’e getirdiği hediye de teyzesinden gizli verir. Taşralı, bu evde kendisini düzen tutuklularından biri olarak görür. Bu evde yaşam savrukluğuna yer yoktur. Bu duruma karşı kendince bir önlem alır. Hemen uzaklardan gelen bir kekik kokusu uydurur ve sonra da ağlar. Çaresizlik içinde olduğundan kaçış yolu olarak bir kokunun çağrıştırdıklarıyla avunmayı ve ağlamayı tercih eder.

“İskele Parklarında” adlı hikâyede Ağustos sonlarına doğru bir cumartesi gününün akşamüstü saatlerinde anne ve kız iskele yakınlarındaki parka gelir. Bu hikâyede mekan İstanbul’dur. Anne otuz yaşlarında, kız yedi yaşlarındadır. Kısa saçlı, sıksa bacaklı bir kız çocuğudur. Ayağında ağustos ayı olmasına rağmen lastik

⁹⁹ A.g.e., s. 27.

¹⁰⁰ A.g.e., s. 31.

izmeler vardır. Kız, ayağından gelen ter kokusuna “otomobil kokusu” adını koyar. Ter kokusuna böyle bir ad vermesine rağmen kız, otomobilleri çok sever, ama onlara hiç binmemiştir. Kızın babası iş yerinde makineye kapılarak ölür. Öleli de on ay olmuştur. Çalıştığı yerden kocasının iki aylık maaşını anneye vermişler, ama o para da kısa zamanda tükenir. Anne, çaresiz gelinlik takımlarını satar. Ermeni bir kadından kiraladıkları, arka avluya bakan bir odada yaşarlar. Anne, sürekli oda kirasını ve yiyecek içeceği düşünür. Bazen kendini denize atmayı bile içinden geçirir.

İskeledeki parka gelince kız, annesine vapurlardaki köpüklerin nereden çıktığını sorar. Meraklı bir çocuktur. Kız, bu köpüklere sevinir. Parktaki sucu, kızın dikkatini çeker. Kız, sucunun çok parası olduğunu düşünür. Çocuğun bu saflığına karşı anne, kızının parka her gelişinde sucuya gösterdiği bu aşırı ilgiye kızar. Anneye göre bu tutum son derece aptalcadır. Anne, kız arasında iyi bir diyalogun olduğu söylenemez. Kız zaman zaman anneye fazlalık gelir. Anne, kız olmasaydı diye düşünür.

“[A]ğaca çıksam pabucum yerde kalmazdı. Bir boğazın derdi ne olur ki? Artık otuz yaşındayım. Yaşlandım sayılır. Hem yedi yaşında çocuklu bir kadınla kim evlenmek ister ki yenido? [...] Zaten evlenmek istemiyorum aslında. Ama para yok pul yok.”¹⁰¹

Annenin düşünceleri sürekli değişir. Kızının dünyanın farkında olmadığını, eğlendiğini söyler. Yoksulluk diye bir kavram çocuğa göre yoktur. Anne kızı için zaman zaman da endişelenir. Çocuğun büyümesinin durması onu kaygılandırır. Kızın okula gitmesi gerekir, ama önlüğü yoktur. Anne, ablasının kızının küçülen önlüğünü almayı düşünür. Bir taraftan da ablasına gitmek istemez. Kocasının öldüğü zaman gittiklerinde ablası kadına hiç de iyi davranmamıştır. Anne, iş bulsa çalışmaya razıdır, ama işe gitmek için de çocuğu okula yazdırmak zorundadır. Kadın bu sıkıntılı durumun içinden nasıl çıkacağını bilemez. Akşam olmak üzeredir. Çok karanlığa kalmadan anne kız eve doğru yürümeye başlarlar.

Bu hikâyede annenin iç konuşmaları ön plandadır. Kız, çevresini izleyen ve tüm bu açmazlarına, yoksulluklarına rağmen mutlu bir çocuktur. Annenin yaşamsal sorunları ağır basar. Baba ölünce çocuğun sorumluluğunu almak ona ağır gelir. Bu yüzden çocuğu ile sıcak bir ilişkisi yoktur.

¹⁰¹ A.g.e., s. 71.

Fürüzan'ın ilk kitabına da adını veren “Parasız Yatılı” adlı hikâyede anne kız ilişkisi diğer iki hikâyeye göre daha olumlu bir ilişki olarak işlenir. Buradaki anne “İskele Parklarında” adlı hikâyedeki anneye göre daha umutludur. Bir işi vardır. Kızının da okuyup öğretmen olmasını ister.

Bu hikâyedeki kızın babası kız, sekiz yaşındayken ölür. Annesi, kız ilkokul üçüncü sınıftayken bir hastanede hasta bakıcılığa başlar. Annesi işe başlayınca kız yalnız kalır. Anne, haftada iki gün eve gelebilir. Annesiz geçen ilk gecenin sabahında kız ağlar. Annesi onu ev sahibine emanet eder. Evde mangal kullanılır. Mangalı dikkatli kullanma konusunda da anne kızını uyarır. Anne, bu işi bulduğu için çok mutludur. Artık onun hastabakıcılık işi “ bizim hastanedeki işimiz” olur. İlk maaşı ile eve bir çeki kömür, kızına da lastik çizme almayı düşünür. Annenin evden ilk ayrılacağı gece bakkaldan tahin helvası alırlar. Bu helva, onlar için bir ziyafettir. Anne, kızına hastaneden artan yemekleri getirebileceğini söyler; ama kız o yemekleri istemez. Şort, lastik pabuç, beyaz soket çorap alamadıkları için çocuk, okuldaki beden eğitimi dersine katılamaz. Dersin olduğu zamanlarda kendi gibi derse katılamayan yoksul çocuklarla okulun ışsız camlarından kışı, kentin yapılarını seyrederek. Kız, ilkokulu “ pekiyi” derece ile bitirince annesi kızını parasız yatılı sınavına sokmak ister. Kızıyla övünmektedir. “ İlkokulu yoksul bir çocuğun pekiyi ile bitirmesi kolay iş değil. “¹⁰² der. Anne, kızını bu sınava sokmak için muhtardan “ fakir kağıdı “ alır. Kızından çok umutludur, kızının okulu bitirince öğretmen olmasını ister. Garantili iştir ne de olsa öğretmenlik, iş bulamama riski yoktur. Anne, kızı öğretmen olunca yapmak istediklerini anlatır sınava giderken. Küçük insanların, küçük beklentileridir bu hayal edilenler:

“Sen okulu bitirip öğretmen olunca, ben de çalışmam hastanede. Beraber çıkar gideriz. Koltuklar alırlar. Onlara çiçekli basma örtüler dikerim ben. Bir de kabul günümüz olur. Konukları ağırlamak için, eğer unutmadımsa, anasonlu galeta yaparım. Masraf kapısı olmaz. Belki bir de küçük halı alırlar. Hasta pisliği dökmekten, koridorlarda koşuşturmadan kurtulurum.”¹⁰³

Annenin bu konuşmalarına karşı kızın sesi hiç çıkmaz. Sınavın yapılacağı okulun kapısına geldiklerinde anne, geç kaldıklarını düşünerek telaşa kapılır. Orada

¹⁰² A.g.e., s. 104.

¹⁰³ A.g.e., s. 105.

bulunan hademe kadına: “ Geciktik mi acaba? Çocukların çoğu gelmiş “ diye sorduğunda aldığı cevap son derece çarpıcıdır:

“Parasız yatılı imtihanlarının çocukları hep erken gelir. Hiç gecikmezler.”¹⁰⁴

Yoksul insanlar için sınıf atlamak ancak okumakla elde edilebilir. Anne de bu gerçeğin farkında olduğu için kızının okumasını ister. Tek kurtuluşları, babasını sekiz yaşında kaybeden bu küçük kızın parasız yatılı sınavını kazanmasıdır. Hayal ettikleri hayatı ancak bu sayede yaşayabilirler. Kız da annesine bu sınavı pekiyi ile kazanabileceğini, üzülmemesini söyler. Bu hikâyedeki kız çocuğunda yaşından beklenilmeyen bir olgunluk görülür.

Bu bölümün başında Mehmet Doğan’ın belirttiği anne- kız ilişkisi Fûruzan’ın 1982 yılında yazdığı “Gecenin Öteki Yüzü” adlı uzun hikâyede daha da gelişir. Bu hikâye yukarıda yer alan “Taşralı”, “İskele Parklarında” ve “Parasız Yatılı” adlı hikâyelerden yer yer izler taşır. “İskele Parklarında”, “Gecenin Öteki Yüzü” adlı hikâyelerdeki kız çocukları aynı yaşlardadır. Bu hikâyede de kız çocuğu iskele yakınlarındaki bir parka gider. “İskele Parklarında” adlı hikâyede olduğu gibi anne ve baba birbirlerini çok severek evlenirler.

Fûruzan, diğer pek çok hikâyesinde yaptığı mekânsızlık, zamansızlık ve isimsizliği “Gecenin Öteki Yüzü” adlı hikâyesinde de başarıyla uygular. Mekanın İstanbul olduğunu ise “ Burası çok eski tarihi bir metropol.”¹⁰⁵ adlı cümleden, iskele, kayıkthane sözcüklerinin hikâye içinde geçmesinden tahmin ederiz. Olay örgüsü zamanı diğer hikâyelerin aksine bu hikâyede belirgindir. Kasım ayı ile başlayan hikâye anne, kızın üst komşularına yılbaşı akşamı davet edilmeleri ile son bulur.

Bu hikâyedeki kız çocuğunun babası o daha emeklerken ölür. Babasının öldüğünü iş yerinden arkadaşları eve gelerek haber verirler. Anne, kocasının ölüsünü iki gün evde tuttuktan sonra gömülmesine izin verir. Anne, varlıklı bir aileden gelmesine rağmen yoksul bir koca ile evlendiği için ailesi tarafından dışlanır. Bununla birlikte mirastan da mahrum bırakılır. Kocasını öldürdükten sonra, bir müddet ailesinin yanında kalır. Sonra, dayanamaz ve tekrar ayrılır. Anne, kızını alarak ara

¹⁰⁴ A.g.e., s. 106.

¹⁰⁵ A.g.e., s. 151.

sıra akrabalık derecesi bildirilmeyen kadına uğrar. Onlara uğradıklarında kızın ikram edilen galetayı yemesi anneyi kızdırır.

“Gümüş takımlarla galeta çıkarıyor bize... Sen de yemeye kalkıyorsun.... Böylesi cimrilik görülmemiştir. Nasıl zengindirler bir bilsen... Aile mücevherlerini banka kasasında saklarlar. Biz de çamaşırlıkta oturacağız.”¹⁰⁶

Anneye kocası öldükten sonra oturmaları için bir yer verilir, ama anne kabul etmez. Şimdi oturdukları yer ise bir odadan ibarettir. Tuvalet ortaktır. Yoksul bir yaşam sürerler. Oturdukları evin karşısında bir fırın vardır. Kız, bu fırına “aynalı fırın” adını verir. Annesi gidince, zamanının çoğunu bu fırına bakarak geçirir. Yalnız bir çocuktur. Annesi olmadığı zamanlarda çocuk, uydurduğu bir dille kendi kendine konuşur. Son derece hassas bir çocuktur. Çevresinde yaşananlardan çok etkilenir. Sulu karın yağdığı bir günde vapur çıkışında sakat bir gazete satıcısının gazetelerini düşürmesi ve çevredeki insanların satıcıyı umursamadan geçmeleri çocuğun duraksamasına neden olur. Annesi bile kızın bu duraksamasına kızar, onu öfkeyle azarlar. Kız, bu durumdan çok etkilenerek ağlar.

“Bu kentin belleğine koyularak çizilen çamurlu kül rengi kışlarında, giyimleri soğuğun ıslağını taşıyan, yüzleri kuşkunun dirençsizliği ile çizili, davranışlarına sinmiş silinmez bir ilgisizlikle kimseyi görmeden geçip giden insanlar....Rıhtımlarda taşların üzerinde kıpırtısız duran taşralı görümlü insan öbeklerinin çevreledikleri tenekelerde yakılan ateşler... Kentin ulaşım araçlarında günlük yiyeceklerini çıkarmış olmaktan öteyi düşünmedikleri sanısını veren, o gülmeyen kalabalıklar... Küçük kız bunların arasından geçerek odalarına varacakları ana kadar konuşmayı unutuyor, insandan çok daha başka bir canlıymış gibi arasız algılamalarla, kokularla, dokunuşlarla kavıyordu çevresindekileri.”¹⁰⁷

Kızın kendini yabancı ve yalnız hissetmesi, çevresini yalnızca duyuları ile algılama çabası, kendine ait bir dil yaratması böyle bir ortamda doğallık kazanır. Çocuk, kendine ait bir dil yaratarak bulunduğu ortamdan kaçma çabası içindedir. Kendine özgü dili olan yeni bir hayal dünyasında yaşamak çocuğu rahatlatmaktadır.

Anne ile kız alışılmışın dışında birbirlerine yakın değillerdir. Kız, annesinin kendini dövmesini bile bir yakınlaşma, annesinin kendine zaman ayırması olarak algılar. Sakat gazeteciye üzüldüğü gün annesi kızına o acıyıp durduklarından

¹⁰⁶ A.g.e., s. 163.

¹⁰⁷ A.g.e., s. 102.

kendilerinin bir farkları olmadığını belirterek kızına acıma sözcüğünün anlamını da öğretir. Kızını sarsıla sarsıla dövdükten sonra da birbirlerine sarılırlar.

Kız, parkta yaşadığı olaydan da çok etkilenir. Sandaldaki çocukların “sapık moruk” dedikleri yaşlı adamı öldüresiye dövmeleleri kızın midesinin kasılmasına neden olur. Bu kasılmalardan sonra kusmaya başlar ve bu kusmadan da korkar. Aynı günün akşamı da ateşlenerek hastalanır. Annesi o gün neler yaptığını sormasına rağmen kız yaşadıklarını anlatmaz. O gece, annesi- sakat gazeteci olayının aksine – kızına iyi davranır hatta onu öper. Kız için anne ile olan bu yakınlaşmalar çok önemlidir. Anne, kızının yine bir adama acıdığını bilseydi tepkisi ne olurdu bilinmez. Bu durumda kızı hastalandığı için ona sevgi gösterdiği de söylenebilir.

Çocuk yaşını merak eder. Yaşıtları olduğu çocukları hep uzaktan izler. Onları neşeli ve yaramaz bulur. Yazın annesi ile birlikte gittiği iskele parkında rastlar bu çocuklara. O çocukların yanlarında daima büyükleri vardır. Çocuk, o büyüklere özenerek oturur. Diğer çocukları izler. Çocuğun asıl eğlencesi ise iskeleye yalnız gittiği zamanlarda gerçekleşir. Kayıkhaneye giderek vapurların ayrılıp yanaşmalarını izler, ellerini denize sokarak yosunların salınışını hızlandırır. Böyle günlerde ezgisi değişmeyen, nereden öğrendiğini bilmediği bir şarkı tutturur. Semtlerinden daha ötelerde ne varsa görmek ister. Kaybolmaktan da hiç korkmaz.

“Üstünde eflatun bir bulutun geceleri de beklediğine inandığı, suları ünlü tepeye de çıkacaktı bir gün.”¹⁰⁸

Fakat orası çok yüksektir.

Üst katlarında oturan abla- kardeşin anne ve kızı yılbaşı gecesini birlikte geçirmek için davet etmeleri anne için değişiklik, kız için ise ilklerin yaşanacağı bir akşam olur. Kız, ilk kez kendi odalarının dışında bir yere gideceği için mutludur. Kendi odalarının ötesi kıza uzak ve yabancıdır çünkü. Kız, o gece ilk kez şarabın tadına bakar, yılın ilk karı o gece yağar. Çocuk, annesiyle misafirlğe gidecekleri için yaptıkları hazırlıklardan mutludur. Anne kız o gece komşularında çok güzel vakit geçirirler. Üniversitede okuyan, bunun yanında saat tamiri ile uğraşan adam, anneden hoşlanır. Bir ara fotoğraf makinesi olmadığı halde sırayla, yer değiştirerek birbirlerinin fotoğraflarını çekerler.

¹⁰⁸ A.g.e., s. 127.

“Hepinizi görüyorum, dedi küçük kız. Ama ben yokum aranızda. Varsın dedi genç adam. [...] İyice bak göreceksin kendini. Sarı bluzunun nasıl da yakıştığını.”¹⁰⁹

Küçük kız böylece fotoğraf makinesi olmadan hayatın fotoğrafını çeker. Fûruzan’ın böyle bir sahneyi bu hikâyeye koyması rastlantı değildir. Hayatın fotoğrafını en iyi çocuklar çeker.

Anne ile kız diğer hikâyelere göre daha umutludurlar. Anne, hiç aksatmadan her ay piyango bileti alır. Bununla beraber bulundukları yerden gitmeyi de düşünür:

“Annesinin, ‘Bir gün buradan gideceğiz, bir büyük apartman katına yerleşeceğiz, mutfağımız, banyomuz olacak, posta adresimizin doğru dürüst söylenebileceği bir yer. Bu sönük sokak. Bu sıradan insanlar, bu oda bir bekleme yeri benim için. Evet, artık ne yapmam gerekiyor biliyorum’ diye anlattığı apartmanlarda her şey daha başka olmalıydı.”¹¹⁰

Kız, tüm yoksulluğuna rağmen o evden ve o çevreden ayrılmak istemez. Fırın, kayıkthane, şimdi ise üst katlarında yeni tanıştıkları abla - kardeş onu bulunduğu yere bağlar.

Fûruzan’ın “Birinci Yaz Şarkıları” ve “İkinci Yaz Şarkıları” adlı hikâyeleri birbirlerinin devamı durumundadır. Eserin arka planında 6- 7 Eylül olaylarının geçmesi bize hikâye zamanının 1955- 1956 yılları olduğunu gösterir. Mekan İstanbul’dur. Kadıköy, Bakırköy, Kasımpaşa, Tozkoparan, Yeşilköy, Maçka semtlerinin isimleri hikâyede geçer. Fûruzan, bu eserinde - diğer eserlerinin aksine- mekan adlarını ve kişi adlarını vermekten çekinmez. Bu iki hikâyede - bir çocuğun gözünden aktarılmasının yanında - çocuğun 1990’lı yıllarda ne duruma geldiği de gösterilir. Bu hikâyedeki çocuğun adı Şemsigül Şehrazat Debreçenli. Altı yaşında bir kız çocuğudur. Babası denizci, uzak yol kaptanıdır. Adı Ekrem Debreçenli. Kızın babası tüm ailesini Erzincan depreminde¹¹¹ kaybeder. Ailesinden başka kimsesi yoktur. Anne, Şahende evhanımıdır. Onları çok seven, güzel sesli Nagehan adlı teyzeleri var. Çocuğun annesinin sesi de güzeldir. Çocuğun dedesi Devlet Demir

¹⁰⁹ A.g.e., s. 177.

¹¹⁰ A.g.e., s. 133.

¹¹¹ Erzincan depremi 27 Aralık 1939’da sabaha karşı saat 2.00’de Richter ölçeğine göre 8 şiddetinde olmuştur. Amasya, Tokat, Sivas, Kırşehir, Ankara, Çankırı, Kayseri, Samsun, Ordu illeri ve çevresinde etkili olan depremde 32.962 kişi hayatını kaybeder, 100.000 kişi yaralanır. Erzincan tümüyle haritadan silinir. Bkz. **Cumhuriyet’in 75 Yılı**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1999, ???.

Yollarında çalışır. Oğullarına yakın olmak için Bakırköy'e taşınırlar. Oğulları Kerim Ali, Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları hastanesinde yatmaktadır. Kerim Ali Dayı'nın bu hastalığı tüm aileyi yasa boğmaktadır. Kerim Ali Dayı son derece neşeli, mızıka çalan bir gençken sevdiği kızla evlenemeyince suskunlaşır. Sevdiği kızın ailesi Kerim Ali'nin ailesini beğenmediği için ikisinin evlenmesine engel olur. Kızları Berin'i bir doktorla evlendirirler, kız da evlendikten bir yıl sonra intihar eder. Kerim Ali Dayı bu kıza kara sevdalı olduğu için aklını yitirir. Çocuk, Kerim Ali Dayısını ziyarete gittiği yaza "ilk yazım" demektedir. Çocuğa daha önce de dayısını gördüğünü söylerler, ama o hiç anımsamaz. Dayıyı ziyaret ettikleri o gün Nagehan Teyzesi, dayının sevdiği şarkıyı söyler. Çocuk, teyzesinin sesinin güzelliğini ilk defa o gün fark eder. Bu şarkının sözlerine bir anlam veremese de, teyzenin sesindeki duygu çocuğu durgunlaştırır, birden kendini yalnız hisseder. Dedeye koşar. Dedenin pantolonundaki kurum kokusu hoşuna gider. Çocuğun kokulara karşı duyarlılığı vardır. Çocuk, hastaneyi dayısının evi zannetmektedir. Çocuk, dedesinin evinde bulunduğu o yazda yaşananların kendini suskunlaştırdığının farkındadır. Dayının hafta sonu eve geleceği zamanlarda yaşanan telaş, çocuk tarafından aktarılır.

"Evin büyükleri, bu törene dönüşen davranışlarıyla genç adamın sağlığına kavuşabilmesinin kutsal ayinini yerine getiriyor gibiydiler. Tanrıya, söze geçiremedikleri derin yakarışlarını paralanınca sunuyorlardı. Eğer hatalı bir karşı çıkış gösterirlerse, Tanrı'nın güçlü elini üstlerinden çekeceğini, onları terk edebileceğini düşünüyor olmalıydılar.[...] Rabbim, biz sen de bilirsin, haramdan yalandan uzak insanlarız, bizi halas et bu der. Bu yakarışları onlardan sonraları hep duyacaktım."¹¹²

Ailesi, dayının suskunluğunu bozup içinin zehrini akıttığı gün iyileşebileceğini düşünür. Çocuk, dayının ziyaretinden sonra bir ilk daha yaşar. Ziyaretten sonra Miltiyadi Aile Gazinosu'na giderler. Gazinonun büyük bahçesi kızı büyüler. Bu bahçe bir yarın denizle birleştiği noktada yer almaktadır. Çocuk oradan izlediği gemilerin her birinde babasının olduğunu düşünür. Çocuk, genç ve güçlü bulduğu babasını özler. Bu bahçeyi azınlıklar işletmektedir. Çocuğun dedesi Mehmet Ali Bey'i kapıda karşılayan Rum, zamanların zor zamanlar olduğunu belirterek dedesine hal hatır sorar ve onu Kerim Ali'nin hastalığı konusunda teskin

¹¹² A.g.e., s. 57.

eder. Anlaşılan dede bu yere sık sık gelmektedir. Gazinodaki radyoda “Aşkınla Yanan Gönlüm” şarkısı çalmaktadır. Bu şarkıyı dinlerken Nagehan Teyze ağlamaya başlar. Annesinin çevresindekilerin farkında değilmişçesine konuşmayı sürdürmesi çocuğun dikkatini çeker. Annesinin yanına gittiğinde ise yanaklarının ağlamaktan ıslanmış olduğunu görür. Dedelerinin alt katında oturan ve ev sahipleri olan Efili Hanım, çocuğun yanağını okşar; çocuk da onu tanır. O gece gazinoda fasıl dinlemek için kalmaya karar verirler. Fasıldan önce Kamil Kadabra’nın ilüzyon gösterileri çocuğu büyüler. Öyle sevinçlidir ki, bir ara sahnenin önüne giderek sanatçıları alkışlar. Miltiyadi Aile Gazinosu çocuğun belleğinde öyle yer eder ki orayı rüyalarında görmeyi sürdürür.

“Her yanı Miltiyadi Aile Gazinosu olmuş mahallenin kat kat ampul hevenkleriyle süslü, kimsesiz evlerin arasından geçerken, elektriklerin arkandan peş peşe söndürüldüğünü görüyorum. Koyu mavi yaldızlanmış bulut yığınları, doğuya doğru hızla akıyor ben giderek yükselirken. Kahkahalar atmaya başlıyorum, gıdıklanırca gülüyorum. Bu hiç kimsenin duymadığı sessizliği bozmamam gerektiğini düşünerek ellerimi hemen göğsüme bastırıyorum. Ak mermerşahiden yazlık geceliğimin kumaşı kelebek kanatları gibi omuzlarımdan doğru genişleyip genişleyip açılıyor. Şarkıcıların sahnesinin ardını süsleyen resimdeki kuyruklu yıldızın tıpkısından iki tane geçiyor başımın üstünden. Üstelik onlara kolayca değebiliyorum.”¹¹³

Çocuk bu rüyalarında Miltiyadi gazinosundan başka dedesini, dayısını, anneannesini, babasını ve teyzesini de görür. Çocuğun o gün yaşadıkları bilinçaltında, rüyalarında çıkar. Çocuk, yıllar sonra bu rüyalarının çocukluğa özgü bir mutluluk ve gönlünce alıp başını gidebilmenin müthiş duyguları olduğunu anlar.

“İkinci Yaz Şarkıları” bölümüne gelindiğinde, güz gelmiş, çocuk için okula başlamaya sayılı günler kalmıştır. Çok sevdiği bahçe de son demlerini yaşamaktadır. Çocuğun bahçede çok sevdiği bir ağacı vardır. Orada vakit geçirmeyi sever. Baba, Cebelitarık seferini yapmadan bir gün evvel kızıyla ağaçlar üzerine konuşur, bu konuşma çocuğun babasıyla yaptığı en uzun konuşma olarak belleğine kazınır. Ertesi günü baba sefere giderken çocuk babasına sıkı sıkı sarıldığında babasının kaslarına, sıcaklığına, yüreğinin atışına bu kadar yakın olduğunu ilk kez duyumsar. Çocuk hem babası gittiği için hem de okula başlayacağı için son derece hırçındır. Babası giderken bahçeye fırlar, sukurtçuklarının havuzcuğunu tekmelerle ezer,

¹¹³ A.g.e., s. 70.

hemen ağacına tırmanır. Ağaç, çocuk için bir kaçış yeridir. Annenin, onu çağırmasını duymamazlıktan gelir. Annesinin ikinci seslenişinde ancak yanına gider. Bu sefer de annenin dediklerinin tersini yapmaya başlar. Bir şekilde öfkesini annesinden çıkarır.

“Dizlerimdeki kabukları yolmaya girişmişim. Açılan yeni derinin dayanıksız pembeliğine dokunuyordum. Annem “Kanatacaksın. Yapma,” dediğinde başımı kaldırıp gözlerimi tam gözlerinin içine dikerek,

- Kanarsa kanasın, bana ne! Dedim.”¹¹⁴

Annesi, çocuğun bu davranışlarını çocuğun büyümesine bağlar. Ertesi günü, teyze de gelir, kızın önlük provası yapılır. Çocuk, okula başlamadan bir gün önce rüyasında yine Miltiyadi gazinosunda şarkı söyleyenleri ve dayısının konuştuğunu görür. Okula başladığı gün, müdüre hanımın konuşmasından sonra, anne ve teyzesinin gitmesi üzerine, çocuk birden korkar. Saat üçte okul bitecektir, ama bu süre çocuğa çok uzun bir zaman olarak gelir. Çocuk sınıfa girdiğinde, dördüncü camdaki oynak gölgeler dikkatini çeker. Bu gölgelerin bir ağaçtan geldiğini anlar ve pencereye yönelir. Koca bir mavi çam görür. Çamların mevsimler boyu yeşil olduğunu da o kış öğrenir. Çocuk, çam ağacına daldığı için adının öğretmen tarafından okunduğunu duymaz. Öğretmen, çocuğa bağırınca çocuğun sırtı terler. Öğretmen kızın adını ve numarasını tekrar söyler: Doksan üç Şemsiğül Şehrazat Debreçenli. Çocuk, panik olur ve benim diyemez. Bu duruma tüm sınıf güler. Öğretmen de çocuğu iyice azarlar. Şemsiğül, bu şekilde azarlandığı için tüm sınıftaki çocukların adlarını o gün ezberlemeye başlar. Bunun üzerine sınıftaki isimlerin hiçbirinin kendi ismine benzemediğinin farkına varır. Sınıfa daha çok yabancılaşır. O azardan sonra öğretmenin anlattıklarına ilgisi azalır. Öğretmenin onu beşinci sıraya aldığına bile üzülmez. Çam ağacına daha çok yaklaştığı için sevinmiştir. Değişen sıra arkadaşı ise Mikail adında bir çocuktur. Şemsiğül, sıra arkadaşından hoşlanmaz. Onu çirkin ve aptal bulur. Mikail, fakirdir. Öğle yemeklerini Kızılay’dan yer. Bu yemek sırasına en önce girenlerden biri olmasına rağmen yemeğini en son alır. Şemsiğül, farkında olmadan, derste bir ezgi mırıldanır. Öğretmen, bu duruma da kızar. Şemsiğül, son derse kadar kıpırtısız oturur. Şemsiğül için kabus gibi bir okul günü geride kalır. Okuldan o kadar nefret eder ki annesinin başka bir çocuk yaparak onu okula göndermesini ister. O gece Şemsiğül ateşlenip

¹¹⁴ A.g.e., s. 84.

hasta olur. Rüyasında yine Kerim Ali Dayı ve Miltiyadi gazinosu vardır. Başında bekleyen anne ve teyzesinin seslerini duyar, ama söylediklerini anlayamaz. Adı konulmayan hastalığının bitiminde Şemsigül tekrar okula başlar.

Anne, kız kardeşinden Madam Efili ve eşinin Yunanistan’a gittiğini öğrenir. 6-7 Eylül olayları olmuştur.:

“Bizim de bu korkunç hadiselerden haberimiz olmadı ki....Bütün İstanbul ayağa kalkmış da...Ta ki annemi eve götürdüğüm gün duyduk her şeyi demişti küçük teyzem. Bütün camlara bayraklar asmışlar. Hatta annem hastaneye giderken sokakların böyle birdenbire bayraklarla donatılmasına şaşmış. Acaba hangi bayramdır bu diye düşünmüş. Günün ortasında işini bırakan dükkanını kapatan evlerine sığınmış. İstasyon çıkışındaki Ermeni gazeteci elinde koca bir bayrakla koşuşup duruyormuş. Bir hastanede bayrak asılmamış. Sonra her şeyi parçalamaya girişmişler. Kumaşları sokaklara fırlatmışlar. Kristalleri kaldırımlara atıyorlarmış.”¹¹⁵

Anne, bu olayları öğrenip çok sevdiği insanların ülkeyi terk ettiklerini öğrenince ağlar. Teyze, çocuğu ve annesini kucaklar. Şemsigül ikisinin de yürek atışlarını duyar. Şemsigül o gün iki kardeşin suskun kalışını ve teyzesinin anlattıklarını anlamaya çalışır.

Şemsigül, çok zayıfladığı için okuldaki Cumhuriyet Bayramı törenine katılmaz. Artık okula alışmıştır. Onu okulda tedirgen eden tek şey sıra arkadaşı Mikail’dir. Diğer çocukların onun adını tekerleme yaparak söylemeleriyle bile ilgilenmez. Öğretmenin yoklamalarda yalnızca numarasını söylemesi Şemsigül’e ‘gizli bir aferin’ gibi gelir. İki gün sonra Cumhuriyet Bayramı’nda Şemsigül, annesi ile karşıya geçer, dedeleri ile buluşurlar. Hacı Bekir’de yenen tatlılardan sonra teyze ve anne, Sirkeci’ye annelerinin yanına giderler; dede ve torun ise Taksim’e gezmeye çıkarlar. Şemsigül, Yüksek Kaldırım’dan etrafına bakarak Taksim’e gitmeyi ister ve “Yürüyelim dedeciğim. Ben buraları bilmiyorum ki... Ben her şeye bakmayı çok severim.” der. ¹¹⁶ Oysa Şemsigül, oralara çok küçükken dayısının kucağında çıkmıştır. Dede ile Şemsigül Yüksek Kaldırım’dan çıkarken çan seslerini duyarlar. Dede “Ya Hak elhamdülillah!” der. Şemsigül dedenin bu hareketi yapmasına şaşırır. Dede, ezan sesi duyduğunda da aynı hareketi yapar. Şemsigül dedesi ile o gün çok

¹¹⁵ A.g.e., s. 108.

¹¹⁶ A.g.e., s. 116. “Gecenin Öteki Yüzü” adlı hikâyede kız çocuğu evin karşısındaki fırına bakmayı, “Sokaklarından Gemilerin Geçtiği Kent” adlı hikâyede Bünyamin kuleye bakmayı, “Nehir” adlı hikâyedeki kız da nehre bakmayı sevmektedir.

güzel vakit geçirir. Dedesinden kendisine bayrakla balon almasını ister. Dede, onu kırmaz. Sonra dede torun bir de fotoğraf çektirirler. Şemsiğül o fotoğrafı yıllar sonra bulduğunda yanağını dedesinin eline dayadığını, bileğine bağlı balonun resmin dışında kaldığını, kıpkızıl kağıt bayrağının da her şey gibi renksiz çıktığını görecektir.

Bu gezintinin sonunda, dede ve torun kızın annesi ve teyzesiyle yeniden buluşur. İki kız kardeş annelerini alarak Kerim Ali'yi ziyarete gitmiştir. Anne, babasını görünce abisinin saçlarının bembeyaz olduğunu söyleyerek ağlamaya başlar. Şemsiğül, o gün dedesinden hiç ayrılmak istemez.

Kışın ortalarına yaklaşıldığında, Şemsiğül için tek önemli olay gerçekleşir. Öğretmeni yeleğini formasının içine giymesini söyler. Şemsiğül, yeleği içine giyince tüm sınıf için yeniden alay konusu olduğunu sezinler. Şemsiğül, sınıftakileri hiç sevmez. Mikail'den uzak durmaya çalışır. Mikail ise uzun bir süredir okula devam edememektedir. Haydarpaşa tren istasyonunda simit satmaktadır. Şemsiğül, Mikail'in bu durumunu öğrendiğinde üzülmez aksine onu bir daha görmeyeceği için sevinir.

Annesinin ve teyzesinin arkadaşı Yurdanur, Şemsiğül'lere Ankara'dan misafir olarak gelir. Annesi, Şemsiğül'e adını söyleyerek misafirlerinin elini öpmesini istediğinde Şemsiğül aşırı bir tepki gösterir.

“Bana Şehrezat demeyin! [...] Demeyin öyle. Benim numaram var, numaramla çağırın. Ben bu adı sevmiyorum, adımlı değiştirin, benim numaram var, 93 deyin bana, ben adımın hiçbirini sevmiyorum. Herkes alay ediyor.”¹¹⁷

Bu söylediklerinden sonra ağlamaya başlar. Bunun üzerine Nagehan Teyze, Şemsiğül'ü teskin etmek için ailede herkesin isimlerinin uzun olduğunu, ailenin ölmüş büyüklerinin isimlerinin kendilerine verildiğini, böylece onların ruhlarının şad olduğunu belirtir. “Gemici Sinbad” adlı filmdeki akıllı ve güzel kızın ismi olduğu için Şehrazat, ismini kıza babası koymuştur. Yurdanur, Nagehan ve anne eski günlerden bahsederek, sık sık geçmiş gözlerinin önüne getirirler. Bazen Kerim Ali Dayı'nın mızıkla çaldığı, iyi olduğu, Büyük Ada'daki 1 Mayıs gününü hatırlarlar, bazen birlikte Türk Sanat Müziği söylerler. Şemsiğül, onları hayretle izler.

¹¹⁷ A.g.e., s. 137.

“Onların gülüşlerden, gözyaşlarına böylesine ani geçiverişlerine şaşıyorum. Duygularının üç arkadaşı nasıl birbirine bağladığını giderek seziyorum. Yakın geçmişlerine duydukları özlem gençliklerinin arılığını da duyumsatıyor bana.[...] Ağlamaları, hüznüleri, kahkahaları, yeniden eksiksiz andıkları günlerinin yalın mutluluğuna tanıklık ediyor.”¹¹⁸

Şemsiğül, hatırladığı bu ilk kış gecesinde bu üç arkadaşın neden hüznülendiğini zorlansa da anlar. Kerim Ali Dayı ile Berrin 1 Mayıs’taki ada gezisinde tanışarak birbirlerine aşık olurlar. Berrin’in ailesi Kerim Ali Dayı’nın ailesini beğenmediği için birlikte olamazlar. Bunun üzerine Kerim Ali Dayı konuşmaz olur, Berrin de bir doktorla evlendikten bir yıl sonra intihar eder. Bu gerçeği çocuğun annesi Yurdanur söyleyince öğrenir. Kız kardeşi Nagehan Berrin’in intihar ettiğini bilir, ama ablasından bunu saklar. Bu durumu abla öğrenince çılgılık çılgılığa ağlamaya başlar. Annesi ağlarken, Şemsiğül rüyasında Kerim Ali Dayısı ile sevgilisinin bir at üzerinde kendine doğru geldiğini görmektedir. Dayı’nın sevgilisinin yüzü yoktur. Kollarında güller taşır. Bu güllerden birini Şemsiğül’e atarlar ve yok olurlar. Yurdanur şarkı söylemektedir. Annesi, teyzesi adadırlar ama Şemsiğül’ü görmezler. Şemsiğül’ün önlüğü tam üstüne göredir ve Dayı’nın ağız mızıkasını o çalmaktadır.

Rüyasında olduğu gibi gerçekte de Şemsiğül annesini, teyzesini, çevresini görünmez bir varlıkmiş gibi gözlemler. O çevresinde yaşananları, duyduklarını belleğine bir bant gibi kaydetmekle meşguldür. Dayının öldüğü gün de çevresindeki gariplikleri anlamaya çalışır. O sabah uyandığında anne yoktur. Şemsiğül’ü sabahleyin teyzesi uykudan kaldırır ve birlikte karşıya geçerler. Şemsiğül, o gün okula gitmez, teyzesi Şemsiğül’ü alarak Bakırköy’e evlerine getirir. İçeriye girmeden yeğenini Hrisula’ya verir. Hrisula, o günü birlikte geçireceklerini, Paskalya bayramı olduğunu, Miltiyadi gazinosuna gideceklerini bildirir. Paskalyanın ilk günü olduğu için Miltiyadi gazinosunda da hazırlıklar hazırlıklar vardır. Hrisula tüm gün Şemsiğül’ü burada eğlendirir. Akşamüstü dedelerinin evine döndüklerinde Şemsiğül’ün dikkatini kapıdaki ayakkabı kalabalığı çeker. Annesi ve teyzesinin ağlamaktan gözleri şişmiştir. Anne taşlıkta çocuğa sarılarak ağlamaya başlar. O gece anne evine dönmez. Şemsiğül Teyzesi ile evlerine döner. Ertesi gün okul ona çok uzun gelir. Dayı’nın ölümünden sonra anne, sessizleşir.

¹¹⁸ A.g.e., s. 159.

“Annem, kısacık konuşmaların bile bozmadığı derin bir sessizliğe gömülmüş gibiydi. Sanki uzun süre engellemeye çalıştığı bir şey sonuçlanmış, o da bu sonuca boyun eğmişçe yorgun, isteksiz davranışlarla dolaşıyordu evde. Bazen yukarı çıkıp bir süre orda kalıp inince ‘a canım ben niye çıktımdı acaba oraya... Pek unutkan oldum ... Neyse hatırlarım’ diye açıklamalar yapıyordu. Yüzüne belirsiz bir gülümseme yerleşmiş, bakışları sık sık bir yerlere takılır olmuştu.”¹¹⁹

Annedeki bu değişiklikler bu kadarla sınırlı kalmaz. Artık babası sefere gittiğinde ya da döndüğünde süslenmez, yıkanmaz eskiden kendine gösterdiği özeni göstermez. Nagehan Teyze’nin radyo programına çıkacağı gün anne biraz hareketlenir. Dayının ölümünden beri evde radyo açılmamıştır. Şemsigül o gece radyo açılacağı için çok sevinir. Radyoda söylenen şarkılar onu Hrisula ile birlikte oldukları gün gittikleri Miltiyadi Aile Gazinosundaki dinlediği şarkıları hatırlatır. Şemsigül, Nagehan Teyze’nin sesini radyoda solo okurken duyunca sesinin parlak tınısına hayran kalır. Annesinin ve teyzesinin şarkıları ile büyüdüğü için, onların şarkı söyleyişleri bir alışkanlık Şemsigül’de bir alışkanlık oluşturur. Teyze şarkı söylerken de anne ağlamaya başlar ve bu yaşların saadet gözyaşları olduğunu söyler kızına. Baba da eşinin ağlamasına öyle alışmıştır ki artık karşı çıkmamaktadır. O gün annesi kızına kendisi ile birlikte uyumasını teklif eder. Şemsigül bu teklife çok şaşırır.

Şemsigül’ün ‘iyi’ derece ile ikinci sınıfa geçtiği yaz sonu Bakırköy’e taşınırlar. Oturdıkları ev satılacaktır. Dedesi borçlarını ödemek için evi satmak zorunda kalmıştır. Şemsigül, “Taş Mektep” denilen okula gitmek durumundadır. İkinci sınıfı Taş Mektep’te bitirdikten aylar sonra Kasımpaşa’ya taşınırlar. Yeni okulundaki çocuklar daha fazla Şemsigül’e benzemektedirler. Buradaki çocukların çoğunun önlükleri ağarmış, en önemlisi de adı ile kimse ilgilenmemektedir.. Şemsigül bu okulunda Kasımpaşa iskelesine uğrayan küçük vapurları izler. Burada kendine arkadaş da edinir. Okul çıkışında okulun bahçesinde onlarla oynar. Şemsigül, bir akşam üstü eve geldiğinde dedesinin kalpten öldüğünü öğrenir. Dedenin ölümünden sonra annanne daha da çöker.

Şemsigül’ün liseye başladığı sene Tozkoparan’a taşınırlar. Burada da iki göz odaları vardır. Radyodan babasının gemisinin Romanya seferi sırasında battığını

¹¹⁹ A.g.e., s. 185.

öğrenirler. Bu olayla birlikte aile iyice yasa boğulur. Şemsigül, bu olaydan sonra ailesini sessizce izler.

“Onların tümünün o günlerde görüntüleriyle bana verdikleri göğsünü zorlayan, parçalayan acıyı bir daha duymayı kesinlikle istemedim.”¹²⁰

Babanın ölüsü bulunmaz. Bu olaydan çok geçmeden bir gece uykusunda annesini de ölür. Teyze radyoda tanıştığı Vedat adlı bir gençle evlenir ve Almanya’ya yerleşirler. Şemsigül ile annesi artık yalnızlardır. Şemsigül, yoksulluktan ve yavan hayatlarından sıkılır. Hatta bu şekilde yaşamaktan nefret etmeye başlar.

1990’lara gelindiğinde Şemsigül, nefret ettiği bu hayattan kurtulmuş, bir avukatlık bürosunda çalışmaktadır. Aynı zamanda buranın da hissedaridir. Maçka’da lüks bir dairede oturmaktadırlar. Annesi burada odasına kimsenin, temizlikçinin bile girip çıkmasını istemez, kendini yalnızlığına ve hatıralarına gömer. Eşinin öldüğünü kabullenemez, onun döneceğine inanır. Odada biri varmış gibi kendi kendine konuşur. Bazen kahkahalarla gülüp bazen de hıçkırarak ağlar. Şemsigül, annesine hiç benzemediğini düşünür. Şemsigül, işe başlayınca ilk olarak ismini Gül Debreçenli olarak değiştirir. Soyadını araştırır bu değişikliği yaparken ve Debreçen’in Macaristan’da bir yer olduğunu öğrenir. Daha da ötesini araştırmak istemez. “ O garip yadsınacak insanlar, onlar benim en yakınlarım yüz yıllar öncesinde kalmışlar gibi” ¹²¹derken ailesi ve geçmişi ile tüm bağını kopardığını sanmaktadır. Bir gün Sirkeci’den Yeşilköy’e giderken gözünde bir çok rengin uçuştüğünü hisseder. Birden Bakırköy’den geçtiğini fark eder. Miltiyadi Aile Gazinosu’nu hatırlar. Beklenmedik renklerin, konuşmaların, seslerin üstüne yığıldığını fark eder. Kendini korunaksız hisseder. Ağlamaya başlar. Bu ağlayış ona annesini anımsatır. Şemsigül, bu olayla dedesini hatırlar. Kurum kokusu ve istasyonda dedesi ile bankta oturuşu aklına gelir.

Şemsigül artık rüya görmez. Teyzeleri Berlin’e yerleşmiştir. İki oğulları bir kızları vardır. Teyzelerinin onlara gelip üç hafta kalması Şemsigül’ü sıkar. Anne, yaşananlara çocukça bir saflıkla bakarken Şemsigül, yaşananlara, tutkulu

¹²⁰ A.g.e., s. 198.

¹²¹ A.g.e., s. 199.

arkadaşlıklara, geçmişin gerçekliğine inanmamaktadır. İki neslin hayata bakışının farkı bu noktada açıkça görülmektedir.

Analar - Kızlar başlığı altında ele alınan bu bölümün son eseri ve Füzûzan'ın ilk romanı “47'liler”¹²² adını taşır. Bu roman, bir dönem romanı olma özelliğini gösterir. Eser, temelde 12 Mart 1971 muhtırası ile hapse atılan çoğunluğunu üniversite gençlerinin oluşturduğu insanların yaşadıklarını işler. Yazar bu işleyişi roman boyunca geriye dönüşlerle verir.

Bu eserin merkezindeki kişi Emine Semra Kozlu'dur. Esere adını veren tarihten de anlaşılacağı gibi Emine, 1947 doğumludur. İstanbul'da Beşiktaş'ta doğar, ancak anne ve babasının işi yüzünden lise ikinci sınıfa kadar Erzurum'da bulunur. Annesi Nüveyre Kozlu ilkokul öğretmeni, babası Selahattin Kozlu aynı okulda başöğretmendir. Üç kardeşler. Kendinden üç dört yaş büyük ablasının adı Seçil ve yine kendinden üç yaş küçük erkek kardeşinin adı Kubilay'dır.

Emine, işkence gördüğü yerde de daha sonra hapisten çıkınca da sürekli çocukluğunu geçirdiği Erzurum'u ve orada yaşadıklarını sorgular. Dışarıdan bakıldığında eğitilmiş, görgülü bir ailenin kızı olarak görülür. Aslında Emine ailesinin konumunu, özellikle annesinin davranışlarını sorgulayan, insanları eşit gören bir çocuktur. Emine en çok çatışmayı annesi ile yaşar. Ev işlerinde annesine yardımcı olması için alınan sekiz on yaşlarındaki Kiraz adlı çocuğa karşı annesinin davranışlarını hiçbir zaman hoş görmez. Annesinin Kiraz'a kötü davranması Emine'yi haksızlıklara karşı gelme konusunda daha hassas yapar. İlerde üniversite öğrencisi olduğunda haksızlıklara karşı gelmeyi bireysel düzlemde alıp toplumsal düzleme taşımasında annesinin bu davranışlarının çok büyük etkisi olacaktır. Kardeşi Kubilay'ın birinci sınıfta bir kız arkadaşına “ Seni karım yapayım mı?” demesi Nüveyre Hanım tarafından duyulur. Anne, Kubilay ile bu söylediği cümle üzerine konuşurken Kiraz'ın bu duruma gülmesi Nüveyre Hanım'ı kızdırır ve Kiraz'a bir tokat atmasına sebep olur. Kiraz neden bu tokadı yediğini bir türlü anlayamaz. Annenin bu hareketi Emine'yi dehşet içerisinde bırakır. Annesi bu tokadı Kiraz'a ahlaklı olmayı öğretmek adına attığını söyler. Nüveyre Hanım'a göre ahlaksızlık küçük yaşta önlenmelidir. Emine bunun üzerine Kiraz'ı almasaydık o

¹²² Füzûzan, **47'liler**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1996.

zaman der.¹²³ Roman boyunca Emine annesinin ahlak anlayışını sürekli irdeler ve bu anlayışın altında yatanları büyüdükçe daha iyi tahlil eder. Kiraz'ı evde en çok seven onu gözetip kollayan Emine'dir. Emine Kiraz'ı arada yanaklarından öper, annesinin duyunca kızacağına bilmesine rağmen, Kiraz'a en resimli kitabını vereceğini söyler. En resimli kitabını verecektir, çünkü Kiraz, okuma yazma bilmez. Emine Kiraz'a karşı o kadar sevgi doludur ki Kiraz, kızamık olduğunda annesinin tüm uyarılarına karşın onun odasına girer ve ona ilaçlarını verir. Sonrasında kendisi de kızamık olur. Emine, annesinin öğütlerinin tam aksine kendisi için değil başkaları için yaşamayı daha çok sever. Emine, mesleğini bile insanlara hizmet etmek için seçip doktor olmayı düşünür. Emine' nin sevecenliği yalnız Kiraz'a karşı değildir. O, eve temizliğe gelen Nazik Kadın'ı da, Hademe Kadir'i de Kiraz'ın ninesi Leylim Nine'yi de çok sever. Eve gelen Nazik Kadın, Emine' nin boynuna sarılmasından etkilenir :

“Vay balam vay [...] Vay cana, kula yakınım. Senin yıldızın nasıl bir engin yıldız olmalı ki beni terimle sarıp teyze, büyük yerine almışsın.”¹²⁴

Emine, annesi gibi insanlar arasında sınıfsal ayrım yapmaz, insanlara karşı her zaman sevgi doludur. Emine, on iki yaşındayken bile sevdikleri için fedakarlık yapmasını bilir. Kiraz'ın ninesi Leylim Nine'nin ortadan kayboluşu üzerine Kiraz'a onu aramayı teklif eder. Bu uğurda donma tehlikesi bile geçirir. Emine verdiği sözlerin arkasındadır. Donma tehlikesi geçirdiğine değil Leylim Nine'nin yok oluşuna, Kiraz'ın iyice öksüz kalmasına üzülür.

¹²³ A.g.e., s. 17.

¹²⁴ A.g.e., s. 70.

III. 5. ANALAR-OĞULLAR

Çocuk erkek de olsa kız da olsa annenin, babasız çocuk yetiştirmesi zordur. Ancak ataerkil toplumlarda erkek çocuktan beklentiler kız çocuklara göre farklıdır. Kız çocuğun namusunu yitirip dile düşme tehlikesine karşı erkek çocuk gücü temsil eder. Bu yüzden, erkek çocuk kız çocuğa oranla daha fazla umut taşır. Erkek çocuğu olan anneler geleceğe daha umutlu bakar. Füzûzan'ın "Seyyid"¹²⁵ ve "Çocuk"¹²⁶ adlı hikâyelerinde erkek çocuklar, annelerinin gelecek beklentileri açısından birbirinden farklıdır. Seyyid ve ağabeyi Zülali anneleri için bir umut ışığıdır. "Çocuk" adlı hikâyedeki anne, belki gelecek kaygısı taşıdığı için belki oğlu küçük olduğu için hayata karşı umutlu değildir.

"Seyyid" adlı hikâyede Seyyid'in babası o küçükken ölür. Yoksullukla baş edemeyince ağabeyi Zülali, Seyyid'i ve annesini alarak Sivas'tan İstanbul'a getirir. Zülali, Almanya'ya işçi olarak gidecektir. Kardeşi Seyyid'i de Sivaslı tanıdıkları Ömer Sert'in yanına çaycı olarak verir. Seyyid, on yaşlarında, koyu esmer bir çocuktur. Ufak yapılı bir çocuk olduğu için yaşından küçük gösterir. Saçları dibinden kazıtılmıştır. Kulakları kocamandır. O da ağabeyi gibi ayağından büyük ayakkabı giyer. Üzerinde yün bir hırka vardır. Seyyid her şeye rağmen bu handa çalışmaktan mutludur. Kalabalıktan hoşlanmaktadır, çünkü köylerindeki akşamın ıssızlığını sevmez. Seyyid, annesinin ve ağabeyinin aksine İstanbul'u da sever. Özellikle vapurlardan çok hoşlanır. Seyyid, okuma yazma bilmez. Yalnızca sayı saymasını bilir. Onu da ağabeyi askerden dönünce öğretmiştir.

Ağabeyinin Almanya'ya gitmeden önce annesini Seyyid'e teslim etmesi ve onu sen de er kişi sayılırsın diyerek anasını ağlatmamasını istemesi üzerine bir korku duyar. Bu korku belki de çocukluğunun elden gitmesidir.¹²⁷ Seyyid'in adı

¹²⁵ Füzûzan, **Benim Sinemalarım**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2004.

¹²⁶ Füzûzan, **Gecenin Öteki Yüzü**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2001.

¹²⁷ A.g.e., s. 71.

handa Kürt Seyyid'e çıkar, çünkü "g"leri "k" olarak söyler. Handa ofisleri olan bazı beyler Seyyid'in giyiminden rahatsız olurlar, onun bu durumunu çaycının ortağı Kazım Efendi'ye bildirirler. Kazım Efendi de ona bedenine büyük gelen bir ceket verir. Seyyid, hiç ses çıkarmadan bu ceketi giyer. Seyyid'in kapıları çalmadan çay getirişinden de rahatsızdırlar. İşlerin yoğun olmadığı zamanlarda Seyyid çaycıda polis radyosunu dinlemekten hoşlanır. Ağabeyin Almanya işi kesinleşince helalleşmek için hana kardeşinin yanına uğrar. Ömer Sert Seyyid'in kazandığı paraları annesine ulaştırmak üzere ağabeyine verir. İçinden birkaç kuruş alarak Seyyid'e yol parası vermeyi teklif eder. Seyyid, eve yayan gidebileceğini söyleyerek yol parası istemez. Seyyid, ağabeyinin Almanya'ya gidecek olmasına ilk defa inanır. Ağabeyinin annesinin de gündelikçi olarak çalışacağını söylemesi Seyyid'i çok üzer. Annesinin dilinin, gittiği yerde nasıl hoşgörü ile karşılanacağını düşünür. Annesinin el kapısında horlanmasından korkar. Ağabeyinin Almanya dönüşünde hemen köyüne dönme isteği belirir Seyyid'te. Birden İstanbul sevgisini yitirir. Ağabeyi dönünce hep birlikte köylerine gidip orada kendi düğünü yapılırken hayal eder. Seyyid'in aksine ağabey köye dönme niyetinde değildir. Seyyid'in küçük de olsa geleceğe dair umutları vardır. Seyyid, hayata hep gülümseyen bir yüzle bakar. Bir taraftan otomobil armağanlı gazoz kapakları biriktirir.

"Otomobil çıkınca arkadaşlarıyla doluşup çay ağzına varacaklardı. Hafik'e, Sivas'a bile götürecekti arkadaşlarını otomobiliyle. Çomak oyunu da neymiş diyecekti arkadaşlarına, bir çıksaydı şu otomobil! Hafik'teki mal müdürünün otomobili iyice eskidi, Seyyid'in düşüncesinde dağıldı."¹²⁸

Bundan sonra annesine Seyyid bakmak zorundadır. On yaşında ağır bir sorumluluğun altına girer Seyyid. Ağabeyinin dediği gibi o artık bir er kişidir. Tüm olumsuzluklara rağmen Seyyid, umudunu yitirmiş, hayalsiz bir çocuk değildir. Aşağılandığında bile gülüşü sönmeyen bir çocuktur.¹²⁹

"Çocuk" adlı hikâyede yine yer, zaman ve kişi adları yoktur. Bu hikâyede çocuk, tamamen ön plandadır. Hikâyenin başında anne ile oğlun sağlıklı ilişkisi göze çarpar. Çocuğun annesine gündelik bir iki soru sormasına annenin tahammülü yoktur. Babası, çocuk bir yaşındayken ailesini terk edip gitmiştir. Anne oğul eskiden büyük bir konak olan bir evin kilerinde kalırlar. Çocuk, kendini bildi bileli hep tek

¹²⁸ A.g.e., s. 78.

¹²⁹ A.g.e., s. 65.

göz odada oturmuşlar. Günde ancak bir öğün yemek yiyebilirler. Çocuk, o yüzden sıksa ve çelimsizdir. Okula gitme yaşı geldiği halde yoksulluktan okula gidemez. Anne yaşadıklarının tek suçlusu oğluymuş gibi davranır. Anne çocuğa karşı sinirli bir ruh hali içerisinde. Annenin bu ruh hali, işçi olan erkek arkadaşı eve gelince daha da belirginleşir. Annesi, çocukla çok az konuşur. Konuştuğunda da çok iç açıcı sözcükler kullanmaz.

“Sen ya sağır olacaksın, ya kötürüm olacaksın, yahut da aptal.[...] başka türlü olamaz. Ah buna aldırır mıyım sanıyorlar, umurumda değil hiçbir şey, senin baban var ya, o da umrumda değil, anlıyor musun? Sen ne anlarsın ya, o da umrumda değil.”¹³⁰

Annesinin şiddet dolu sözcükleri yalnızca söyleyişte kalmaz, eyleme de dökülür. Çocuk daha küçükken, anne, evden çıkmadan önce, oğlunu bacaklarını ve kollarını bağlayarak bırakır. Çocuk yedi yaşlarına geldiğinde bu durumu hatırlar. Anne, özellikle eve erkek arkadaşlarının geldiği sabahlarda oğlunu döver. Bu durumu ikisi de öylesine kanıksamışlardır ki çocuk neden dayak yediğini bilmez, anne de oğlunu dövmek için bir sebep aramaz. Buradaki çocuk, “Gecenin Öteki Yüzü” adlı eserdeki kız çocuğu gibi, pencereden bakmayı çok sever. Annesi onu bırakıp gittiğinde camdan bahçedeki erik ağacına bakar. Dışarı çıktığı günlerde de arkadaşlarına değişik oyunlar oynamayı teklif eder. Onun teklif ettiği oyunlar çocukları coşturur.

Anne, hafta içi tütün fabrikasında çalıştığı halde, oğluyla pazar günleri pek dışarı çıkmaz. Milli bir bayramın olduğu bir gün ana oğul dışarı çıkarlar. Çocuk, her yanı özellikle okulları Atatürk’ün fotoğrafları ile süslenmiş olarak görür Bu gezi esnasında adamın biri çocuğun eline para sıkıştırır. Anne bu duruma çok sinirlenir. Oğlunun dilenci gibi görüldüğünü düşünür.

Çocuğun en zorlandığı geceler annesinin odada yabancı bir erkekle yattığında uyuma numarası yaptığı gecelerdir. Sabah uyandığında annesine: “Kalkabilir miyim?” diye sorar. Çocuk annesinin ilk arkadaşı olan işçi adamı kanıksar. Bir gece eve başka bir adam gelir. Bu yeni adamın geldiği sabah işçi adam da eve gelir ve çocuğa annesinin bir orospu olduğunu, onu öldüreceğini söyler. Çocuk, adamın söylediklerini anlamlandıramaz, ama çok korkar. Soluksuz kalana

¹³⁰ A.g.e., s. 42.

dek karakola koşar. Karakolun kapısının önüne kadar geldiği halde içeri girmez. Eve geri döner. Eve geldiğinde iki adam da gitmiştir. Annesi ona ilk defa sıcak yaklaşır. İkiisi aynı yatakta uyumaya çalışırken çocuk, annesinin omzundan yaralandığını fark eder. Annesini öpmek ister, ama çekinir. Uyuyor gibi yapmaya devam eder. Bu yakaladığı anne sıcaklığı onun için az bulunan, kıymetli bir yakınlıktır. Çocuk annesine sarılarak uyumanın tadını çıkarmaya çalışır. Geçirdiği zor anları, sevgisizliği, yalnızlığı az da olsa unutmuştur. Annesiyle yaşadığı bu mutluluğun tadını sonuna kadar çıkarmak ister. Yarının ne getireceği belli değildir. Çocuk, annesiyle yaşadığı kötü günlere dönmekten korkar.

III. 6. BESLEMELER

Evlatlık alma Türk geleneklerinde vardır. Anne babanın ayrılması ve kendi hayatlarını yeniden kurmaları, ölüm gibi sebepler yüzünden ortada kalan çocuklar veya evdeki hizmetlilerden birinin çocuğu karşımıza evlatlık olarak çıkar.¹³¹ Füzûzan'ın eserlerinde ise çocuklar, ortada kaldıkları için merhamet edilerek eve alınmaz. Maddi durumu iyi olmayan aileler çocuklarını çalışmak üzere varlıklı ailelerin yanına verirler. “Haraç”¹³², “Günübirlik Adada”¹³³, “47’liler” adlı eserlerde zengin ailelerin yanında çalışan çocuklar anlatılır. “Sevda Dolu Bir Yaz”¹³⁴ adlı hikâyedeki çocuğun durumu diğerlerinden farklıdır. O, kendini evin beslemesi olarak bilmekle birlikte aslında evin oğlunun çocuğudur. Ancak bu gerçeği hiçbir zaman öğrenemez.

“Haraç” adlı hikâyede Birinci Dünya savaşı yıllarında Horhor’daki konağa yedi - on yaşları arasında bırakılan Servet adındaki kızın yaşamı aktarılır. Hikâyeyi aktaran yine Servet’in kendisidir. Servet, o konakta yaşadıklarını geriye dönerek anlatır. Servet: “Şu an ya altmış ya altmış üç yaşındayım.” dediğine göre hikâye zamanı 1965–1970 olmalıdır.

Servet, konağa geldiğinde Çerkez Gülendam Kalfa’yla karşılaşır. Gülendam, Servet’e ilk öğütlerini verir. Bu ilk öğüt, efendilerine karşı saygılı ve boynu bükük durmayı içermektedir. Servet, konağın getir götürüne koşturacaktır. Servet, zaman zaman annesini düşünür. Onunla ilgili derin bir yoksulluk hatırlar. Yine de neden gelip kendisini aramadığına kızar.

Servet’in çalıştığı evin hanımı Dizdar Hanım’dır. Dizdar Hanım, sırtını Servet’e keseletir, doktora hazırlattığı ottan ilaçları her tarafına sürdürür. Dizdar Hanım, bir gün ayaklarını kolonya ile Servet’e ovalatırken Servet’ten ayaklarını öpmesini ister. Servet de bu emri yerine getirir. Karşı çıkmak aklına bile gelmez.

¹³¹ Sınar, Alev, **Hikâye ve Romanımızda Çocuk (1872 – 1950)**, Alfa Yayınları, İstanbul, 1997, s. 71.

¹³² Füzûzan, **Parasız Yatılı**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2004.

¹³³ Füzûzan, **Benim Sinemalarım**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2004.

¹³⁴ Füzûzan, **Sevda Dolu Bir Yaz**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2004.

Konak çalışanlarından aşçı şehime Hanım, Dizdar Hanım'ı hiç sevmey. Aslında Dizdar Hanım'ın gerçek yüzünü gören ve doğruları söyleyen de şehime Hanım'dır.

“Biz o hanımefendiden daha alalarını biliriz. Ama namus dediğin yalnız bunların eline verilmiştir. [...] Zabitten dost arıyor. Anladı gün zabitin günü. Bahriye Miralayından başkasına da kurtarmaz.”¹³⁵

şehime Hanım, Servet'e kylsn der. Servet, şehime Hanım'ın kendisinin köylü olduğunu tahmin etmesini anlayamaz. Gülendam Kalfa da Servet on beş yaşına geldiğinde ona çirkin olduğunu söyler. Servet de çirkin ve köylü olduğunu hemen kanıksar. Bu ruh haliyle her işe koşmaya başlar. Bir odasının olması da konağın hizmetçilerinden şemsitab'ın bir arabacıya kaçmasıyla gerçekleşir. Servet, bu odayı çok sever. İlk kez kendini özel hisseder. İlk gece rtndğ ipek yorganı unutamaz. Servet'in bu mutluluğu Dizdar Hanım'ın eşi Rusuhi Bey'in bir gece yatağına girmesi ile son bulur. Rusuhi Bey'in Servet'in odasına geldiği bu gece ne yazık ki bir defa ile kalmaz. Servet, bu ilk geceyi hiç düşünmek istemez, ama hep düşünür. Servet, Rusuhi Bey'e de “hayır” demesini bir türlü beceremez.

Sormayı hiç bilmedim. O gece de hiç sormamıştım. ‘Rusuhi Bey niçin bana srtnyorsunuz?’ diye. Yatağa girip yorganı tepemize ekivermişti. Hayır mı deseydim? Hayır demenin gerekliliğini bilmezdim ki. Hayır desem de kimse beni dinlemezdi ki.”¹³⁶

O ilk geceden sonra Servet, çok ağlar. Değişir. Artık dşsz, derin uykuları gitmiştir. Kimselere bir şey danışamaz olur. Her gece, “Bu gece Rusuhi Bey gelmesin” diye dua eder. Her ilişkiden sonra bacak aralarını yıkar. Bu gnahtan kurtulmak ister, ama kimseye aılamaz. Bir gün şehime Hanım'a durumu anlatmaya karar verse de bu kararını uygulayamaz.

Savaş bitip de Cumhuriyet ilan edilince konak satılır. Dizdar Hanım, Nişantaşı'na taşınır. Konaktaki tüm çalışanlar dağılır. Dizdar Hanım, konakta yalnız Servet'i bırakır. Konağı satın almaya gelenlere evi göstermekle görevlidir. Servet, bu şekilde konakta  yıl kadar kalır. Sonra da onu kendinden yirmi yaş büyük dava vekili Fatin Bey ile evlendirirler. Servet'in Fatin Bey'den bir çocuğu olur. Servet, bu evlilikten memnun değildir. Fatin Bey, Servet'i “deli saraylı, sen kız değilsin, bana kakaladılar seni” gibi sözler kullanarak rencide eder. Servet'in yaşi altmışa

¹³⁵ A.g.e., s. 128.

¹³⁶ A.g.e., s. 137.

geldiğinde oğlu Almanya'ya gider. Oğlunun gidişine üzülr. Bir akşamüstü camda eşinin gelmesini beklerken sessizce ölür. Sessiz başlayan yaşamı sessizce biter. Servet Hanım, çocukluğunu, gençliğini bilemeden bir ömrü tüketir. Aslında Servet, hem cinsiyeti, hem taşralı oluşu, dili, hem de şehirde mensup olduğu sınıf bakımından öteki(leştirilen)dir.¹³⁷

“Günübirlik Adada” adlı hikâyedeki kız çocuğu Cennet'tir. On beş yaşındadır. Cennet ve ailesi de göçmendir. Kendilerine “Pomak” derler. Cennet'in annesi otuz beş yaşında olmasına rağmen çok hastadır, babası Enver Efendi de işsizdir. Kendilerini geçindiremedikleri için kızlarını, memlekette tanışları olan Recep Efendi'nin çalıştığı yere verirler. Recep Efendi ve karısı bu evde bahçıvanlık yaparlar. Hikâyede geçen ev, İstanbul'a yakın bir adadadır. Evin sahibi, Gönül Hanım otuz beş yaşlarında, son derece bakımlı bir kadındır. Gönül Hanım, Cennet'i göndermek istemekle beraber Recep Efendi'yi kırmamak için onu evde tutar.

Cennet'in babası Enver Efendi her ayın ikisinde kızının maaşını almak için adaya gelir. Bu ay, ayın otuzunda gelir, çünkü işten çıkarılmıştır. Cennet, burada işe başlayalı üç ay olmuştur. Babası, özellikle bu gelişinde, Cennet'in her şeyi yerinde yapmasına hayret eder. Kızının üç ayda büyüdüğünü düşünür. Cennet, bir yönü ile büyümüştür, ama bir yanı ile çocuktur. Kelebekleri çok sever ve onların coşkulu uçuşları Cennet'e mutluluk verir. Cennet, kelebekleri bu eve gelince tanır. Yaşadığı yerde yeşillik olmadığı için kelebek de yoktur.

Evin on beş yaşındaki oğlu Durul, Cennet'e iyi davranır. Onun Cennet'e iyi davranışı, ona deniz kabuğu getirişi babası Enver Efendi'nin de gözünden kaçmaz. Durul'un kızını arkadaş saymasına çok sevinir. Cennet, aynı görüşte değildir. Hiçbir zaman üst tabakadan birinin çocuğu ile gerçek anlamda bir arkadaşlık yaşayamayacağını bilir. Bu yüzden babasına söyledikleri dikkate değerdir:

“Orta hizmetçisi olduğumu da biliyorlar. Çocuk filanlar ya, kabuğu veren oğlan benim yaşıttım. Bir gün denize gittik, sonra dönüşte top oynadılar. Kaçan topları hep ben geri getirdim.[...] Yok baba, iyi olmaya iyiler ya, n'ebileyim.[...] Topu nasıl attıklarını biliyor musun? Ada inişli

¹³⁷ Koçak, Melike,” Kimliksizleştirilmiş Kadınların Hikâyeleri: “Haraç” ve “Taşralı”, **Kitap-lık**, S.99, Kasım 2006, s.78.

yokuşludur. Savrulup gidiyor toprak yere değer değmez. Küçükler kahkahadan kırılıyorlar.”¹³⁸

Bir insanın boyunduruğu altında çalışmak Cennet’e ağır gelir. Recep Efendi ile karısı Ramize’nin İstanbul’a işçi olarak gitme isteklerini bu yüzden destekler. Cennet, Recep Ağabeyinin işçi olmanın insana daha yararlı olduğu fikrine de katılır. Baba ise onlarla aynı görüşte değildir. İşsiz kalmaktansa böyle bir evde çalışmanın, insanın karnının doymasının daha iyi olduğunu düşünür. Cennet, babasının bu görüşüne de karşı çıkar.

“Baba bugün günöbirlik adada oturdun. Yedin de içtin de. Seyrettin de güzel şeyleri. Ne oldu? Döneceğin yer gene bizm sokağımız. Annemin hastalığı da cabası.”¹³⁹

Cennet, annesinin ve babasının kaderini yaşamak istemez. Babası ise Cennet’in hayırlı bir kısmeti çıkınca evlenmesini ister. O yüzden Cennet’in arkadaşı Redife’nin evlenmek üzere olduğunu ona coşkulu bir şekilde söyler. Buna karşılık Cennet, evlenmeyeceğini Redife’nin hediyesini ise işçiliğe geçince alacağını söyler. Babası kendilerinin doğruyu, iyiyi bilemediğini düşünür ve kızına annesinin yolladığı kuru çöreği bırakarak adadan ayrılır.

Bu hikâyedeki Cennet, diğer hikâyelerdeki çocuklara göre daha bilinçli bir karakter olarak karşımıza çıkar. Cennet’in ne istediğini bilen bir genç kız olmasında yaşının diğer çocuklara göre daha büyük olmasının da payı vardır. Cennet’in yoksul bir aileden gelmiş olmasına rağmen zengin bir ailenin yanında çalışması, bu ailenin çocuklarının davranışlarını iyi gözlemlemesi, Recep Ağabey’inin düşüncelerine ortak olması onun fikirlerini olgunlaştırır. On beş yaşında olmasına rağmen toplumdaki sınıfsal çatışmanın farkına vararak işçi olmaya karar verir. İşçi olarak şahsi onurunu da kurtaracağını farkındadır. El kapısında hizmetçi olarak çalışmak Cennet’e göre değildir.

Bu bölümün diğer bir eseri, daha önce de “Analar Kızlar” bölümünde Emine karakteri üzerinden ele alınan, “47’liler”dir. 12 Mart 1971 dönemi temel olarak alınan romanda merkezdeki karakter Emine olmakla birlikte Kiraz adındaki küçük kıza da yer verilir. Kiraz, Erzurum’da yaşayan Nüveyre Hanım ve Selahattin Bey’in yanına ev işlerine yardımcı olmak için alınır. Nüveyre Hanım ve Selahattin Bey

¹³⁸ A.g.e., s. 152.

¹³⁹ A.g.e., s. 158.

ilkokul öğretmenidir. Üç çocukları vardır: Seçil, Emine ve Kubilay. Kiraz, bu aileye geldiğinde sekiz – on yaşlarındadır. Çok yoksul bir ailenin kızı olduğu için ninesi Leylim ile birlikte Erzurum’a gelirler. Onlar için memleketleri olan Kars’ta yaşama şansı yoktur. Kiraz, bu ailede en çok Emine’yi sever. Emine ile yaşları da birbirine yakındır. Nüveyre Hanım, Kiraz’dan çok hoşlanmaz. Onun yanlarında oturmasını istemez. Oysa, Kiraz kalabalığı sever.

“Ben insansız edemem hanım can. Biz kalabalık idik. Beraber idik. Anam, babam, kardaşlarım. Bir başıma dururken içim daralıyor. Yanınıza varayım diyorum.”¹⁴⁰

Kiraz’ın tüm insancılığına rağmen Nüveyre Hanım onu kendi ahlak anlayışı doğrultusunda eğitmeye kararlıdır. Kiraz’ı eğitme adına ona tokat atmaktan bile çekinmez.

Kiraz, bu evde yaşamaktan, Nüveyre Hanım’ın davranışlarından çok memnun olmasa da, karnını doyurduğu bir kapı bulduğu için mutludur. Onu üzen şey ninesi Leylim’in kendine bir yer bulamayışındır. Leylim nine, Kiraz’ın her şeyidir. Kars’tan Erzurum’a gelirken yollarda aç kalırlar, Leylim Nine, Kiraz ölmesin diye, ona meme verir. Kiraz, Leylim Nine’nin dış avluda bir yerde bile kalabileceğini düşünür, ama bu isteği hiçbir zaman gerçekleşmez. Nüveyre Hanım ve eşinin davetlere gittiği geceler Leylim Nine çocuklara bakmak için gelir. Onun evde, Kiraz’ın yanında kaldığı bu geceler Kiraz’ın en mutlu geceleridir. Emine de onların yanına gelir bu gecelerde. Leylim Nine Kiraz’a ve Emine’ye masallar anlatır. Günün birinde Leylim Nine ortadan kaybolur. Bu durum Kiraz için büyük bir yıkım olur. Kendini iyice kimsesiz hisseder. Emine, Kiraz’ın daha fazla üzülmemesi için ona ninesini aramayı teklif eder. İki çocuk nineyi bulmak için tüm gün Erzurum’da dolaşırlar, ama ninelerini bulamazlar. Akşama doğru bir çeşmenin yanında donarak kalırlar. Çevredekiler onları tanıyarak eve getirir. Nüveyre Hanım, donma tehlikesi geçiren iki çocuğa karşı tepkilidir. Kendisinden Leylim Nine’yi aramak için izin almamışlardır. Bunun üstüne kızı Seçil’in baygın halde yatan Kiraz’ın ayaklarını sıcak su ile yıkamak isteyişi onu büsbütün çileden çıkarır. Leylim Nine’nin kayboluşuyla Kiraz, biraz daha içine kapanır. Nüveyre Hanım, nineyi arama düşüncesinin Kiraz’dan geldiğini zanneder. Eşi Selahattin Bey bile Kiraz’a karşı daha anlayışlıdır. Selahattin Bey, Kiraz’ın öksüz kalmasına üzülür.

¹⁴⁰ A.g.e., s. 17.

Nüveyre Hanım aynı kanıda değildir. Bahara Kiraz'ın köyüne haber salmayı düşünür. Kiraz'ın da oranın töresince birine verilmesinden yanadır.

Çok geçmeden Nüveyre Hanım'lar çarşı içinde bir daireye taşınırlar. Kiraz, bu evde gündüz oturma odası olarak kullanılan odada geceleri kalmaya başlar. Sabah, erkenden kalkan Kiraz, bir sabah - kızamık geçirdiği için - kalkamaz. Nüveyre Hanım, duruma hemen müdahale ederek evi karantinaya alır ve Emine'nin bu odaya girmesini yasaklar. Emine, annesinden ceza alacağını bile bile Kiraz'ın odasına ona ilaçlarını vermek için girer. Bir müddet sonra da Emine kızamık olur. Bu kadar iyi yürekli iki çocuğun arası Emine'nin lise için İstanbul'a anneannesinin yanına gitmesiyle açılır. Kiraz, Emine İstanbul'a gittikten bir süre sonra, Nüveyre Hanım'ın dantelli ipek mendillerini, Seçil'in gece dökarını, sarı kakmalı düğmeleri alarak ortadan kaybolur. Nüveyre Hanım, eşi Selahattin'in Kiraz'ı arama isteğini öfkeyle karşılar ve ona izin vermez. Nüveyre Hanım'a göre Kiraz'ın evden kaçmasını gerektirecek hiçbir durum yoktur. Çok geçmeden Kiraz, yakalanır. Selahattin Bey, onunla yüzleşmeye karakola gider. Nüveyre Hanım, Kiraz'ın hırsızlığının cezalandırılması gerektiğini düşünür. Ona göre Kiraz, ancak böyle yola gelir.

Kiraz, diğer besleme çocukların aksine İstanbul'da değil Erzurum'da yaşar. Sıcak bir yuva özlemi içindedir. İnsanlarla birlikte olmaktan hoşlanır. Bu özelliklerine karşı hayat ona cömert davranmaz. Önce ailesini Kars'ta bırakarak göç etmek zorunda kalır, sonra Leylim Ninesini Erzurum'un soğukunda kaybeder. Emine'nin de İstanbul'a gitmesiyle iyice yalnız kalır. Kiraz, hayattan ve Nüveyre Hanım'dan intikam almak için hırsızlık yapar. Kiraz, bir iki ipekli mendilin, bir gece kıyafetinin ve birkaç sarı düğmenin insan yaşamını değiştirmeyeceğinin farkındadır.

“Sevda Dolu Bir Yaz” adlı hikâye Füzûzan'ın son eserinin de adıdır. Hikâyede adı verilmeyen kadın geçmişe dönerek hatırladığı ilk yazdan başlayarak yaşadıklarını kızına anlatır. Bu hikâyede yalnızca anlatanın sesini duyarız. Anlatıcının kızının sesi hiç duyulmaz. Anlatıcının annesi, zamanında Güllü Köşk olarak anılan ve Erenköy'de bulunan konağa yanaşma olarak girer. Çok geçmeden evin oğlundan hamile kalır ve bir kız çocuğu doğurur. Bir süre sonra anne dansçı olma hayalleri ile konaktan ayrılır. Birkaç yıl sonra af dilemek için konağa geldiyse de bu af isteği büyük hanım tarafından kabul edilmez. Kadın, nikâh istemeden kendi çocuğuna bakıcılık yapmaya bile razıdır. Sonuçta konağa kabul edilmez ve bir daha

da uğramaz. Hikâyedeki kız çocuğu bu yüzden annesini hiç bilmez. Bir gün babaannesi çocuğun annesi için ‘ölmüştür’ der. O günden sonra da kız üstelemez. Bu sebeple babasına çok düşkündür. Hatırladığı ilk yazında babası ile Ankara’ya yaptığı tren yolculuğunu unutamaz. Çocuk, babası ile uyuduğu gecelerde de son derece huzurludur. Babasıyla uyuduğu bir gecenin sabahında yastığının üzerinde bulduğu ipek mendili ise saklar. Çocuk babası ile geçirdiği o son yazı sevda dolu yazımızdı¹⁴¹ der. O yazdan sonra babası Dilara adında iyi eğitim görmüş bir bayanla evlenir ve ileride büyük elçiliğe kadar yükselir. Babanı eşi Dilara ise kocasının bir kızı olduğunu asla bilmez. Babanın evden gidişi ile kışlar Nişantaşı’nda Şair Nigar sokaktaki konakta geçmeye başlar. Kıza, genç kız olurken baba dediğinin aslında gerçek babası olmadığı büyük hanım tarafından bildirilir. Kız da iyi tahsilli bir babanın çocuğu olamayacağına hemen inanır. Büyük hanım bu kızı ilkokuldan sonra Kız Sanat Okulu’na verir. Kız, burada dikişi çok iyi öğrenir. Daha sonra kız, denizgediklisi bir adamla evlendirilir. Evlendikten sonra yalnızca bayramlarda köşke uğramaya başlar. Kadının kocasının gemisi batar ve adam çocuğunun doğumunu göremeden ölür. Kadın kendini öyle yalnız hisseder ki eşinin ölüm haberini aldığı gün, çocuğunu alıp Güllü Köşke uğrar. Her şey o kadar değişmiştir ki köşkü zor bulur. Köşkün yerinde apartman vardır. Kadın bu apartmandakilere dikiş diktiği için onu bir iki gün evin sandık odasında misafir ederler. Kadın buna çok sevinir. Bir yandan da kızına:

“Toparlanmışlardır, temizlenmişlerdir, meraklanma. Çünkü ‘önemli bir ailenin yetiştirmesidir. Hatta bir yandan kan bağı bile vardır’ diye benim için yıllardır konuşulur.”¹⁴²

Kadınla ilgili bunlar konuşulsa da o yaşadığı konağın sahipleri ile birinci dereceden kan bağının olduğunu asla bilmez. Kendisinin annesiz büyümesi, babaannesinin ona gerçek torunu olduğunu hissettirmemesi, eşini genç yaşta kaybedişi onun kızına daha sıkı bağlanmasına yol açar. Kadın, çocuğunu incitip kırmaktan kaçınan, duyarlı bir anne olur.

¹⁴¹ A.g.e., s. 35.

¹⁴² A.g.e., s. 40.

SONUÇ

Füruzan, hikâye, roman, gezi yazısı, röportaj türünde eserler vermiştir. “Benim Sinemalarım” ve “Ah Güzel İstanbul” adlı hikâyeleri beyaz perdeye aktarılmış, “Kış Gelmeden “ adlı hikâyesi de tiyatro oyunu olarak sahnelenmiştir. Verdiği eserlerin çeşitliliğine rağmen Füruzan, hikâyeciliğiyle ön plana çıkmıştır.

Parasız Yatılı (1971) hikâye kitabıyla edebiyat dünyasına giren Füruzan, hikâyelerinde çoğunlukla zamanı, mekânı ve karakter isimlerini belirtmez. Eserleri geniş bir zamana yayılır. “Haraç”, “Gül Mevsimidir”, “Piyano Çalabilmek”, “Sevda Dolu Bir Yaz”, “Birinci ve İkinci Yaz Şarkıları”, **47’liler**, **Berlin’in Nar Çiçeği** gibi eserlerinde tarihsel arka planı başarıyla kullanır. Füruzan’ın eserlerinde vazgeçemediği anlatıcılar çocuklardır. Yazar, çocuk bakış açısından ustaca yararlanır. Onların öğretilmekte olana çıplak gözle bakmaları, bütün ilişkilerdeki iyi ve kötü yanları önce duyularıyla ve el yordamıyla anlamaya çalışmaları Füruzan’ı çocukları işlemeye yöneltmiştir.¹⁴³ Çocukları sosyal statüleriyle birlikte işlemesi onu Sabahattin Ali’ye ve Orhan Kemal’e yaklaştırır. Orhan Kemal de, Füruzan gibi, eserlerini Türkiye’nin sosyal problemlerine ayna tutan bir bakış açısıyla yazar. Orhan Kemal, o dönem insanının küçük mutluluklarını, mutsuzluklarını, yoksulluk ve açlığı, çaresizliği tüm gerçekliğiyle yansıtırken bir umut ışığı bırakmayı ihmal etmez.¹⁴⁴ Füruzan da eserlerinde, Orhan Kemal kadar olmasa da, geleceğe dair bir umut ışığı bırakır.

Füruzan’ın hikâye ve romanlarında çocuk tiplerinin incelendiği bu çalışmada **Parasız Yatılı** (1971), **Kuşatma** (1972), **Benim Sinemalarım** (1973), **Gecenin Öteki Yüzü** (1982) adlı hikâye kitaplarında yer alan yirmi bir hikâye ile **47’liler** (1974), **Berlin’in Nar Çiçeği** (1988) adlı romanlar ele alınmıştır. İncelenen hikâyelerin ve romanların tümünde çocuklar ön planda değildir. Bazı eserlerinde çocuklar arka planda kalsa da yazar, çocukların bakış açısını başarıyla kullanır. Ele alınan hikâye ve romanlarda çocuklar, “Çaresizliğin Kızları”, Göç ve Çocuk”,

¹⁴³ Duruel, Nursel, “Tarihin İlk Çağlarından Beri Kayda Düştüğü Acılarla İlgileniyorum”, Kitap-lık, S. 99, Kasım, 2006, s.57

¹⁴⁴ Kantarcı Aslı, “Orhan Kemal’in Hikâyelerinde Çocuk Tipleri”, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2006.

“Anasız Babasızlar”, “Analar Kızlar”, “Analar Oğullar”, “Beslemeler” gibi altı başlık altında incelenmiştir. Çocuk tipleri, işlendikleri eserler, isim, cinsiyet, yaş, yaşadıkları mekân/coğrafya itibarıyla Tablo I ve Tablo II’de gösterilmiştir.

Tablo I ve Tablo II’de de görüldüğü gibi Füzûzan’ın eserlerinde işlediği çocukların çoğunun ismi yoktur. İsmi belirtilen çocukların isimlerinin yaşadıkları sosyal çevreyle bağlantısının olduğu görülür. Nesibe ve Nazan gecekondulu mahallerinin çocuklarıdır. Hediye ve Redife Balkan göçmeni ailelerinin çocuklarıdır, Ümmühan Sivas’tan Almanya’ya göçen ailenin çocuğunun adıdır. Bünyamin bir sokak çocuğudur. Cansu da sokak çocuğu olmakla birlikte onun adını karakoldaki polis memuru koymuştur. Şemsigül Şehrazat isminin ilki aile büyüklerine saygı amacıyla koyulurken, Şehrazat ismini çocuğun babası bir filminden etkilenecek kızına koymuştur. Şemsigül Şehrazat büyüdüğünde bu ismini beğenmeyerek Gül olarak değiştirecektir. Emine, öğretmen bir ailenin çocuğunun adıdır. Seyyid, Sivaslı fakir bir ailenin çocuğunun adıdır. Servet, Kiraz ve Cennet ise varlıklı ailelerin yanında çalışan çocukların isimleri olarak karşımıza çıkar.

Çocuklar cinsiyet açısından ele alındığında Füzûzan’ın pek çok hikâye ve romanında kız çocuklarını ele aldığını görürüz. Kız çocukları erkek çocuklara göre daha olgundur. Bu çocuklar erken büyüyen, kötü yola düşmek üzere olan kızlardır. Göç eden ailelerin kız çocuklarının dramları, annesizliğin babasızlığın sokaklara bıraktığı çocuklar çarpıcı bir dille aktarılır. Anneler ve kızları, alışılmışın dışında, ele alınır Füzûzan’ın eserlerinde. Anne - kız ilişkileri yoksulluğun verdiği çaresizlikle iyice açmaza girer. Yaşamın zorluğu ve babasızlık annelerin kızları ile gereken ilişkiyi kurmalarını engeller. Erkek çocuklar ise annelerini kurtaracak umut ışıklarıdır. Ailelerine yardım etmek amacıyla başka evlere giden kız çocukları da çalışmak zorundadır. Onlar, yedikleri yemeğin hakkını evin sahibine emekleriyle öder.

Yaş itibarıyla ele alındığında eserlerde işlenen en büyük çocuğun yaşı on altı, on yedi olarak verilirken en küçük çocuk altı aylıktır. Bununla beraber eserlerdeki çocukların çoğu okula gitme çağındadır, ama maddi koşullar buna engel olur. Ailelerinin yoksulluğu bu çocukları akranlarından ayırır. Yaşam koşulları açısından ele alırsak onların oyuncakları, güzel giysileri, evleri yoktur. Hayal kurmak en büyük oyuncaklarıdır. Üzerlerindeki giysiler çoğu kez kendi

bedenlerinden büyüktür. Evleri genelde tek odadır. Yaşadıkları bu odalar İstanbul'un kenar mahallelerindedir.

Füruzan'ın eserlerine Kars'tan, Almanya'ya (Erzurum, Sivas, İstanbul, Ankara, İzmir, Mersin, güney illeri, Balkanlar) kadar uzanan geniş bir coğrafya hakimdir. Yine de bu geniş coğrafyanın, mekânların her ayrıntısına eserlerde açıkça yer verilmez. Yazar, mekân isimlerini açık bir şekilde belirtmekten kaçınır. 'tarihi metropol', 'şehrin karşı kıyısı', 'güneyde büyük bir kent' gibi ipuçları kullanarak hikâyenin geçtiği yeri okuyucuya sezdirir.

Çocukların çoğunun adının olmaması, mekânların açıkça belirtilmemesi, yaşlarının birbirine yakın olması bu çocukların her yerde karşımıza çıkabileceklerini gösterir. Yazar, eserlerinde çocuklar aracılığıyla, özelden genele giderek, toplumun sorunlarını irdelemektedir.

Çocukları ciddi küçük insanlar olarak tanımlayarak hikâye ve romanlarının içine ustalıkla yerleştiren Füruzan, yarattığı bu çocuk tiplerinde geleceğe dair bir umut vermez bizlere. Füruzan'ın eserlerinde yer alan çocuklar, verdikleri hayat mücadelesiyle, sosyal konumlarıyla, hayal kırıklıklarıyla okuyucuya umuttan çok hüznün verir. Yazar, verdiği bu hüznle sosyal problemlere ışık tutar. Geleceğin yapılandırımcıları olarak çocuklar, toplumsal sorunların merkezinde işlenerek yazarın gelecekle ilgili kaygılarını da dile getirirler.

ÇOCUK TİPLERİ	ESER ADLARI	İSİM	CİNSİYET	YAŞ	MEKAN/ COĞRAFYA
ÇARESİZLİĞİN KIZLARI	Benim Sinemalarım	Nesibe	Kız	16- 17	İstanbul
	Kuşatma	Nazan	Kız		
GÖÇ VE ÇOCUK	Edirne'nin Köprüleri	Yok	Kız	7-8	İstanbul
	Temizlik Kolu	Hediye	Kız	7-8	İstanbul
	Redife'ye Güzelleme	Redife	Kız	7-8	İstanbul
	Piyano Çalabilmek	Yok	Kız	6 –7	İstanbul
	Berlin'in Nar Çiçeği	Ümmühan	Kız	6 aylık	Berlin/Almanya
ANASIZ BABASIZLAR	Kış Gelmeden	Alişan	Erkek	6-14 Geriye Dönüşlerle)	İstanbul
	Sokaklarından Gemilerin Geçtiği Kent	Bünyamin Cansu	Erkek Kız	8-9 9-10	İstanbul
	Nehir	Yok	Kız	13	Güneyde bir kent
	Yaz Geldi	Yok	Kız	9	İskele (İstanbul olabilir)

Tablo I

ÇOCUK TİPLERİ	ESER ADLARI	İSİM	CİNSİYET	YAŞ	MEKÂN/ COĞRAFYA
ANALAR KIZLAR	Taşralı	Yok	Kız	--	Büyük bir kent İstanbul
	İskele Parklarında	Yok	Kız	7	İstanbul
	Parasız Yatılı	Yok	Kız	10-12	Büyük tarihi metropol
	Gecenin Öteki Yüzü	Yok	Kız	6-7	İstanbul
	Birinci ve İkinci Yaz Şarkıları	Şemsiğül Şehrazat Debreçenli	Kız	7-8	İstanbul
	47'liler	Emine	Kız	8-9 (Geriye Dönüşlerle)	Erzurum İstanbul
ANALAR OĞULLAR	Seyyid	Seyyid	Erkek	10	İstanbul
	Çocuk	Yok	Erkek	6-7	Belirtilmiyor
BESLEMELER	Haraç	Servet	Kız	12-15	İstanbul
	47'liler	Kiraz	Kız	7-8	Erzurum
	Günübirlik Adada	Cennet	Kız	11-12	Ada
	Sevda Dolu Bir Yaz	Yok	Kız	7-8	İstanbul

Tablo II

KAYNAKÇA

Cumhuriyet'in 75 Yılı, cilt 1, 2, Yapı Kredi Yay., İstanbul, 1999.

Akçay, Ahmet Sait, “Füruzan’ın Öykülerinde Melodramatik Gerçekçilik”, **Kitaplık**, S.99, Kasım 2006.

Binyazar, Adnan, “Edebiyatın İşlevi ve Füruzan”, **Türk Dili** 235, Nisan 1971.

Doğan, Mehmet, “Füruzan’da Tıp Geliştirimi”, **Yeni Dergi** 9, Ekim 1972.

Duruel, Nursel, “Tarihin İlk Çağlarından Beri Kayda Düştüğü Acılarla İlgileniyorum”, **Kitaplık**, S. 99, Kasım 2006.

Füruzan, **Parasız Yatılı**, Yapı Kredi Yay., İstanbul, 2004.

Füruzan, **Kuşatma**, Yapı Kredi Yay., İstanbul, 1996.

Füruzan, **Benim Sinemalarım**, Yapı Kredi Yay., İstanbul, 2004.

Füruzan, **Gül Mevsimidir**, Yapı Kredi Yay., İstanbul, 2004.

Füruzan, **47’liler**,Yapı Kredi Yay., İstanbul, 1996.

Füruzan, **Gecenin Öteki Yüzü**,Yapı Kredi Yay., İstanbul, 2001.

Füruzan, **Berlin’in Nar Çiçeği**, Yapı Kredi Yay., İstanbul, 2001.

Füruzan, **Sevda Dolu Bir Yaz**,Yapı Kredi Yay., İstanbul, 2004.

Füruzan, **Yeni Konuklar**,Yapı Kredi Yay., İstanbul, 2002.

Kantarıcı, Aslı, “Orhan Kemal’in Hikâyelerinde Çocuk Tipleri”, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2006.

Karahan, Müge, “47’lilerde Kadın Kimliğinin Kurulması: Kadın’ın Simgeleştirilmesi.”, **Varlık**, S.1184, 2006.

Koçak, Melike,” Kimliksizleştirilmiş Kadınların Hikâyeleri: “Haraç” ve “Taşralı”, **Kitap-lık**, S.99, Kasım 2006.

Kurdakul, Şükran, vd., “Füruzan’la Öykü’nün Öteki Yüzüne Doğru”, **Çağdaş Eleştiri** S. 9, Ocak 1982.

Sınar, Alev, **Hikâye ve Romanımızda Çocuk (1872 – 1950)**, Alfa Yay.,

Tuncel, Şebnem Sema, “Füruzan Öykülerinde Koku”, **Kitap-lık**, S. 99, Kasım 2006.

Yavuzer, Haluk, **Çocuk Psikolojisi**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2003.

Yörükoğlu, Atalay, **Değişen Toplumda Aile ve Çocuk**, Aydın Kitabevi Yay., İstanbul.

Zürcher, Erik Jan, **Modernleşen Türkiye’nin Tarihi**, İletişim Yay., İstanbul, 2003.

EK

HİKÂYE ÖZETLERİ

PARASIZ YATILI (1971)

SABAH ESKİMİŞLİĞİN

Bu hikâyede yer, zaman ve kişi adları belirtilmez. Anlatıcının çocukluğuna dair izlenimleri çağrışımlarla aktarılır. Okul, öğretmenler, komşuları Rüknettin Bey, annesinin ud çalışı, çocukluğunun özgürlüğünü derleyip toplayan arsalar, annesinin oğlanlarla top oynamaması için yaptığı uyarılar, kabartılmış yer yatakları, sabun kokulu ak çarşaflar, üşüyen ıslak ayaklar... Okul arkadaşlarına zenginmiş havası vermeye çalışır, ama takunyalarla okula gider. Yazarın deyişi ile susan bir evrene susarak savaş açar.

ÖZGÜRLÜK ATLARI

Bu hikâye “Sabah Eskimişliğin” adlı hikâyeye benzer. Yer, zaman ve kişi adları net olarak belirtilmez. Anlatıcı çocukluğuna geri dönüşler yapar. İlkokulu bitirdiğinde parasız yatılı sınavına giderken dua edişini hatırlar. Babanın üvey olduğunu anlarız. Baba bayındırlıkta mühendistir. Çocuk sınavı kazanmak zorundadır, çünkü başka şekilde okuma şansı yoktur. Geceleri ölmek ister. Ölünce babalığının donup kalacağını düşünür. Atları ve kedileri çok sever. Ayrıca görünmez adam olup pasta yemek ister. Burada ele alınan kız çocuğunun ilerde yazılacak “Parasız Yatılı” adlı hikâyedeki kız çocuğunun çekirdeğini oluşturduğunu söyleyebiliriz.

MÜNİP BEY'İN GÜNLÜĞÜ

Bu hikâye, Muş'ta memurluk yapan Münip Bey adlı kişinin günlüğünden oluşur. Günlük, 20 Kanunusani ile başlar, 25 Nisan'da biter. Yalnız Ocak ayını eski takvime göre kullanır. Günlükten Münip Bey'in babasının da memur olduğunu öğreniriz. Küçük bir memur olan Münip Bey'in özellikleri günlük yoluyla aktarılır. Münip Bey ailesi ile yaşar. Bir kızı ve oğlu var. Günlüğünde sürekli soğuk havalardan, müdüründen, dairedaki disiplinsizlikten, çay parasından, dedikodulardan, hastalıktan, istirahat etmekten bahseder. Terfi etmek ve beğenilmek ister. Tavla oynadığı bir iki arkadaşından başka sosyal bir çevresi yoktur.

TAŞRALI

Bu hikâyeye konu olan taşralı olarak tabir edilen kızın babası altı yaşındayken ölür. Orta Anadolu'da bulunan bir kentte otururlar. Annesi babasıyla aşk evliliği yapar. Taşralı'nın babası çok yakışıklıdır, ama alkoliktir. Taşralı'nın teyzesi büyük bir şehirde oturur. Varlıklıdır. Kız kardeşinin bir paşayla evlenmiştir. Son derece güzel ve bakımlı bir kadındır. Teyze kızını da yaşça büyük, ama zengin bir adamla evlendirir. Taşralı üniversiteye gitmek için teyzesinin yanına gelir. Teyze kendi kızı ile yeğenini kıyaslar. Taşralı, teyzesinin evinde kendini yabancı gibi hisseder. Bu evde kaldığı ilk gece odasına yerleştikten sonra ağlamayı düşünür.

PİYANO ÇALABİLMEK

Bu hikâyede yer alan Müberra varlıklı bir ailenin kızıdır. Konaklarda büyür. Bir udu ve piyanosu vardır. Almanların Haydar Paşa garını yaptıkları zaman Acıbadem'de otururlar. Boğaz'a Karadeniz'den gemilerin indiği sene, on beş yaşındayken evlenir. Kocası Hamit, Enver Paşa'nın ordusunda subaydır. Hamit, Batum'da frengiden ölür. Hamit, öldüğünde Müberra'nın üç yaşında bir kızı vardır. Savaş çıkınca Müberra'nın piyanosu satılır ve konağın odaları kiraya verilir. Müberra'nın annesi Giritlidir. Oğlu ölünce akli dengesini yitirir ve Girit'e dönmek istediğini söyler. Müberra, ikinci evliliğini Balkan göçmeni olan Demir Ali'yle yapar. Kocasının ailesini beğenmez. Onunla mecburiyetten evlendiğini söyler. Bu evliliğinden de bir kızı olur. Kızına sürekli eski yaşamından bahseder. Kız, annesinin

piyano çaldığına bir türlü inanmaz. Kızın babasına düşkünlüğü anneyi rahatsız eder. Müberra, kocasının ve ailesinin görgüsüz olduğuna inanır. Onların konuşmalarından bile rahatsızdır. Kızının, babasının arkadaşlarına gitmek isteği, annesinin akrabalarını görmek istemeyişi üzerine anne, sevilmediğini düşünür.

NEHİR

Anne ve babası olmayan iki kız kardeş teyzelerinin yanında kalırlar. Teyzeleri ölü ağlayıcılığı yapar. Bu işten para kazanamayınca dilencilığa başlar. İki kız bu durumdan çok utanır. Kardeşlerden büyük olanı güneyde denizi olmayan bir şehre çalışmaya gider. Çalıştığı ev, Ermenilerden kalma, geniş bir evdir. Hikâye içinde geriye dönülerek evin sahiplerinin yaşadıkları aktarılır. Burada çalışan abla bir müddet sonra on üç yaşındaki kardeşini de yanına alır. Kardeş, evin yanından geçen nehri seyretmeyi çok sever. Nehri seyrederken zaman zaman teyzelerini düşünür.

SU USTASI MİRAC

Ağanın ikinci karısı olan ve adı belirtilmeyen annenin üç oğlu vardır: Murat, Sedat ve Vedat. Anne, yoksulluktan geldiği için yanında çalışanlara karşı cimri davranır. Üçüncü oğlan olan Vedat ne annesine ne de kardeşlerine benzer Kitap okumayı çok sever. Annesine “Akıllı Keloğlan ile Kötü Padişah” masalını anlatır. Vedat yanında çalışanlara da son derece iyi davranır. Annesi yanında çalışanlardan Döne’yi yollamak istediğinde Vedat karşı çıkar. Döne, dört ay sonra düşük yaptığında Vedat ona çok iyi bakılmasını sağlar. Annesi ve eve gelen komşular bu durumu yadırgar. Vedat, ailesinin karşı çıkmasına rağmen parasız yatılı bir okulda okur. Nazım’ın şiirlerini okumaktan zevk alır. Vedat devletin kurumlarını eleştirdiği için tutuklanır. Ağabeyi “akli dengesi bozuktur” diye bir rapor alarak kardeşini hapse girmesini önlemek ister. Aslında düşündüğü Vedat değil, bu lekenin çocuklarına kalacak olmasıdır. Bu ailenin yaylada evleri var. Bu evde kışı Miraç Usta adında biri kalır. Vedat, bu adamı çok sever. Miraç Usta, son derece inançlı bir müslümandır. Okuma yazması yoktur. Vedat ona “suyun ustası” adını verir. Annesi, Vedat için Ankara’ya doğru yola çıkarken Miraç Usta’ya bir teneke kutu kavurma ve dürümlük yufka bırakır. Miraç Usta, geçen kış bir parça balı söylemeden yediği için hayıflanır. Anne, namaz seccadesini de Miraç’a bırakınca Miraç: “Eşik ol da paşa kapısında eşik ol” diyerek sevinir. Bu hikâyesinde Füzûzan, merkeze Vedat’ı koyarak ezen - ezilen çatışmasını küçük insanlar üzerinden verir.

İSKELE PARKLARINDA

Otuz yaşlarında bir anne ile yedi yaşındaki kızı Ağustos ayının sonlarına doğru bir cumartesi günü iskele yakınlarında bir parka gelirler. Bu hikâyedeki anne kocasına kaçarak evlenmiş. Kocasını çalıştığı yerde makineye kapılarak ölür. Maddi durumları bozulur. Anne, gelinlik takımlarına varana dek satar. Ermeni bir kadından kiraladıkları bir odada otururlar. Annenin bir ablası vardır ama ona gitmeyi istemez. Çaresizdir. Anne, hayatın yükü ağır geldiğinde kendini denize atarak intihar etmeyi düşünür. Kızının büyümesinin durması, onu okula yazdıramaması anneyi üzer. Çocuk, parka gelip vapurun köpüklerini izlemeyi çok sever. Parkta gördüğü sucunun çok parası olduğunu, onun zengin olduğunu düşünür. Anne kız, akşam olmadan parktan ayrılırlar.

EDİRNE’NİN KÖPRÜLERİ

Balkanlardan önce Edirne’ye sonra İstanbul’a göçen bir ailenin yaşadıkları anlatılır. Hala Adile, oğlu Hasan gelini Naciye ve onların kızı Sabahat, ölen oğlu İdris’in kızı İstanbul’da yaşamaya başlarlar. Hala Adile, titiz ve sert bir kadındır. Edirne’yi ve taş köprüsünü unutamaz. İstanbul’u beğenmez. Mahallelerindeki çocuklar, Hala Adile’nin torunlarıyla dalga geçer, onları aşağılarlar. Hala Adile, bu aşağılanmalara dayanamaz. Memleketini özlediğini her fırsatta dile getirir. Oğlu Hasan mezbahada çalışır. Bu hikâyede Hasan kızı Sebahat’ten ve yeğeninden umutludur. Açık denizlere onların çıkacağından emindir. Bir bayram günü memlekette komşuları İshak ve karısının onları ziyaret etmesi ev halkını çok sevindirir. Hala Adile memleketteki günlerini hatırlar. İstanbul’a geldiklerinden beri en mutlu günlerini yaşarlar.

PARASIZ YATILI

Babaları olmayan anne ve kızın yaşam mücadelesi işlenir. Anne, bir hastanede hastabakıcılık yapar. Haftasonları eve gelebilir. Kızı, ilkokulda olmasına rağmen, hafta içi evde yalnız kalır. Anne, ilk maaşıyla kızına bir lastik pabuç ve eve bir çeki kömür almayı düşünür. Kız, gerekli malzemeyi alamadığı için okuldaki beden eğitimi dersine katılamaz. Başarılı bir öğrencidir. İlkokulu ‘pekiyi’ derecesiyle bitirir. Anne, muhtardan fakir kâğıdı alarak kızını ‘parasız yatılı’ sınavına sokar.

Kızının öğretmen olmasını ister. Kızı öğretmen olunca İstanbul'dan farklı bir yere taşınmayı ister. Mutfağı olan, kışlık kömür, odun alabileceği bir evde yaşamak ister. Bu hikâyede anne, kızına ve geleceğe karşı umut doludur.

YAZ GELDİ

Küçük vapurların gidip geldiği, çöplerin koktuğu bir iskelede dokuz yaşlarında bir kız çocuğu yapışık saçları ve mavi kurdelaıyla karşımıza çıkar. Ayaklarında topuklu eski kadın ayakkabıları vardır. İskeledeki kedilere elindeki ekmekten verir. Kız, halası ve yatalak ninesiyle yaşar. Kız, bu iskelede bir erkek çocukla karşılaşır. Bu çocuğun annesi aşığına kaçmıştır. Baba da sürekli oğlunu döver. Erkek çocuk, bu yüzden çok hüznölüdür. Kız, oğlanı teselli eder ve onu salıncakları olan bayram yerine götürür. Kız, burada oğlana yukarı mahalledeki apartmanları göstererek bir gün oraya çıkacağını belirtir. Erkek çocuk, kızın kendisini hemen bırakıp gideceğini düşünerek üzölür. Akşam olurken kız ve oğlan geldikleri yöne doğru giderler.

HARAÇ

Birinci Dünya savaşının olduğu yıllarda Servet adında dokuz – on yaşlarındaki bir kızı Horhor'daki bir konağa verirler. Konağın sahibi Dizdar Hanım ve eşi Rusuhi Bey'dir. Konağın aşçısı Şehime, hizmetçisi Şemsitap, kalfası da Gülendam'dır. Şemsitap, bir arabacıya kaçır ve eşi konaktan Şemsitap'ın çeyizini ister. Dizdar Hanım, bu çeyizi vermez. Şemsitap gidince onun odasını Servet'e verirler. Dizdar Hanım, Servet'e ayaklarını yıkadır ve öptürür. Rusuhi Bey, bir gece Servet'in yatağına girerek onu kadın yapar. Cumhuriyet ilan edilince Nişantaşı'na taşınırlar. Servet'i konakta bırakırlar. Servet, burada üç yıl kalır. Sonra Servet'i yaşça büyük olan Fatin Bey'le evlendirirler. Servet, evlendiğinde nüfus kâğıdı ortaya çıkar. Tam adını da o zaman öğrenir: Hatice Servet Türkdogan. Servet'in bir oğlu olur. Oğlu da büyüdüğünde Almanya'ya işçi olarak gider. Fatin Bey, Servet'i sürekli küçümser. Bir akşamüstü Servet eşinin gelmesini camda beklerken sessizce ölür. Fatin Bey, eve geldiğinde eşinin ölüsünü bulur.

KUŞATMA (1972)

KUŞATMA

Raşel ve Nazan, Madam Sara'nın sahip olduğu 'Çeşit' adlı bijuteride çalışan iki kızdır. Nazan'ın babası on iki yaşındayken zatürreden ölür. Annesi çamaşır yıkayıp

düğme dikerek geçinmeye çalışır. Yoksuldurlar. Nazan, Nigâr adındaki bir kızı örnek alır. Nigâr, annesine kat almıştır. Nazan da annesine bir kat almak ister. Nazan'ın çalıştığı dükkâna gelen Hurşit adındaki yaşlı bir adam Nazan'a pasta yemeyi teklif eder ve bu ilk davette Nazan'ın elini tutar. İkinci buluşmalarında sinemaya giderler ve Hurşit Bey Nazan'a para verir. Kısa süre sonra Nazan, Hurşit Bey'le yatar. Nazan bu ilk cinsel deneyimini yaşadığında on dört yaşındadır. Bu olaydan sonra eve döndüğünde Nazan, artık başka bir dünyanın insanıdır.

TOKAT BİR BAĞ İÇİNDE

Bu hikâye çağrışımlar üzerine kurulur. Hikâyede geriye dönüşlerle yapılan bir anlatım vardır. Hatice veda etmek ve işle ilgili kimi belgeleri teslim etmek için arkadaşına uğrar. Birden eski günleri hatırlar. Arkadaşıyla sohbet ettiği meyhane aklına gelir. Orada dinledikleri "Tokat Bir Bağ İçinde" türküsü ona çocukluk anılarını çağrıştırır. Ailesiyle Atatürk Orman Çiftliği'ne yaptıkları gezide annesiyle yaşadıklarını hatırlar. Varlıklı bir aileye sahiptir. Annesinin tam aksi bir hayat kurma özlemi içindedir. Özgür bir evlilik anlayışı vardır. Dilediği kişilerle, dilediği gibi cinsel deneyimler yaşayabileceği bir evlilik ilişkisinden yanadır. Yalnız evlilik anlayışında değil alt sınıftan kişilerle kurduğu ilişkilerde de annesinden farklı bir tutum izler. Annesi yanında çalışanlara despotça davranırken o, onlarla dostane ilişkiler kurar. Çocuk yapmayı da bu dünyaya yeni bir insan getirmenin akıllıca olmamasıyla açıklar. Buna rağmen gebe kaldığında bebeği üç ay boyunca içinde tutmaktan hoşlandığından söz eder. Daha sonra bebeği aldırır. Hatice, arkadaşının aksine çok sevdiği bir aile içinde büyür ve özellikle annesine karşı büyük bir minnet duygusu besler. Hatice, çocukluğu boyunca yakın arkadaşlarıyla birlikte okumak, büyük şehre gitmek, denizi görmek ve öğretmen olup ülkesinin yoksul çocuklarına hizmet etmek ister. Doğduğu kasabada lise olmadığı için arkadaşlarından ayrılır, üniversite düşünüyü de yalnız kendisi gerçekleştirir. Arkadaşı Nadide gelir aklına. Onun liseye devam edemediği için erken bir evlilik yaptığını ve düşlerinden koparıldığını acıyla anımsar. O yıllarda Halk Parti ile Demokrat Parti arasında yaşanan çekişmeleri, bu nedenle akrabalarının erkeklerinin birbirlerine düşmelerini ve siyasetten hiç anlamayan kadınların nasıl zor durumda kaldıklarını düşünür. Hatice, bir liseye öğretmen olarak atanır. İki arkadaş birbirlerinden tamamen farklı duygu ve düşüncelerle vedalaşıp ayrılırlar.

AH GÜZEL İSTANBUL

Füruzan'ın sinema perdesine aktarılan eserlerinden biridir. Sarı Kamil adında, Man marka kamyonu olan kamyon şoförünün yanına on beş yaşında olan Kocamustafapaşalı Erdoğan adındaki bir genç muavin olarak verilir. Erdoğan'ın annesi ve babası sağdır. Bir ağabeyi vardır. Annesi Erdoğan'ın Sarı Kamil ile çalışmasında ısrarcıdır. Erdoğan Sarı Kamil ile sigara içer. Zaman zaman uzun yolculuğa çıktıklarında evini özler. Sarı Kamil'in Cevahir adında bir metresi vardır. Cevahir'in annesi ölür. Analığı ona kötü davranınca o da yoldan geçen bir kamyonu binerek İstanbul'a gelir. İstanbul'a geldiğinde on üç yaşındadır. Şimdi Zürefa sokakta çalışmaktadır. Sarı Kamil, Cevahir'i genelevden çıkarır. Ancak üç yıl geçtiği halde Sarı Kamil Cevahir'e nikah kıymaz. Cevahir de artık dayanamaz ve Sarı Kamil'in seferde olduğu bir gün köprüden atlayarak intihar eder.

KIRLANGIÇ BALIKLARI

Bu hikâye adı verilmeyen bir sahil kasabasında geçer. İlyas, Hıdır ve Mehmet adlı üç balıkçı vardır. Bu balıkçılar yoksuldur. Çıkardıkları balıkları lüks otellere satarak geçimlerini sağlarlar. Otel müdürlerinin zamansız balıkları istemelerinden rahatsız olurlar. Bu balıkçıların yanında Zarife adında yirmi beş yaşında bir kadın vardır. Zarife'nin Mehmet ile ilişkisi vardır. Mehmet yirmi üç yaşındadır. Zarife'nin dokuz yaşında bir oğlu vardır. Zarife'nin kocası işçiymiş, ama onları bırakıp kaçmış. Zarife hala oğlunun sünnetini yaptıramamış. Mehmet Zarife'ye bir Pazar günü oğlunu alıp gelmesini ona yüzme öğreteceğini söyler. Mehmet'in Safter Bey'in müdür olduğu otele kırlangıç balıklarını götürmesi ve Safter Bey'in bu balıkları yok pahasına satın alma isteğinde bulunması üzerine kavga çıkar. Safter Bey Mehmet'i hırsızlıkla suçlayarak polisleri çağırır. Polisler Mehmet'i kovalarken Mehmet Zarife'ye Pazar günü söz verdiğini düşünür, ama yapacak bir şey yoktur. Mehmet polislerden kaçmak için denize atlayarak yüzmeye başlar.

REDİFE'YE GÜZELLEME

Temir Ali Bulgaristan göçmenidir. İstanbul'da ciğercilik yapar. Redife adında yedi yaşında bir kızı vardır. Eşi Kadriye ikinci çocuğunu doğurmak üzeredir. Yoksullardır. Son yün yataklarını da satmışlardır. Temir Ali karısının oğlan doğurmasını ister. Onu okutacak o da ablası Redife'ye sahip çıkacaktır. Temir Ali, kızı Redife'yi alarak arkadaşı İsmail Usta'nın yanına gelir. Redife, zayıf, çelimsiz,

ama inatçı bir kızıdır. Babasının tüm ısrarına rağmen Redife, İsmail Usta'nın elini öpmez. Redife, İsmail Usta'nın çalıştığı sokağa gelen çalgıcılardan çok hoşlanır. Onları ilgiyle dinler. Tamburcu ve kemancının şarkılarını Redife için çaldıklarını söylemeleri Redife'yi çok sevindirir. Giderken İsmail Usta'nın elini öper. İsmail Usta da Redife'yi havaya atarak sever. Redife, mutluluktan kahkahalarla güler.

BENİM SİNEMALARIM (1973)

BENİM SİNEMALARIM

Nesibe, Beyoğlu'nda çalışan on altı yaşında bir kızıdır. Bir apartmanın odalarını tutarak yaşayanların bulunduğu mahallede otururlar. Oturdıkları mekânın tam adı verilmemekle birlikte Haliç'teki vapurların sesleri duyulur. Nesibe'nin babası Recep, gündelikle çalışan bir işçidir. Teyzesinin kocası Nesibe'yi vapurda bir erkekle gördüğünü annesine yetiştirir. Anne, kızının dile düşmesini istemediğini söylemesine rağmen kızının yaşlı adamlarla gezdiğini bilir. Nesibe, sinemaya gitmeyi çok sever. Sinemada gördüğü Mısır'a ve Afrika'ya gitmek ister. Sinemalar onun için bir kaçış yeridir. Yaşlı adamlarla lüks sinemalara gider, ama sevdiği delikanlıyla muhallebicide buluşur. Nesibe, bu delikanlıdan gerçekten hoşlanır. Onunla birlikte olduğu zamanlarda mutludur. Yattığı yaşlı adamlara düşlerinde yer vermediği için onları yok sayar. Nesibe, babasından dayak yedikten sonra evden kaçır. Evden kaçtığı gece lüks bir sinemanın önünde durur. Bu sinemanın ona ait olmadığını bile bile gişenin önündeki kalabalığa karışarak kaybolur.

TEMİZLİK KOLU

Balkan göçmeni bir ailenin torunu olan Hediye sekiz dokuz yaşlarındadır. Babası ölmüştür. Babaannesi, amcası ve yengesiyle yaşar. Yoksul bir ailedir. Hediye kundura tamircisi Hilmi'nin kızı Şahver'le okulda temizlik kolundadır. Öğretmenleri, ikisinin bu kolda çalışmasını sınıfa onaylatınca Hediye sevinir. Babaannesi bu durumdan rahatsız olur. Sınıfta temizlik işinin sırayla yapılması gerektiğini söyler. Torununun kullanılmasından hoşlanmaz. Teneffüslerde temizlik yapacaklarına oyun oynamalarını ister. Hediye ve Şahver sınıfta çekingendir. Öğretmenin sorduğu soruyu bilseler bile parmak kaldıramazlar. Sınıfın en arka sırasında otururlar. Öğretmeni Hediye'nin önlüğünün değişmesini ister. Hediye, babasının üç ay önce öldüğünü ve önlük alamayacaklarını söyleyemez. Hediye evdekilere kara önlük

almaları için ısrar eder. Babaanne, torununa öğretmene temizlik kolunda olmak istemediğini söylediğinde kara önlüğün alınacağını belirtir.

SEYYİD

Zülali, kardeşi ve annesini alarak Sivas'tan İstanbul'a göçerler. Zülali, hemşerilerinin olduğu hana kardeşi Seyyid'i çaycı olarak sokar. Seyyid, geldiği yere özgü konuşur. Buradakiler Seyyid'e şivesinden ötürü 'kürt' lâkabını takarlar. Seyyid, zeki bir çocuktur. Handaki bazı dükkân sahipleri onu giyiminden ötürü eleştirirler. Kâzım Usta ona bir ceket verir. Seyyid, tüm olumsuzluklara rağmen umutludur. Otomobil armağanı veren gazoz kapaklarını toplar. Seyyid, tüm kazancının annesine verilmesini ister. Yol parası vermemek için işten eve yayan gitmeye razıdır. Zğabeyi Zülali Almanya'ya işçi olarak gidecektir. O gittiğinde annesine Seyyid bakacak annesi de evlere gündeliğe gidecektir.

BİR EVİN DIŞTAN GÖRÜNÜŞÜ

Rahmi emekliliği yaklaştı, akşamdan akşama içen, hayattan çok fazla beklentisi olmayan bir insandır. Karısının adı Fitnat'tır. Fitnat, eşinin tam tersi duyguların içerisinde. Eşinin onu anlamadığından ve iş hayatında hırs yapmamasından şikayetçidir. Fitnat, eşinin kendi gençliğini harcadığını düşünmektedir. O yüzden tüm umudunu oğlu Sedat'a bağlar. Bir de kızı vardır Suna adında, ama Fitnat, Suna'yı silik bulur. Fitnat, hikâye içinde geriye dönüşlerle Ankara günlerini anımsar. Eşinin tayini dolayısı ile orada bulunmuşlardır. Ankara, yeni yeni yapılanma içerisinde. Oradaki yaşam, memurların birbiri ile görüşmeleri, memur hanımlarının kendi aralarındaki kıskançlıkları . . . vs. Fitnat'ın gözüyle aktarılır. Fitnat'ın yüzünü oğlu güldürür. Emeklilikleri yaklaşırken İstanbul'a dönerler, oğlu Sedat onlara bir apartman dairesi alır. Fitnat'ın istekleri hala bitmez. Bir evin dıştan görünüşü ile içinin birbirine benzemediğini her fırsatta yineler. Oğlunun eşini bırakıp onları daha sık ziyarete gelmeyişiinden şikayet eder. Fitnat Hanım'ın tüm bu şikayetlerine karşı Rahmi Bey son derece rahat ve kaygısızdır.

GÜNÜBİRLİK ADADA

Cennet, on beş yaşındadır ve adada evi olan Gönül Hanımların yanında çalışır. Cennet'in babası işten çıkarılmış, annesi ise hastadır. Babası Cennet'i aynı evde

bahçıvanlık yapan Recep'e teslim eder. Cennet'in babası Enver Bey her ayın ikisinde kızının maaşını almak için adaya gelir. Cennet'in çalıştığı evin sahibinin oğlu Durul, Cennet'e iyi davranır. Cennet, Durul'dan hoşlanır. Durul'un yanındaki diğer çocuklar Cennet'e iyi davranmaz. Attıkları topu Cennet'in getirmesini beklerler. Enver Bey, Cennet'in yaşadıklarını bilmez. Kızının çalıştığı eve ayda bir kez günöbirlik geldiğı için Cennet'i burada mutlu zanneder. Oysa Cennet, bir fabrikada çalışmak ister. El kapısında çalışmaktan hoşlanmaz. Hayatını anne ve babası gibi geçirmek istemediğini ve evlenmeyeceğini söyler.

KIŞ GELMEDEN

Mehlikâ ve Namık, dar gelirli bir çifttir. Namık, memurdur. Mehlikâ'nın iki kardeşi var: Ayten ve Alişan. Alişan, altı yaşındayken babaları ölür. Alişan, annesini hiç hatırlamaz. Alişan ve Ayten, ablalarının yanında yaşar. Enişterleri onlardan hoşlanmaz. Ayten bir deniz gediklisine kaçar. Ondan ayrılınca İzmir'de kötü yola düşer. Alişan, ablası Mehlikâ'yı eniştesinden kıskanır ve on dört yaşındayken çakıyla eniştesine saldırır. Alişan, mutsuz bir çocuktur. Okula gitmekten hoşlanmaz. Tek tutkusu futboldur. İlerde ünlü bir futbolcu olmak ister. Bu amaçla da on beş yaşında evden kaçar. Bu tutkusunu gerçekleştiremez. Sekiz yıl sonra ablasının evine geri döner. Umutsuzdur. Eniştesi Alişan'ı iyi karşılamaz ve Mehlikâ'ya Alişan'ın evinde uzun süre kalamayacağını söyler. Bunun üzerine Alişan ve Mehlikâ sabaha karşı evi birlikte terk ederler.

GÜL MEVSİMİDİR (1973)

Füruzan'ın bu uzun hikâyesi 15 Mayıs 1915'te gerçekleşen İzmir'in Yunanlılar tarafından işgalini arka plan olarak alır. Bu hikâyede işgal, bir kadın gözü ile değerlendirilir. Hikâyenin ön planında ise tutkulu bir aşk vardır. Mesaadet Hanım, geçmişe dönerek yaşadıklarını anımsar. Hikâyenin kahramanlarından Mesaadet Hanım, İzmirli varlıklı bir ailenin kızıdır. Babasının dava vekilliğini yapan adamın oğlu Rüştü Şahin'e aşıktır. Tanıştıklarında Rüştü Şahin yirmi, Mesaadet Hanım on altı yaşındadır. Mesaadet Hanım, yıllar geçse de onunla ilk öpüşmesini unutamaz. Rüştü Şahin, son derece idealist bir gençtir. Babası onu Darülfünun'a yollamak istemektedir. Mesaadet'in babası ise mekteb-i hayattan yanadır. Yunanlılar İzmir'e girdiğinde Mesaadet ve Rüştü son kez buluşurlar. Rüştü, bu işgalde ölür. Mesaadet, onun bu savaşa ölecek kadar inanarak katılmasına hiçbir anlam veremez. Onun

ailesinden kimse savaşa katılmaz. Katılmakla kalmayıp bu esnada iyi de bir servet sahibi olurlar. Paralarını savaş esnasında toprağa gömerek saklarlar. Mesaadet, Rüştü'nün boş yere gidip dövüştüğünü, annelerinin kazandığını Rüştü'nün kaybettiğini düşünmektedir.

İşgalden dört yıl sonra Mesaadet ve ailesi İstanbul'a taşınır. Mesaadet evlenir. İki oğlu olur. Oğullarından biri İsviçre'de, biri Galatasaray'da okur. Üç tane de torunu olur. Mesaadet aslında evliliğinde mutlu değildir, ama tanınmış bir ailenin kızı olduğu için evliliğini sürdürür. Kocasına ona 'kokusuz çiçek' yakıştırmaları yapmaktadır. Kocasının kapatmalarını da bildiği halde onlar için asla kendini üzmez. Mesaadet yaşlılığında son derece huysuz bir kadın olur. Kocasının ölümünden on beş yıl geçmiştir, ama o kocasından ziyade Rüştü Şahin'i düşünür. Adeta yaşayamadığı aşkın ve mutluluğun acısını çevresindekileri üzerek çıkarmak ister. Bir tek torunu Nedim, onun bir dramının olduğunu farkına varır.

GECENİN ÖTEKİ YÜZÜ (1982)

KANI UNUTMA

Durkadın adlı kişinin, kadinkızım dediği biri ile sohbet ettiği esnada hikâye gelişir. Durkadın'ın Musa, Zelha ve Ayşe adında üç çocuğu vardır. Musa, Osman adlı bir arkadaşı ile Girit'e balıkçılık yapmaya gider. Musa'nın gittiği yerde iki arkadaşı ölür. Yaşadıkları yere onların cenazeleri gelir. Durkadın bu ölen denizcilerle kendi oğlunu eş tutar. Onun da ölününün o tabutlarda olduğunu söyler.

ÇOCUK

Bu hikâyede yer alan çocuğun ismi belirtilmez. Hikâye ilerlerken çocuğun erkek olduğu ortaya çıkar. Çocuk bir yaşındayken baba evi terk eder. Anne iki yaşındaki oğlunu yatağa bağlayarak bütün işine gider. Çocuk yedi sekiz yaşlarına geldiğinde ince yapılı ve çelimsizdir. Çocuk, isteyince konuşamaz. Dili tutuktur. Sevgiye aç olmasına rağmen sevgi dolu bir çocuktur. Anne işten çıkar. Çocuk, annesinin ve babasının gelinlik fotoğraflarına bakar. Babasını merak eder. Anne oğul bir göz odada otururlar. Bir öğün yemek yiyebilirler. Anne, eve erkeklerle gelmeye başladığında çocuk odanın bir köşesinde yatar. Annesi başka adamlarla birlikte olurken çocuk uyuma taklidi yapar. Anne, eve erkek arkadaşının geldiği gecelerin sabahında çocuğunu döver. Bir müddet sonra eve gelen adam değişir. Eve ilk gelen

adam bir gün evi basarak çocuğa annesinin orospu olduğunu söyler ve annesinin kolunu yaralar. Çocuk doğru karakola gider, ama olanları anlatamaz. Eve döndüğünde annesiyle aynı yatakta yatarlar. Çocuk, annesinin kolunun kanadığını anlamasına rağmen sesini çıkarmaz. İlk defa annesiyle bu kadar yakındır. Çocuk, bu anın tadını çıkarmak ister.

SOKAKLARINDAN GEMİLERİN GEÇTİĞİ KENT

Hikâyenin merkezinde bulunan Bünyamin Doksan, sekiz yaşındadır. Bünyamin'in babası, annesini kaçırarak evlenir, ama askerdeyken ciğer hastalığından ölür. Hayatta kimsesi kalmayınca hemşerileri onu babasının asker arkadaşı Kirman'ın yanına verir. Kirman bir ambarda gece bekçiliği yapar. Bünyamin, Kirman'a 'dede' der. Kirman, namazını hiç bırakmaz. Yemeklerini aşevinde yerler. Bünyamin'in en büyük zevki kule dediği minareye bakmaktır. Bir gün oraya çıkacağını düşünür. Zaman zaman da anne özlemi duyar. Dedenin ölümüyle Bünyamin'in hayatı değişir. Bünyamin, Kurtuluş'tan aşağıya inan dik yokuşta Marlboro sigarası satmaya başlar. Bir gün, Cansu ve Zafer'le birlikte yakalanır ve karakola düşer. Karakolda polis kayıtlarına 'imam' lakâbıyla tanınan Bünyamin olarak geçer.

GECEİN ÖTEKİ YÜZÜ

Bu hikâyede mekân ve kişi adları yoktur. Anne, varlıklı bir ailenin kızıdır. Kız lisesi mezunudur. Yeşil gözlü, güzel bir kadındır. Ailesinin onaylamadığı bir evlilik yapar. Bunun üzerine aile anneyi mirastan mahrum eder. Eşi, kızı daha bebekken ölür. Anne, ailesinin yanına dönmeyi onuruna yediremez. Yoksulların yaşadığı bir mahallede, bir odada otururlar. Anne, emniyet sandığına küpelerini bırakır. Her ay bir piyango bileti alırlar. Anne ve kızın ilişkileri sıcak değildir. Anne, kızını odada yalnız bırakır. Annesi onu yalnız bıraktığında annesinin nerelere gidebileceğini tahmin etmeye çalışır. Kız, evin karşısında bulunan fırını seyretmeyi çok sever. Kendine ait bir dil oluşturur ve yalnızken o dili konuşur. Kız, çevresine karşı hassasiyet taşır. Parkta bir adamın dövülmesine tanık olunca hasta olur ve kusmaya başlar. Bir yılbaşı akşamı yan odalarında yaşayan iki kardeş anne kızı evlerine davet eder. Anne başta gitmek istemez, ama sonra kızının ısrarıyla davete giderler. Kardeşlerden erkek olanı makine mühendisliğinde okur, müzikten, matematikten ve saat tamir etmekten hoşlanır. Ablası ise liseyi bitirememiş. Dikiş kursuna gitmiş.

Anne, ablayı çirkin bulur. Çocuk o yılbaşı gecesı komşularına gittikleri için çok mutludur. O gece ilk kez şarabın tadına bakar. Yılın ilk karı da o gece yağar. Adamla annesi dans ederler ve aralarında duygusal bir çekim oluşur. Gecenin ilerleyen saatlerinde abla ve kız uyuyakalır. Anne ve adam sohbet ederler. Sabaha karşı anne de kanepede uyuyakalır.

SEVDA DOLU BİR YAZ (1999)

SEVDA DOLU BİR YAZ

Bu hikâyede ismi verilmeyen kadın çocuğuna, yaşamını aktarır. Kadın'ın annesi Erenköy'deki 'Güllü Köşk'e besleme olarak verilir. Bu beslemenin köşkün oğluyla bir ilişkisi olur ve bu ilişkiden hikâyedeki kadın doğar. Köşkün sahibi olan babaanne oğlunun bu ilişkisini ve bu ilişkiden doğan çocuğu herkesten gizler. Besleme olarak köşke alınan kadın şarkıcılık sevdasına düşer ve evden gider. Daha sonra köşke dönmek ister ama babaanne itiraz eder. Oysa kadın, nikâh istemeden çocuğuna dadılık yapmaya bile razıdır. Beslemenin çocuğu, babasına çok düşkündür. Babasıyla uyuduğu geceler çok mutludur. Babasıyla yaptığı tren yolculuğunu unutamaz. Babası bir müddet sonra Dilara adında bir kızla evlenir. Dilara eşinin bir çocuğu olduğunu asla öğrenmez. O da kızı, herkes gibi, evin beslemesi zanneder, kızı sevgiyle yaklaşır. Babasının evlenmeden önce kızıyla birlikte geçirdiği yaz, kız için çok değerlidir. Kız, bu yazı 'Sevda dolu yazımızdı.' der. Baba evden gidince kızı Sanat okuluna verirler. Babaanne, oğlunun kızın gerçek babası olmadığını kızı söyler. Baba dediği adamın gerçek kızı olmaması kızı son derece doğru gelir. Babaanne, kızı okulu bitince deniz gediklisi bir adamla evlendirir. Kızın bir çocuğu olduğunda kocasının gemisi batar. Baba, çocuğun doğumunu göremez. Kız, bu haberi aldığı gün kızını alıp köşke gider, ama köşkün yıkıldığını görür. Bu köşkün yerine yapılan apartmanda oturanlara dikiş dikerek geçinmeye çalışır.

BİRİNCİ ve İKİNCİ YAZ ŞARKILARI

Füruzan'ın bu uzun hikâyesi 6-7 Eylül olaylarıyla birlikte yok olan bir ailenin dramını ortaya koyar. Demir yollarında çalışan Mehmet Ali Bey ve anneannenin iki kızı bir oğlu vardır. Şahende, Ekrem adında bir denizciyle evlidir ve Şemsiğül Şehrazat adında bir kızı vardır. Nagehan Teyze, radyo sanatçısı olmak ister. Oğlu Kerim Ali, akıl hastanesinde yatar. Kerim Ali dayı, Berrin adında bir kızı çok sever, ama kızın ailesi bu birlikteliğe karşı çıkar. Bunun üzerine Berrin intihar eder, Kerim

Ali Dayı aklını kaçıır. Şemsiğöl, dayısını bilinçli olarak tanıdığı gün Miltiyadi gazinosuna giderler. Şemsiğöl'ün düşlerinde ve rüyalarında bu gazino önemli bir yer tutar. Aile, Kerim Ali'yle uğraşırken Şemsiğöl, okula başlar. Okuldan ve öğretmenlerinden hiç hoşlanmaz. Okulda isminin uzunluğunun farkına varır ve kendine numarayla seslenilmesini ister. İsmi ni hiç beğenmez. Bu arada 6 –7 Eylül olayları olur. Bu ailenin ev sahipleri ve arkadaşları bu olaydan etkilenerek Yunanistan'a giderler. Onların gidişine çok üzölürler, ama ellerinden bir şey gelmez. Çok geçmeden dayı ölür. Dayının ölümüyle Şahende dalgınlaşır. Şemsiğöl ikinci sınıfa geçerken Bakırköy'e taşınırlar. Buradan da Kasımpaşa'ya taşınırlar. Dede kalpten ölür. Şemsiğöl, liseye başlarken Tozkoparan'a taşınırlar. Maddi durumları iyice bozulur. Babanın gemisi Romanya açıklarında batar. Babanın ölüsü bilr bulunamaz. Çok geçmeden anneanne de ölür. Nagehan Teyze Vedat adında radyodan biriyle evlenerek Almanya'ya gider. Anne kız yalnız kalırlar. Şemsiğöl, hırslı bir kızdır. Hukuk faköltesini bitirir ve avukat olur. Maçka'da lüks bir daireye taşınırlar. Şahende, hafızasını kaybeder. Eşinin öldüğünü kabullenemez. Şemsiğöl, avukat olunca derhal adını Gül Debrecenli olarak değıştirir. Bir gün Ankara'ya gitmek için hava alanına giderken Miltiyadi gazinosunu hatırlar ve ağlamaya başlar. Şemsiğöl, her ne kadar geçmişini hatırlamaktan hoşlanmasa da geçmişı onun peşini bırakmaz.

ROMAN ÖZETLERİ

47'LİLER (1977)

Bu romanda Emine karakteri üzerinden bir ailenin yaşamı ve 12 Mart 1971 muhtırası sırasında yaşananlar aktarılır. Nüveyre ve Selahattin Kozlu ilkokul öğretmenidir. Selahattin Kozlu başöğretmendir. Tayinleri Erzurum'a çıkmıştır. İki kızları ve bir oğulları vardır. Büyük kızları Seçil, ortanca Emine ve en küçükleri Kubilay'dır. Nüveyre Hanım ev işlerine yardımcı olması için Emine yaşlarındaki Kiraz'ı yanlarına alır. Kiraz ve ninesi Leylim Kars'tan göçmüştür. Nüveyre Hanım idealist bir öğretmen olmasına rağmen insanlar arasında ayırım yapmaktan kaçınmaz. Kızı Emine'nin Kiraz'a ve eve çamaşır yıkamaya gelen okulun hademesinin karısına sıcak davranması Nüveyre Hanım'ı kızdırır. Seçil, Ertegün adında evli bir subaya aşık olur. Bunun üzerine Nüveyre Hanım kızını İstanbul'a annesinin yanına yollar. Lise çağına gelince Emine de İstanbul'a gider. Emine gidince Kiraz iyice yalnız kalır ve evden birkaç eşya alarak kaçar. Seçil, zengin bir işadamıyla evlenir ve İzmir'e

yerleşir. Emine İstanbul Üniversitesi'nde Sosyoloji bölümüne girer. 1971 öncesinde üniversite olayları hızlanır. Emine de bu olaylara karışır. Hapse girer. İşkence görür. İşkenceler esnasında Erzurum'da geçirdiği çocukluk günlerini hatırlar. Annesi ve Kubilay onu ziyarete gelirler. Bu ziyarette Emine, Kubilay'ın Amerika'ya gideceğini öğrenir. Emine, hapisten çıktığında eski Emine değildir. Sevgilisi Haydar idamla yargılanmaktadır. Arkadaşlarının da kimi çatışmada ölmüş kimi de onun gibi işkence görmüştür. Anne ve babası da Ankara'ya taşınmıştır. Nüveyre Hanım, kızının Ankara'ya gelmesini ister. Emine kabul etmez. Ablası Seçil, Emine hapisten çıktıktan sonra intihar ederek yaşamını sonlandırır. Nüveyre Hanım, istediği çocuk tipini Kubilay'da bulmuştur. Seçil ve Emine, Nüveyre Hanım'ın istediği hayatı yaşamayı reddeder. Bireyin acılarından hareketle toplumun bir dönem geçirdiği acılar ortaya konur.

BERLİN'İN NAR ÇİÇEĞİ (1988)

Korkmaz ailesi Sivas'tan Almanya'ya işçi olarak göç eder. Selman Korkmaz'ın lakabı “kuşbaz”dır. Bu ailenin Adem, Kamber adlı iki oğlu bir de altı aylık Ümmühan adlı bebekleri vardır. Yan komşuları Frau Lemmer yetmiş yaşlarındadır. Oğlu Johannes Amerika'dadır ve Lemmer onu yaklaşık on beş yıldır görememekten şikayet eder. Kızı Gudrun ise evlidir ve başka bir şehirde yaşar. Lemmer'in yalnızlığı sadece çocuklarının olmaması değildir. Eşi Herman da İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra veremden ölür. Herman'ın haricinde Frau Lemmer'in iki erkek kardeşi de savaşa katılır. Birisi savaştan sonra ölür diğeri ise kayıptır. Savaşların yalnız bıraktığı Frau Lemmer'i iki çocuğu da yalnız bırakır. Frau Lemmer'in Sarah adını verdiği bir kuşu vardır. Bu kuş yaşlı kadını adeta hayata bağlar. Kış mevsimine girilirken Sarah hasta olur. Frau Lemmer çok üzülür. Yaşlı kadının elinde kafesi gören Selman Korkmaz, kuşu iyileştirebileceğini söyleyerek alır ve bir iki gün içinde de iyileştirir. Frau Lemmer, Korkmaz ailesine elmalı pasta yaparak teşekkür eder. Onları ziyaret ettiğinde Güldane, Ümmühan bebeği kucığına verince Frau Lemmer yaşama sevinci ile dolar. Frau Lemmer, Korkmaz ailesine Ümmühan'a bakmayı teklif eder. Ümmühan'a bakmak Frau Lemmer'e kendi çocuklarına baktığı günleri hatırlatır. Ümmühan'ın Frau Lemmer'e yaşattığı duygular, yaşlı kadının bu aileye sık sık gidip gelmesini sağlar. Korkmaz ailesi ile tanışmasının üzerinden çok geçmeden Frau Lemmer üşütüp hastalanır. Bu zor günlerinde yine Korkmaz ailesi yanında olur ve Frau Lemmer'i iyileştirir. Artık o yan komşu değil, Ümmühan'ın “oma”sıdır. Frau

Lemmer, önce kuşunu sonra kendisini iyileştirdikleri için Korkmaz ailesine minnettardır. Selman Korkmaz, o yıl memlekete gideceklerini, oradaki ninesi ile Almanya'daki ninesini tanıştırmak istediğini Frau Lemmer'a söyler. Frau Lemmer yıllar sonra başka bir yer göreceği için çok heyecanlanır. Yolculuk hayalleri kurarken Ümmühan bebeğin başucunda sessizce ölür.

ÖZGEÇMİŞ

15. 5. 1976 tarihinde Eskişehir’de doğdum. İlk ve orta öğrenimimi Eskişehir’de, lise öğrenimimi Afyon’da tamamladım. 1994 yılında girdiğim Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği bölümünden 1998 yılında mezun oldum. Gaziosmanpaşa İlköğretim Okulu, Gözcübaba Lisesi, VKV Koç Özel Lisesi’nde çalıştım. Sabancı Üniversite’si Diller Okulu’nda Türk Dili ve Edebiyatı okutmanlığı görevini sürdürmekteyim.